

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథమండలి 9.

ము క్తి మా ర్గ ము

(Mind; its Mysteries & Control)

శ్రీ స్వామి శివానందకృతము

అనువాదకుడు :

ది గ వ ల్లి శే ష గి రి రా వు

1947

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథమండలి, బెజవాడ

తొలి కూర్పు

మహారాజప్రోషకులు

శ్రీయుత కౌండపల్లి రాఘవలక్ష్మణగారు

శ్రీమతి ,, పున్నమ్మగారు

భూస్వాములు, లింగవరం, గుడివాడ పోస్టు,

రాజప్రోషకులు

శ్రీయుత తమ్మిన గోపాలరావు పాత్రుడుగారు

S/o తమ్మిన సూర్యనారాయణగారు

కలపవర్తకులు, గవర్నరుపేట, బెజవాడ.

ప్రోషకులు

శ్రీయుత సుంకర వెంకటప్పయ్య చౌదరిగారు, బి. ఏ. బి. య

వకీలు, గవర్నరుపేట, బెజవాడ.

శ్రీమతి కొత్తపల్లి యామినీ పూర్ణతిలకమ్మగారు

భూస్వాములు, కూచిపూడి, తేనాలికాలూకా.

సంపాదకుడు :

డిగవల్లి శేషగిరిరావు

శ్రీయుక్త తమ్మ: గోపాలరాధ, పాత్రుడుగా
రాజరాజులు.

UMAR ZAMINDAR OF VUYYUR, M. A.
President, Andhra Maha Sabha

NUZVID,
22-5-46.

శ్రీ దిగవల్లి శేషగిరిరావుగారికి

ఆర్యమిత్రమా!

తాము దయతో పంపిన 'యోగాసనములు' శివానంద కృత్యనువాదము అందికొంటిని. మిక్కిలి సంతోషమైనది. ఆత్మవిచారపరులగు ఆధునిక భారతయులయం దుత్తమశ్రేణికి జేందిన స్వామి శివానందుల అనుభవోప దేశములకు మీ అనువాదములు లెస్సగానున్నవి. ప్రస్తుత గ్రంథమగు యోగా సనములును ప్రశస్తముగా నున్నది.

మీ ఉద్యమము సర్వధా విజయోపేతము కావలెనని ఆశించుచున్నాను.

చిత్తగింపుడు
(సం) రంగయ్యప్పారావు

V. NAGAYYA,
Producer & Director,
Renuka Films Ltd.

16 Dr. Nair Road
Thyagarayanagar,
MADRAS 7-2-47

శ్రీయుతులు దిగవల్లి శేషగిరిరావుగారికి,

సోదరా,

ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞాన ప్రచారమునకై మీరు చేయు
చున్న సేవకు నా ధన్యవాదముల నర్పించుచున్నాను.

మీ ఆధ్యాత్మిక యజ్ఞము సఫలీకృత మగుగాకయని
భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు,

(సం) వి. నాగయ్య

విషయసూచిక

మొదటి ప్రకరణము

మనస్సు

1. మనస్సంటే, 2. మనస్సుయొక్క అధిష్ఠానము,
3. మనస్సుయొక్క పీఠము, 4. చతుర్విధ మనస్సు, 5. త్రివిధావస్థలు, 6. అనుభావములు, 7. మనస్సుయొక్క ఆకృతి,
8. త్రిగుణములు, 9. శుద్ధాశుద్ధమనస్సు.

రెండవ ప్రకరణము

మనస్సు పొందు మార్పులు

1. మనస్సుయొక్క దోషములు, 2. వృత్తులు,
3. దుర్వృత్తులు, 4. ఆవేశములు, 5. రాగద్వేషములు,
6. కోపము, 7. కామము, 8. ఆనందము, భేదము, 9. వాసనలు,
10. కోరికలు, 11. సంస్కారములు, 12. సంకల్పములు,
13. సద్గుణములు.

మూడవ ప్రకరణము

మనస్సుయొక్క వింతలు

1. జ్ఞానసిద్ధాంతము, 2. వివేకము, 3. త్యాగము,
4. మనస్సుయొక్క ధర్మములు, 5. లోజూపు, 6. అంతర్జ్ఞానము,
7. మనస్సుచేయు విగతలు.

(అ) మనస్సు ప్రపంచము, (ఆ) మనస్సు శరీరము
(ఇ) మనస్సు ప్రాణము, (ఈ) మనస్సు అపరీక్షితము, (ఉ) మనస్సు
వ్యాధి.

నా ల్గ వ ప్రి క ర డ ము

మనస్సును వశపరచుకొనుట

1. చిత్తశుద్ధి, 2. ఇంద్రియములను వశపరచుకొనుట.
3. మానము, 4. ధారణ, (అ) సిద్ధులు, 5. ధ్యానము,
6. ధ్యానమందలి విఘ్నములు, 7. మనోలయము, 8. మన
- నాశము, 9. మనస్సును వశపరచుకొనుట, 10. సమాధి,
11. జ్ఞానియొక్క మనస్సు, 12. ఇతరసూచనలు.

యో గ సా ధ న

శ్రీ శి వా నంద కృ తి కి తెలుగు

ప్రత్యాహారము, ధ్యానధారణలను అభ్యసించువారికి
మిక్కిలి ఉపయోగకారి. స్వయముగ పై అభ్యాసములను
చేసికొనుటకు వలయు వివిధసాధనలిందు గలవు.

(అచ్చులూ)

113/9

THE

Divine Life Society

Estd 1936

RIKHIKESH

(Himalayas)

Founder's Award

I have great pleasure in conferring upon
Sri Digavalli Seshagiri Rao, Bezwada
the title of *Prachara Praveena* for his
admirable endeavours in disseminating
the Spiritual knowledge of yoga and self-
realisation.

Anandakutir,
RIKHIKESH }
1st Jan. '47,

(Sd.) SIVANANDA,
Founder President.

SWAMY OMKAR,

The Mission of peace
(Sri Santi Ashram)
Rishikonda Beach,
WALT AIR.

1-8-46.

Brother Seshagiri Rao,

.....Thank you for the copy of yoga-
sanams. You are doing most helpful and
constructive work for the benefit of Andhra-
desa - the Telugu knowing public - by your
wonderful publications. My thoughts and
prayers are ever with you. Wishing complete
success in your selfless labours of home.....

(Sd) SWAMY OMKAR

ఉ పో దా త ము

మనమందరము సౌఖ్యమునకై ఎల్లప్పుడు అన్వేషించు చుందుము. కాని మన అన్వేషణ సక్రమమార్గమున లేదు. వలనన, యీ సౌఖ్యమునునది బాహ్యపదార్థములనుండి లభించు ననెడి దుర్భ్రమలో పడియున్నాము. బాల్యమందు తల్లి, ఒడియంతును, ఆటబొమ్మలందును, పిమ్మట పుస్తకములు, విశ్వవిద్యాలయ పట్టములందును, అపైన భార్య, ధనము, బిడ్డలు, గౌరవము, పదవులందును యీ సౌఖ్యమును పొందుటకై ప్రయత్నించుచున్నాము. పుత్రునికంటెను, భార్యకంటెను, ఆఖరికి తన ప్రాణముకంటెను ప్రియమైన వస్తువు వేరొకటి గలదు; అదే ఆత్మ లేక పురుషుడు. ఈతడు నీ హృదయమందు దాగియున్నాడు. అందువలన నీవు కోరెడి సౌఖ్యమును బాహ్యవిషయములందు మాని, బాహ్యవిషయముల వైపునుండి మనస్సును మరల్చి, నీలోగల సుఖమునకై అన్వేషించ నారంభించవలెను. అందుకై నీ ఇంద్రియములను వశపరచుకొని, ధ్యాన ధారణ సమాధుల నభ్యసించవలెను. నీ మనస్సును, ఇంద్రియములను వశపరచుకొనవలెనన్న చాటి తత్త్వమును పూర్తిగా తెలిసికొనవలెను. మన స్వత్త్వమును ప్రసరికొని, ఇంద్రియములను మనస్సును వశపరచుకొనుట వలన అన్నిటికంటె ప్రియమైన ఆ యాత్మను పొందుటకు నీకు వలన పడును.

మనస్సును వశపరచుకొనుటవలన రాజయోగులు దర్శన, ధ్యాన సమాధులను సులభముగ పొందగలదు; శ్లోత్థిత వేదాంతులు సులభముగ శ్రవణ మనన నిధి ధ్యానములను

పొందగలరు; భక్తులు సులభముగ తమ ప్రభు పాదపద్మములపై మనస్సును ఏకాగ్రమొనర్చగల్గుదురు.

ఇందలి మొదటి ప్రకరణములో, “మనస్సననేమో” గలదు, రెండవ ప్రకరణలో “మనస్సు పొందు మార్పులు” న్నూ, మూడవ ప్రకరణములో, “మనస్సుచేయు వింతల”ను గురించిన్నీ, నాల్గవ ప్రకరణములో “మనస్సును వశపరచుకొను విధానము”న్నూ గలదు.

ఈ పుస్తకములో నేను సమాధిలో నున్నప్పుడు పొందిన అనేకములగు అనుభవ పూర్వకమైన అభిప్రాయములు గలవు. ధ్యాన ధారణలు చేయువారికి ఉపయోగపడు ఎన్నో సూచనలు గలవు.

మీ కందరకు మీ మనస్సులను వశపరచుకొని నిజ మగు సౌఖ్యమును పొందుటకు కావలసిన శక్తినిన్నీ, చివరకు కైవల్యమును పొందుటకు కావలసిన శక్తినిన్నీ భగవంతు డిచ్చుగాక !

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

మనస్సు కి మార్గము

(Mind; it's mysteries and control)

ప్రథమ ప్రకరణము

మనస్సు - దానితత్త్వము

1. చాలమందికి మనస్సును గురించిగాని-దాని ఉనికి-స్వభావములను గురించిగాని తెలియదు. దీని తత్త్వము - వ్యక్తికరణోపాయములను బాగుగ నెరిగినవారు, యోగులు - ఆత్మచింతకులు మాత్రమే.

2. పాశ్చాత్య వైద్యులు దీనినిగురించి కొంత పరిశ్రమ చేసిరి. కాని దీని తత్త్వమునుగురించి పూర్తిగా తెలిసికొనలేదు. వారి సిద్ధాంతరీత్యా, మనస్సన కాలేయమునుండి పైత్యరస ముత్పన్నమగురీతిని, మస్తిష్కమునుండి మనస్సుత్పన్న మగు నని; కాని యిది శుద్ధ తప్పు.

3. కొందరు మనస్సు చూచుటకు-తాకుటకు-వీలుకాని దనినీ అది ఎచ్చటను కనుపించదనినీ, పరిమాణము గట్టుటకు వీలుగానిదనినీ, అది వుండుటకు స్థలమక్క-రలేదనినీ పలుకుదురు. మనస్సన, ఏమో తెలిసికొనకుండ ఇటులనుట తప్పు. మనస్సు మనుజుని జీవితమును బాగుచేయుటకు - చెరచుటకు, కూడసమర్థమై యున్నది.

4. సాంఖ్య శాస్త్రమున కాస్మికమనస్సు (Cosmic mind or Universal mind) ను మహత్ అందురు. ఇది

‘అవ్యక్తము’ (Unmanifested) నుండి ప్రథమమున ఉత్పన్నమగుచున్నది. ఈ ‘మహత్’ నుండి అహంకారము (Self-asserting Principle) పుట్టినది. సాత్విక - అహంకారమునుండి మనస్సునూ, రాజసిక అహంకారమునుండి ప్రాణమునూ, తామసిక అహంకారమునుండి తన్మాత్రాలు (Subtle elements) నూ కలిగినవి. ఈ తన్మాత్రాలనుండి స్థూలద్రవ్యములు (Gross universe) నూ స్థూలద్రవ్యములనుండి స్థూలప్రపంచమునూ కలిగినవి.

మనస్సన అహంకారమే. అన, నేననుభావము. ఈ, నేనను దానిని త్యజించు టతికష్టము.

5. మనస్సన - ‘ఆత్మశక్తి’ (Power of atma) ఈ శక్తివల్లనే బ్రహ్మ దేవుడీస్థూలప్రపంచమునంతను సృష్టించెను.

6. మనస్సాక విద్యుచ్ఛక్తి.

7. ఇది సంస్కారముల (Impressions) సముదాయము. అలవాటుల మూట. వివిధ విషయ సంపర్కముల వల్ల కలుగు కోరికల ప్రోవు. ప్రాపంచిక తొందరలు, తొట్రుపాటుల వల్ల గలుగు చిత్తవృత్తుల చేరిక. వివిధ విషయములను గురించి కలిగిన అభిప్రాయముల నిలయము.

దీనియొక్క కోరికలు, భావములు, చిత్తప్రవృత్తులు మారుచుండును. వీటిస్థానమందు ఎల్లప్పుడు కొత్తవి వచ్చి చేరి, ప్రాతవాటి స్థానము నాక్రమించుకొను చుండును.

8. ఇట్టి కొత్తకోరిక - భావము - చిత్తప్రవృత్తుల ప్రవేశమువల్ల, ప్రాత కోరికలు - భావములు - చిత్తప్రవృత్తులు పూర్తిగ నశింపవు. కొన్నికొన్ని మాత్రమే నశించును. ఇటుల

పోగా మిగిలియున్న ప్రాత చిత్త వృత్త్యాదులు క్రొత్తగా వచ్చిన వాటి సహకారముతో పనిచేయును. ఇట్టి క్రొత్త సంస్కారముల సమ్మేళనమువలన ప్రాత సంస్కారములు మరింత బలపడును.

9. మనస్సుయొక్క నిజస్వభావము 'వాసన'లపై నాధారపడియున్నది. మనస్సనెడి వృక్షమునకు 'నేను' అనునది బీజము. ఈ 'నేను' అను అహంకారమునుండియే మొట్టమొదట 'బుద్ధి' యనెడి మొలక బయలుదేరును. దీనినుండి 'సంకల్పములు' అనెడి కొమ్మలు బయలుదేరును.

10. న్యాయసిద్ధాంతము ననుసరించి మనస్సన - అణువు. పతంజలి రాజయోగము ననుసరించి 'విభువు' (సర్వవ్యాపి). వేదాంతశాస్త్రము ననుసరించి మనస్సన శరీరమువలె మధ్యమ ఆకారము (Middling Size) గలది.

11. రాముడు - అనువాడు కలడనుకొనుము, ఇతని మనస్సు మహత్ (Cosmic mind) తో సంబంధము గలిగియున్నది. ఇతనికొక మితృడు గలడనుకొనుము. అట్టి ఆ మితృని మనస్సు, రాముడు అతని మితృడగుటచే రాముని మనస్సుతో సంబంధము కలిగియుండును. ఇదేరీతిని, రాముని బంధువులు, మిత్రులు మొదలగువా రందరి మనస్సులు రాముని మనస్సుతో సంబంధము కలిగియున్నవి. అట్టి మిత్రులు బంధువులు మొదలగు వారందరి మనస్సులు వారి - బంధు మిత్రుల మనస్సులతో సంబంధము కలిగియుండును. ఈరీతిని ప్రపంచమందలి అందరి మనస్సులు - గొలుసు వలె, ఒకదానితో నొకటి

సంబంధము కలిగియున్నవి. కావుననే, రాజయోగము దీనిని విభువ (సర్వవ్యాపి) ను చున్నది.

12. మనస్సుయొక్క బీజము అహంకారము. అహంకారము బుద్ధి నాధారమొనర్చుకొనియున్నది. బుద్ధియొక్క సంయోగము కలిగియున్న ఆత్మకూడ - అహంకారమే.

13. ఈ మనస్సనెడి పక్షి, లోకమందలి అనేకములగు విషయ సుఖాదులను అనుభవించి, ఎచ్చటను శాంతిగానక తన ప్రాణము (Soul) నందే తనను బంధించుకొని, దానిని తన కాశ్రయము చేసికొనుచున్నది.

(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 6-8-2)

14. మనస్సు, సూక్ష్మమైన సాత్త్విక అపంచీకృత పదార్థము (Non-quintuplicated Tanmatric matter) చే చేయబడినది.

ఛాందోగ్యోపనిషత్తు ననుసరించి, ఆహారము యొక్క అతిసూక్ష్మ భాగముచే మనస్సు నిర్మాణమగుచున్నది.

15. ఇది, పదార్థముయొక్క అతిసూక్ష్మస్థితియందుండి, శరీరమును కార్యాకార్యాచరణకై ప్రేరేపించుచున్నది.

16. అంతులేని పునర్జన్మలకు కారణభూతమైన వాసనల సమూహమే ఈ మనస్సు.

17. మనస్సు - ఆరవ ఇంద్రియము (మనఃషష్ఠాసంద్రియాణి). తక్కిన ఐదున్నూ పంచజ్ఞానేంద్రియములై యున్నవి. (గీత 15-7)

18. భూమి, నీరు, గాలి, అగ్ని, ఆకాశము, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారములనెడి అష్టప్రకృతి మానవుని నీ పరిణామము. అట్టి ప్రకృతియొక్క - అష్టప్రకృతులలో, మనస్సుకంటే. (గీత7.4).

19. మనస్సు పంచేంద్రియముల కూడక. 'అ' పంచేంద్రియముల విషయముల నన్నిటిని స్వయముగ తానే తెలిసికొని అనుభవించగలదు. అది తనంత తానే చూడగలదు, వినగలదు, రుచి చూడగలదు.

20. అదను వచ్చినప్పు డీ మనస్సునందు దాగియున్న దురభ్యాసములు, ఏవగింపులు, అసూయలు మొదలుగునానిని బయటకు లాగివేయవలెను.

21. మన స్పృశకములగు సంకల్పముల (Thought) కూటమి - ఈ సంకల్పము లన్నిటికి మూలము 'నేను'. కావున మనస్సన - నేనే !

22. మనస్సుయొక్క స్వరూపము (Essential nature) సంకల్పమే. ఇది సంకల్ప, వికల్పాశ్చర్యమునది. (Thought and doubt). ఇది బుద్ధియొక్క నిర్ణయములను, సందేహములను - ఆచరణార్థమై ఇల్లడియములగు పరిపంచనప్పుడు 'వ్యాకరణాత్మక' మని పిలువబడును. మనస్సు, ఎందుకొనుట, - తిరస్కరించుట - ఆచరింపజేయుటలను చేయుగలదు.

23. సమస్తమునకు ఆధార (ఆయతనము) భూతమగు దానిని గురించి ఎవడెరుగునో, అంతే సమస్తములకు ఆధార భూతుడు కాగలడు. మన జ్ఞానమునకంతకు మన స్నే ఆధారము.

(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు. 5-1-5)

మనస్సు, దాని అధిష్ఠానము

2

24. మనస్సునకు శక్తి నిచ్చునట్టి, మనస్సునకు జ్ఞానజ్యోతి నిచ్చునట్టి, మనస్సుయొక్క కృత్యములు మొదలగువానిని చూచునట్టి, ఆధారముల కాధారమైనట్టి, నిదురయందు మనస్సు విశ్రమించునట్టి పరంజ్యోతియే బ్రహ్మము. అట్టి సర్వశక్తివంతునకు నేనుప్రణమిల్లెదను, ఆ సర్వశక్తివంతుడే నేను (సోఽహం, శివోఽహం).

“ఓం కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః (కేనోపనిషత్)
ఎవడిచ్చు ఆజ్ఞల ననుసరించి, మనస్సు తన కోరికలను నెరవేర్చుకొనగలదు?

25. మనస్సుయొక్క అధిష్ఠానము (sul.stratum) బ్రహ్మ. మనస్సు తనకు గల శక్తులను, జ్ఞానాదులను బ్రహ్మనుండియే గైకొనుచున్నది.

26. మనస్సు, ఇంద్రియజ్ఞానము - సంకల్పములయొక్క ఒక అంగము. కావున నిది, ఈ పరికరము నుపయోగించువాని అదుపులో నుండవలెను. మనస్సుయొక్క అధిపతి జీవుడు (Human Soul) కాడు. ఏలనన సామాన్య మానవుడు దీనిని తన అధీనమందుంచుకొనజాలక, రాగ-ద్వేషాదుల కెరయగుచున్నాడు గదా! దీనినిబట్టి జీవుడు గాక, మరెవరో మనస్సును పాలించువాడు గలడని విదితమగుచున్నది. అట్టి మనఃపతి (Lord of Mind) అంతర్యామి యగు కూటస్థబ్రహ్మ.

27. స్థిరముగ, శాశ్వతముగ నుండువాడు. ఒక్కడే (ఏక మేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ). అట్టి అనంతము, పరిశుద్ధుడు, పరిపూర్ణుడునగు ఆ బ్రహ్మను నిశ్చల భక్తితో ధ్యానించి సమాస్త బాధలనుండి విముక్తుడవై నిజమగు మనశ్శాంతిని పొందుము. అప్పుడే ఈ అసత్యమగు అహంకారము నశించును.

28. నీమనస్సును గురించి నీవు చక్కగ విమర్శించుకొని, అవినాశియు, పరిపూర్ణుడు, పరిశుద్ధుడు అగు ఆ బ్రహ్మను తెలిసికొనినపిదప, నీ కేవిధమగు అశాంతియు నుండదు.

మనస్సు - దాని పీఠము

3

29. ప్రాణము, మనస్సు, అహంకారము, ఆత్మ— అను నాల్గు తత్త్వములకు హృదయము పీఠమై యున్నది.

30. వేదాంతశాస్త్రము ననుసరించి మనస్సుయొక్క పీఠము హృదయము. జాగరణస్థితిలో అది మెనడునగు దుండును.

31. హఠయోగ శాస్త్రము ననుసరించి ద్విగతమును కలిగియుండి, రెండు కనుబొమలకు మధ్యనున్న ఆజ్ఞాచక్రము మనస్సుయొక్క పీఠము.

32. ఈ ఆజ్ఞాచక్రముపై ధారణ చేయుటవలన, మనస్సు సులభముగ వశపడును.

33. నిద్దురలో - ఈ మనస్సు ముఖ్యప్రాణము (Chief Vital Air) న విశ్రమించును. ఈ ముఖ్య ప్రాణమే బ్రహ్మ.

చతుర్విధ మనస్సు (అంతఃకరణ చతుష్టయము)

4

34. మనస్సు, బుద్ధి, చి త్తము, అహంకారము, అనునీనాల్గింటిని వేదాంతులు 'అంతఃకరణ చతుష్టయ'మనియందురు. ఇవన్నియు మనస్సుయొక్క వృత్తిభేదములు (Functional aspects) మాత్రమే. ఒకే మనిషి - నంటచేయునపుడు నంటవాడు అనినీ, అధ్యక్షత వహించినపుడు అధ్యక్షుడనినీ, ఉపన్యాస మిచ్చునప్పుడు ఉపన్యాసకు డనినీ, — ఆతడు జేయు పనులనుబట్టి, భిన్న భిన్న సమయములందు భిన్నభిన్నములుగను పేర్లతో పిలువబడుచున్నాడు. ఇదేరీతిని సంకల్ప - వికల్పములు (Will-thought & doubt) నొనర్చునప్పుడు మనస్సునినీ, వివేచన-నిర్ణయములను చేయునప్పుడు బుద్ధి...అనియు, స్వభాసానియై యున్నప్పుడు అహంకారమనియు, సంస్కార నిలయముగను 'జ్ఞాపకశక్తికి పీఠముగను తలచినప్పుడున్నా, ధారణను అనుసంధానమును చేసినప్పుడు 'చి త్త'మనియు, మనస్సు భిన్న భిన్న నామములచే పిలువబడుచున్నది.

35. సాంఖ్యులు, బుద్ధి - ఇచ్ఛలను బుద్ధియందురు. కొందరు చి త్తమందు మనస్సును, బుద్ధియందు అహంకారమును గలదందురు.

36. చి త్తమునుంపియే మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారములనెడి, త్రివిధవృత్తులు వచ్చుచున్నవని పతంజలియొక్క - అభిప్రాయమై యున్నది.

37. అహంకారము పృథ్వీతన్మాత్రనుండినీ, చిత్తము జలతన్మాత్రనుండినీ, బుద్ధి అగ్ని తన్మాత్రనుండినీ మనస్సు వాయుతన్మాత్రనుండినీ హృదయ మాకాశతన్మాత్రనుండినీ కలుగుచున్నది.

38. కొన్ని స్థలములందు మనస్సునే-అంతః కరణమని వాడిరి. అంతఃకరణ మన-మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము అహంకారములు. దీని సాధారణార్థము ఆంతరికపరికరము అని. అంతః- అన 'లోపలి' అనినీ 'కరణ' మన 'పరికరము' అనినీ అర్థము. నీవు తలచుట, తర్కించుట, అనుభవించుట, గ్రహించుటల కీ అంతఃకరణమే ఆధారము.

విషయ (నిశ్చయాత్మకము, వ్యవసాయాత్మకము) వివేచనము చేయుటకు బుద్ధి వినియోగ పడును.

39 మనస్సొక పనిచేయునప్పుడు బుద్ధి అహంకారములు కూడ దానితో పనిచేయును. ఈ మూడును ఒక దాని కొకటి సహకార మొనర్చుకొను చుండును. న్యాయ మనునది ప్రతివానికి సహజముగగాని, తర్కమువలనగాని కలిగిన నమ్మకము లపై నాధారపడి యుండును.

40. మనము పొందెడి బాధలన్నియు ఒకేమాదిరి బాధను కలిగింపవు. మనము నిదురించునప్పుడు మనకు కలిగింపబడు నొప్పి మనను బాధించుటలేదు. ఏలనన, మనస్సు శరీరముతో సంబంధము కలిగియున్నప్పుడు మాత్రమే యీ బాధలు కలుగగలవు. అదేరీతిని అవిద్యచే కలిగిన అభిమానమే యీ బాధలన్నిటి నిచ్చునదై యున్నది.

41. వీటన్నిటికి మొట్టమొదటి పరికరము లేన కారణమును తెలిసికొనుటకై ఉదాహరణార్థము గీర్వాసుని తీసికొనుము. ఇది తాను చూచిన విషయముల నిర్మలముల కంటెదించును. ఈ బాహ్యపరికరములగు కన్ను మొనలగువానిగుండ మనస్సి ఇంద్రియ విషయములను గైకొని, వాటిని బుద్ధి కందించును. అంత నా బుద్ధి ఆ ఇంద్రియ విషయముపై తన నిర్ణయమును చేసికొని ఆచరణలోనికి దిగును. అప్పుడు అభిసూనముతో కూడియున్న అహంకారము జన్మించును. అపై న దీనియొక్క కార్యప్రతీకారములన్నియు పురుషుని వద్దకు గొంపోవబడును. అతడు వీటినన్నిటి నప్పుడు తెలిసికొనును.

42. జ్ఞానమునకు ఆధారభూతుడగు పురుషునిగురించి పాశ్చాత్యవైద్యులకుగాని, మనస్తత్వ వేత్తలకుగాని ఏమియు తెలియదు. బుద్ధి తన వద్దకు మనస్సుచే తీసికొని రాబడిన విషయములను గురించి చక్కగా యోచించి, ఏదో వాక నిశ్చయమునకువచ్చి, తానా విషయమును గురించి తీర్మానము చేసికొని, ఆ తీర్మానములు జరుపుటకు మనస్సున కాజ్ఞ యిచ్చును. ఈరీతిని ఒకే బుద్ధి ప్రధానమంతరిగను, న్యాయాధీశుడుగను రెండు రూపములుగ మనస్సునెఱి న్యాయవాది చెప్పు విషయములను వినుచున్నది. ఇక మనస్సో! అదికూడ రెండురూపములను కలిగియున్నది. 1. న్యాయవాది 2. సేనాధిపతి. ఎటులయన, మొట్టమొదట న్యాయవాది రూపమున తాను తెచ్చిన విషయములను బుద్ధికి విన్నవించుచున్నది, అటుపిమ్మట సేనాధిపతి రూపమును దాల్చి బుద్ధి ఇచ్చిన ఆజ్ఞ

లను ఐదుకర్మేంద్రియము లను-ఐదుగు స్నేహితులచే ఆచరింప జేయుచున్నది. ఇది సాంఖ్యుల సిద్ధాంతము.

43. చిత్తమనున దొక ప్రశాంతమగు జలాశయము. సంకల్పములు (Thoughts) జలాశయముయొక్క పై భాగమున లేచు అలలవంటివి. ఈ తరంగములు నామ-రూపములను వాటినుండి లేచును. ఇది సహజమేగదా?

44. నీ వేదైవ విషయమును జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొన గోరితి వనుకొనుము. కొన్ని సమయములం దంత ప్రయత్నించినను జ్ఞప్తికిరాదు. కొన్ని సమయములం దతి సులభముగ జ్ఞప్తికి వచ్చును. ఇందులకు గల కారణమేమి? అందుకుగల కారణము, ఈ విషయమునకు సంబంధించిన సంస్కారము, ఇట్టి సంస్కారముల కన్నిటికి నిలయమగు 'చిత్త'మున కడుగున నెచ్చటనో పాతుకుపోయినది. అట్టి ఎచ్చటనో పాతుకుపోయిన విషయ సంస్కారములను ఈ చిత్తమునుండి పైకి పెకలించి జ్ఞప్తికి తే ప్రయత్నించవలెనుగదా! అటుల మిక్కుటమగు పరిశ్రమ చేసిన పిదప, నీ సంస్కారములు మనస్సుయొక్క ఉపరితలము పైకి వచ్చును. ఇట్టి జ్ఞాపకశక్తి తీక్షణముగనుండవలెనన్న మనస్సు ప్రశాంతముగ నుండవలెను.

45. మనస్సు, బుద్ధి, తెలివి (Understanding) ఇవి లింగశరీర (Astral body, Suktilekody) మందుగలవు. ఇవి మెదడు (Physical brain) నందలి వివిధ కేంద్రములద్వారా పనిచేయును.

46. మనస్సుయొక్క పని నంగీల్ప విగల్పములు చేయుట. ఇది ఒకపని మంచిదా.. చెప్పదాయని నివేదించలేమును. కాని దీని నిర్ణయము బుద్ధిపై నాధారపడియుండును.

47. క్రమమైన బ్రహ్మభావము (Feeling that 'I am Brahma') తో కూడుకొన్న సాధన (Spiritual Practice) చే ఒక రెప్పపాటులోనే - అహంకారిమును నాశనమొనర్పవచ్చును.

త్రివిధవస్థలు (జాగ్రత్తస్వప్న సుషుప్తులు)

5

48. మనస్సునకు జాగ్రత్ (మేల్కొనుట), స్వప్న (కల), సుషుప్తి (నిద్ర) యని మూడు అవస్థలు గలవు.

49. జాగ్రదవస్థలో ప్రతివస్తువు తనంత తానే మనస్సునకు గోచరమగును; కావున మనము నిదురనుంచి లేచగానే మన మెల్లప్పుడు చూచిన మాదిరిగానే ఆవస్తువులను చూతుము. కాని, స్వప్నావస్థలోనో - అటులకాదు. స్వప్నములో కనుపించు ప్రతివస్తువు మనస్సుచే సృష్టింపబడినదగుటచే, ఆ కల వున్నంత వరకున్నా, (మెలకువ వచ్చునంతవరకున్నా) మాత్రమే చూడగలము. ఏలనన, అంతవరకు మాత్రమే మనస్సా స్వప్నపదార్థమును గురించి చింతించగలుగుచున్నది. మెలకువ వచ్చుటతోడనే మనస్సా పదార్థచింతనను వదిలి వేరొకవైపుకు మరలును. కాన, స్వప్నావస్థలో చూచిన వస్తువు

పులు మనస్సుచే కల్పింపబడి, నిజమైనవి కాకుండుటచేత కనిపించకుండ పొవుచున్నవి.

50. మెలకువలో నున్న సమయమందు కలిగిన అనుభవములచే పొందిన ప్రధాన విషయములను కొలది మార్పులతో, స్వప్నస్థితియందు మనస్సు తనంత తానే సృష్టించుకొనును.

51. స్వప్న జాగ్రదవస్థలు రెంటియందును భావములు, పేర్లు, రూపములు ఏకరూపముగనే వచ్చును.

52. నిద్రాసమయమందు నీ మానసిక, శారీరక ప్రపంచములం దేదేని పని జరుగుచునే యుండును. ఇట్టి స్థితియందు జరిగిన విషయములు జాగ్రదవస్థకు వచ్చినపిదప, నీపై తమ ప్రభావమును జూపును. జాగ్రదవస్థలో నీవు పొందెడి ఫలితము తెల్ల బాహ్యసంబంధమైనవే. బాహ్య జాగరణావస్థలో పొందరాని గంభీరమైనవి, కనిపించనివి యగు విషయము లిట్టి వెన్నో గలవు. ఇట్టి, వీటికై జాగరణావస్థలో నీవుచేయు ప్రయత్నమంతయు స్యర్థమే.

53. యశావనమునందున్న ఒక యువతికి స్వప్నపదార్థము తన భర్త, ఒక చంటిబిడ్డ. ఆమె మనస్సున - భర్త, బిడ్డ యను రెండు బలన తర్థమైన రూపములు గలవు. ఇవే రానురాను అనేక పర్యాయములు తలచుచుండుటచే బలపడిన మానసిక రూపములుగ నగును. అదేరీతిని ఒక వైద్యునకు రోగులును, స్త్రీ డరునకు తన క్లయింతులును స్వప్న పదార్థములు.

54. స్వప్నావస్థయందు కనిపించునట్టిదన్నియు గాఢ వస్థయందు కనిపించినవారితో పోలిరూపములే. ఇట్టి జ్ఞానము అంతరికేంద్రియమగు మనస్సుచే నేలుగుచున్నది. కాని దీనిని అంతరిక జ్ఞానమందురు.

55. “స్వప్నస్థానోన్మ” || ప్రజ్ఞాన సత్త్వంగ ఏకానవింతేతి ముఖః ప్రవివిక్త భుజ్జనో ద్వితీయః పాదః” (మండూక్యోపనిషత్తు 1. 4)

స్వప్నావస్థయందు ఏ ఇంద్రియమూరయొక్క సహాయమును లేకుండగనే, మనస్సు తనంతతాను, తాను మేల్కొనియున్న సమయమందు స్వీకరించిన పదార్థముల నాధారముగ చేసికొని, స్వయముగ సట్టి పదార్థాదులను సృష్టించును. అట్టి సమయమందు కర్త, కర్మ - తానే.

56. “యత్రసుప్తో న కంచన, కామం కామయతేన కంచన, స్వప్నం పశ్యతి తత్పుష్పమ్, సుషుప్తస్థితం ఏదే భూత, ప్రజ్ఞాన భున ఏవానందమయో చేతోముఖః ప్రజ్ఞాన స్థితీయః పాదః”

(మండూక్యోపనిషత్తు 1, 5)

గాఢనిద్రయం దున్నవాని కేవిధమగు కోరికయు నుండదు. అత డేవిధమగు స్వప్నములను చూడడు. ఇదే గాఢనిద్రయం దుండువాని స్థితి. ఓంకారమయొక్క - తృతీయ పాదము ప్రజ్ఞయే. ఇది గాఢనిద్రయందు లభించును. ఇట్టి స్థితియందు సమస్తము ఒక్కటిగా నగును. ఇది జ్ఞానము అనందముల నిలయము. ఇట్టి స్థితియందున్నవాడు బ్రహ్మానందము ననుభవించును. ఇది జాగ్రద్ స్వప్నములను రెండింటికీ

గుమ్మము నంటిది. ఇట్టి గాఢనిద్రాసమయమందు వాసన లన్నిటితో సహా మనస్సు హృదయమందలి ముఖ్యప్రాణము (Chief vital air) న విశ్రమించును. అన్ని వృత్తులు (Whirlpool, Modification) సూక్ష్మస్థితిని పొందును.

57. మనము స్వప్నావస్థయందు చూచిన కలలను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనవచ్చును. మరికొందరు స్వప్నసమయమందు తాను చూచుచున్నదంతయు స్వప్నమని తెలిసికొని, ఈ జరుగుచున్న దేమాత్రము భౌతిక ప్రపంచమునకు చెందినది కాదని కూడ తెలిసికొనగలిగి యున్నారు. స్వప్నస్థితియందుకూడ జాగరూకుడై యున్నచో తన ఇచ్ఛాశక్తివల్ల స్వప్నానుభవములను తన ఇచ్ఛానుసారము మార్చివేయవచ్చును! ఇటులభ్యసించునూ రాగా, జాగ్రదవస్థయందుకంటె మిక్కుటముగ (నీవు) స్వప్నావస్థయందు నీ శరీరము నధికముగ వశపరచుకొన గలుగుదువు.

58. “మనస్తంతస్తుతేజసః” తేజస్సు మనస్సునందు వసించును. (మండుకొవ్వొపనిషత్తుపైన వ్రాసిన గౌడపాదుని కారికలో.) ఈ తేజస్సు స్వప్నస్థితియందు ప్రతిబింబించు చైతన్యము. సూక్ష్మప్రపంచము (Subtle world) నంద న్నిటి ననుభవించున దీ తేజస్సే.

59. ఈ ప్రధానాత్మ (Supreme Self) నాల్గు రూపములను గలిగి అందరి శరీరములం దున్నది. ఆ నాల్గు రూపములను, విశ్వ, తేజస, ప్రజ్ఞ, తురీయములందురు. ‘విశ్వ’ మునకు అధిష్ఠానము కుడికన్ను, మనస్సునందు, ‘తేజస్సు’ వసించును. ప్రజ్ఞ హృదయప్రదేశ మందుండును. ఈ భోగముల

యొక్క లక్ష్యములు మూడు; 1. మిక్కుటము, 2. సూక్ష్మము, 3. బ్రహ్మానందము. మూడు నిధములగు తృప్తులు గలవు. (త్రిధాభోగా స్త్రిధాత్పత్తిః) ఈ ఓంకారముయొక్క ద్వితీయ పాదము తైజసు. దీనిప్రదేశము స్వప్నము. దీనికి అంతరిక చైతన్యము గలదు. ఇది ఏడు అవయవములు, పందొమ్మిది నోళ్ళతో సూక్ష్మపదార్థముల ననుభవించును. స్వప్నమునందు అంతరికమనస్సు తాను కాకున్నను తాను పనిచేయుచుండును.

60. 'జాగరిత స్థానో బహిష్ప్రజ్ఞః సప్తాంగ ఏకో నవింశతి ముఖఃస్థూలభుగ్ వై శ్వానరఃప్రథమఃపాదః (మాండా 1, 3) ఓంకారముయొక్క ప్రథమపాదము వై శ్వానరుడు. దీని ప్రదేశము జాగ్రదావస్థ. దీనికి బాహ్యజ్ఞానము గలదు. ఇది ఏడు అంగములు, పందొమ్మిది ముఖములతో స్థూలపదార్థముల ననుభవించును. ఈ స్థూల మనస్సు జాగ్రదవస్థయందు పని చేయును.

7. అవయవములు.

1. స్వర్గము. దీని తల, 2. సూర్యుడు. దీని కన్ను, 3. గాలి. దీని శ్వాస, 4. ఆకాశము. దీని నడుము, 5. జలము. దీని శోణిచక్రము, 6. అగ్ని. దీని నోరు, 7. భూమి. దీని పాదములు, పందొమ్మిది ముఖములు. 1. పంచజ్ఞానేంద్రియములు, 2. పంచకర్మేంద్రియములు, 3. పంచప్రాణములు, 4. మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారములను నాల్గొంతుః కరణములు.

అనుభావములు

(Sentiments)

6

61. మత విశ్వాసము, నైతిక విశ్వాసము, రసమునకు చెందిన విశ్వాసము (జ్ఞాన తత్వము, సౌందర్యములకు సంబంధించిన విశ్వాసము) లను నీమూడును, మనస్సునకుగల ప్రధాన అనుభావములు.

62. ఈ అనుభావములు, చిత్తవృత్తులు భ్రమచే కలిగినవి మాత్రమే. ఇవి ఆత్మయందు లేవు. ఇవన్నియు మనస్సు యొక్క కల్పనలే.

63. హర్షము (ఆనందము) శోకము (దుఃఖము, విచారము) లను రెండును మనస్సుయొక్క అవస్థలు.

మనస్సుయొక్క భేదములు

7

64. జ్ఞాతిక మనస్సు (conscious mind or objective mind), ఆంతరిక మనస్సు (చిత్తము) (Sub conscious or Subjective mind) అతీత మనస్సు (Super conscious mind) అని మనస్సులు మూడువిధములు.

65. ఇంద్రియమునకు (Sensational) సంబంధించిన, జ్ఞానమునకు సంబంధించిన (Rational), సహజజ్ఞానమునకు

సంబంధించిన (Intuitive) అని ప్రాజ్ఞాత్వ తత్వవేత్తల సిద్ధాంతరీత్యా, మనస్సులు మూడు భేదములుగ నున్నవి.

66. (Subjective mind, Sub conscious mind, unconscious mind) మరియు, 'చిత్తము' అను నీపదములన్నియు నొకటే. వివిధగ్రంథకర్తలు వివిధ నామములను వాడిరి. ఇందేమియు భేదములేదు.

67. భౌతిక మనస్సు (Objective mind and conscious mind; చే నీవు చదువుట, వినుటలను చేయు గలవు.

68. (Cosmic mind) (హిరణ్య గర్భుడు) Super conscious mind. Infinite mind, universal mind అనునవన్నియు నొక్కటే.

69. మనస్సునకు మూడు ప్రధాన చట్టములు గలవు. అవి —

1. సమాజచట్టము 2. అనవరత చట్టము 3. తాతమ్యచట్టములు.

త్రీ గుణములు
(సత్త్వరజ స్థమములు)

8

70. మనస్సు, సత్త్వము (జ్ఞానము, ఆనందము, సౌజన్యము), రజస్సు (కామము, చాంచల్యము), తమస్సు (అజ్ఞానము, జడత్వము) అను మూడు గుణములను కలిగియున్నది.

71. ఈమూడు గుణములనుండి మూడు వృత్తులు వచ్చినవి. సత్త్వగుణమునుండి శాంతవృత్తి (శాంతి), రజోగుణమునుండి ఘోరవృత్తి, తమోగుణమునుండి మూఢవృత్తి వచ్చినవి. శాంతవృత్తి యన సమత్వము. ఘోరవృత్తి యన క్రోధము, మూఢవృత్తి యన సోమరితనము, అజాగ్రత్త, నిదురమత్తులు.

(ఆలస్యము, ప్రమాదము, తంద్రలు)

72. నిజమైన మనశ్శాంతి బయటనుండి ఎన్నడును రాదు. దానిని మనస్సునుండియే పొందవలెను. అట్టి శాంతి - మనస్సును వశపరుచుకొని క్రమమార్గమున పెట్టి, కామ్యములను వదిలి నందు వలసనే రాగలదు. అప్పుడే నీ యందలి తోట్రుపాటు, తొందరలు అణగిపోయి ప్రశాంతి కలుగును. సత్త్వగుణము నిశ్చలతను, ప్రశాంతతను యిచ్చును. రజోగుణము మనస్సును అవిరామముగ నుంచి, సోమరిగ కూర్చొననివ్వక ఎల్లప్పుడు ఏదో పనిచేయుచుండుమని ఒత్తిడి చేయును.

73. సత్త్వగుణము మోక్షమున కనుకూలమైనది. రజోగుణము ప్రతికూలమైనది. ఇది సంసారచక్రమున పడద్రోయును. నిర్భయత్వము, హృదయపారిశుద్ధ్యము మొదలగు దైవీసంపదలు ముక్తి నిచ్చును. దంభము, దర్పము, క్రోధము మొదలగు ఆసురీ సంపదలు సరకమున పడద్రోయును.

74. సత్త్వగుణ పూరితముగాని మనస్సు తనవలె ఇతరుల సౌఖ్యమును గురించి తలంచదు; గాన, అది ఎల్లప్పుడు చంచలముగ నుండును. ఇట్టి మనస్సు ఇతరుల యోగ్యతలు, సత్స్వభావములను గురించి సంతోషించదు. అందువలన అది

అసంతృప్తిగాను, అసంతోషముగను వ్రండును. ఇట్టి స్థితిగల మనస్సు, ఇతరుల బాధలు, కష్టములను గురించి విరిచాంచదు గాన, అట్టి మనస్సుగలవాడు పొందు కష్టములను గురించి మరెవ్వరును జాలి తలచరు.

75. ఇక రాజసిక మనస్సో, అదృష్టాదును జనసమూహములను, సంభాషణలను కోరుకొనుచుండును. దీని కీ రెండు దోషములు గలవు. ఇవి మనస్సు నధికముగ కలవరపెట్టును. సహవాసములను జనసమ్మర్గములను వదలుము. ఏకాకివిగనుండుము. మానమును ధరించుము. ఇటుల చేయుచో నీకు మనశ్శాంతి లభించును. దుస్సాంగత్యమే అనేక బాధలకు కారణము. స్నేహితులను ఎంచుకొనుటలో జాగరూకుడవు కమ్ము. విశ్వసనీయుడు, మంచివాడు అయిన మిత్రుడంతో శ్రమపడినకాని లభించడు. చాలకాలము పరీక్షించిన మీదనే అంతరంగిక స్నేహితునిగ ఎవరినైనా చేసికొనుము. అసంగుడు, అశబ్దుడు నగు బ్రహ్మకు ఏవిధమగు సాంగత్యముగాని సంభాషణలుగాని అక్కరలేదు.

శుద్ధా శుద్ధ మనస్సు

9

76. ఉపనిషద్బోధ ననుసరించి శుద్ధ (పవిత్రమైన) మనస్సు, అశుద్ధ (అపవిత్రమైన) మనస్సునని మనస్సు రెండు విధములు.

77. శ్రేష్ఠమైన మనస్సు, శ్రేష్ఠముకాని మనస్సునని రెండురకముల మనస్సులుగలవు. శ్రేష్ఠమైన (శుద్ధమైన లేక

సాత్త్వికమైన) మనస్సుతో అశ్రేష్ఠమైన (అశుద్ధ) మనస్సు యొక్క కామక్రోధాదులను వశములోనికి తెచ్చుకొనవలెను.

78. అశుద్ధమైన మనస్సు చెప్పు మాటలు నిన్ను పెడ దారినిపెట్టి చెడగొట్టును. కావున నీ మనస్సును పరిశుద్ధపరచి అట్టి సాత్త్విక మనస్సు చెప్పుమాటలను విని బాగుపడుము.

79. యుక్తాయుక్త వివేచన గల సాత్త్విక మనస్సుచే బుద్ధిమంతు లీ అశుద్ధ మనస్సును వశపరచుకొనెదరు. “ఉద్ధరే దాత్మ నాత్మానమ్ - ఆత్మను ఆత్మయే ఉద్ధరించుకొన వలెను.” (గీత 6-5.)

80. స్థూలమనస్సు (వ్యావహారికబుద్ధి) స్వార్థపరత్వము, మోహములను వాటిచే నిండియుండుటవలన ఆత్మవిచార ముకుగాని ఆధ్యాత్మిక చింతకుగాని ఏమాత్రము పనికిరాదు. ఈ స్వార్థపరత్వము యుక్తాయుక్త వివేచనను చేయనివ్వక, జీవితమును పెడత్రోవను పెట్టును. కావున, తీక్షణమైన సూక్ష్మ మైన, ఏకాగ్రత గల పవిత్రమైన మనస్సే ఆత్మవిచారణ, ఉప నిషత్పరవలను చేయగలదు.

81. ఆత్మవిచారణను పవిత్ర (సాత్త్విక)మైన మనస్సును కలిగియున్నప్పుడు మాత్రమే చేయగలము.

82. శ్రుతులు “మనస్థైరాను ద్రష్టవ్యమ్” అను చున్నవి. బ్రహ్మను మనస్సువల్లనే చూడవలెను. (మనస్సస, శుద్ధ మనస్సు). ఇట్టి బ్రహ్మను శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసనముల నొనర్చి యోగ్యుడైన గురువువలన రహస్యముగ బోధనలను గైకొని, శమ, దమ, యమ, నియమములచే పరిశుద్ధపరుప బడిన మనస్సుచే చూడనగును.

83. ఈ అశుద్ధ మనస్సు చేయు మోసములవల్లనే మన మీ బాధలను భయములను పొందుచున్నాము. ఇది సనిత్రమైన ఆధ్యాత్మిక సంపదను నాశనమునకు దోహదముననున్నది. కావున దీనిని ఎడతెగని ఆత్మవిచారణ, 'ఓం' ధ్యానములచే నాశనమునర్చి, నీనిజస్వరూపమగు సచ్చిదానందమున విశ్రమించుము.

84. ఈ వృత్తులన్నియు సగించిన పిదప, మనస్సు సంస్కారములతో మాత్రము నిలచియుండును. దీనినే అంతఃకరణమాత్ర (Potential mind) మనస్సందురు.

85. ఎడతెగని సత్సంగత్యము వలనను, పవిత్రాచరణలవల్లనూ మనస్సు తప్పక పరిశుద్ధమగును.

ముక్తి మార్గము .

రెండవ ప్రకరణము

మనస్సు పొందు మార్పులు

మనస్సు - దాని దోషములు

1

86. మలము (అపవిత్రత) విక్షేపము, (ఆందోళన), ఆవరణ (అజ్ఞానావరణ) అని మూడు దోషములు మనస్సుకు గలవు.

87. మలము (కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద మాత్సర్యము)ను నిష్కామ (Selfless) కర్మచే పోద్రోల వచ్చును. 'మలము'న పాపమని కూడ అర్థము.

88. ఈ మనస్సు ప్రేమ, అసూయ లనెడి గాలి వీతలచే సుడిగాలియందెగురు తాటియాకువలె చంచలము గలదై, శాంతి సుఖముల ననుభవించగోరి వాటి నెచ్చటను గానక బాధపడుచుండును.

89. తుచ్ఛమైన విషయములు, వస్తువులకై ఆశపడిన కొలది నీ మనస్సును మరింత వ్యాకుల పరచుటయే. కావున అట్టి ఆశాబంధమును త్రేంచివైచుకొని పర్వతమువలె నిశ్చలు డవై యుండుము. ఇట్టి తుచ్ఛమైన ఆశలతోకూడిన ప్రేరే పణలే పునర్జన్మలకు కారణము లగుచున్నవి. ఇందువలననే, మనస్సు భయము అను దానికి ఎరయగుచున్నది.

90. శమమువలన మనస్సుకు శాంతి (ఉపరామత) లభించును. శమమన మనస్సును సాధనచే హృదయమున లగ్న మొనర్చుట. శమమన వాసనాత్మ్యగమనికూడ అర్థము. ఇండు వలన నీమనస్సు బాహ్యవిషయముల వైపుకు మరలదు. దీనినే 'అంతర్ముఖ వృత్తి' యందురు.

91. 'విక్షేపము'ను ఉపాసన, త్రాటకము, ప్రాణాయా మము, రాజయోగముల వలన నాశన మొనర్పవచ్చును.

92. 'ఆవరణ' యను దోషమును జ్ఞానము, వేదాంత గ్రంథపఠనము, నిధిధ్యాసనము, మహావాక్యమగు 'తత్త్వమసి' యొక్క అర్థమును సరిగ్గా తెలిసికొని, అభేదచింతనము నొనర్చుటవల్ల ను నాశమొనర్పవచ్చును.

93. మనస్సు తన అభిమానమగు తన తండ్రియైన బ్రహ్మను చేరుటకుగాను, ఈ లిప్తి దోషములను నిర్మూలన మొనర్చుము.

94. పాలు కొందరికి ఇష్టముగను కొందరికి అవిష్టము గను వుండును. ఇందులకు గల కారణము మనస్సేగదా ! ఇదే రీతిని ఒక స్త్రీని చంకిబిడ్డ పాలిచ్చి పెంచు తల్లిగను, భర్త తన విలాస వస్తువుగను, ఒక పులి తన కాహారముగను తలచుచున్నది. ఒకే స్త్రీ ఎదుటనున్నవారియొక్క మనోభావములను బట్టి భిన్నభిన్న రూపములుగ కన్పించుచున్నది. ఇందులకు గల కారణము మనస్సుయొక్క దోషమే గదా !

వృత్తులు

2

95. వృత్తి యన నీటియందలి సుడి. అంతఃకరణమందు చెలరేగు సంకల్పము అనెడి తరంగము.

96. అజ్ఞానము వలన నీ వీ వృత్తి (అభిమానము)ని నీపై ఆరోపించుకొనుచున్నావు. అటుల ఆరోపించుకొనుట వల్లనే 'నేను కోపముతో వున్నాను,' మొదలుగాగల మాటల ననుచున్నావు.

97. వృత్తు లయిదు విధములు 1. మనోవృత్తి 2. బుద్ధి వృత్తి 3. సాక్షివృత్తి 4. అఖండాకారవృత్తి 5. అఖండ ఏక రసవృత్తి.

మొదటిది సహజ మనస్సుకు చెందినది. 2-3-4-5 లు సాత్విక మనస్సునకు చెందినవి. మనోవృత్తి యనునది ప్రాపంచికులకు సంబంధించిన విషయాకారవృత్తి. బుద్ధివృత్తి వివేకులకు చెందును.

నీవు సాక్షివృత్తితో గుర్తించునప్పుడు మనస్సున గలుగు మార్పులను సాక్షి రూపమున చూడగలవు. నీవు నిన్నుఖిండాత్మగా భావించుటకు ప్రయత్నించునప్పుడు 'అఖిండాకార వృత్తి' యందురు. దీనినే 'బ్రహ్మాకారవృత్తి' యని కూడ యందురు. బ్రహ్మాయందు ఏ వృత్తియు నుండదు.

వృత్తులయొక్కపని ఆవరణ భంగమొనర్చుట; అనప్రతివస్తువును ఆవరించియున్న లేక కప్పియున్న అజ్ఞాన మనెడి పొరను తొలగించుట. ప్రతి వస్తువును స్థూల అవిద్య (అజ్ఞానము) చుట్టెయున్నది. ఈ వృత్తు లట్టి పైపొర (ఆవరణ)ను తొలగించును. ఈ ఆవరణ తొలగిపోవుటవల్ల వస్తువిషయ జ్ఞానము సంభవ మగును.

99. 'వైరితలంపు' అనునది మనస్సున లేచు తరంగము వంటిది. వీటిని జాగరూకతతో అణచివేయు చుండవలెను.

ప్రతివాని కేదే నొక వైరితలంపు వుండును. వీనిని అణచివేయకున్నచో వీటిద్వారా మనస్సు నిన్ను మోసగించి అపాయముల పాలుచేయును. ఇట్టి వీటిని, చలచిత్తమని కూడ అనవచ్చును. నీ మనస్సున ఆకస్మికముగ నేడైన మార్పు గలిగినచో అది వైరితలంపే. ఇట్టి తలంపులు గలవానిని వైరి వాడందురు.

100. 'కల్పనాశక్తి' తలంపులయొక్క ఒక రూపము. ఇది కవికి ఉపయోగించును. కాని, యోగసాధకునకు ఉపయోగించదు. ఇది ధ్యానమునకు భంగకాగి. ఇది గాలిలో మేపలను కట్టించును. విచారణ, వివేకము లను నాటివల్ల నీనిని రాజగించును.

101. జ్ఞాపకశక్తి, భవిష్యచ్ఛితన యను రెండునూ యోగసాధనకు హానిని తెచ్చు వృత్తులు. ఇవి ప్రాపంచికులకు మాత్రమే ఉపయోగకరములు. దూరాలోచన లేక మూఁటిదృష్టి యనునవి మనస్సు నవిరామముగజేయును. వేటినిగురించి ఎదురు చూచుచుండకుము. ఇది మనస్సును ఆందోళన పరచును. దేని కొరకు ఆశపెట్టుకొనకున్నచో నీ కేవిధమైన ఆశాభంగమును గలుగదు. ప్రాపంచికమునకు సంబంధించిన బంధనలను కలిగించు ప్రతిదానిని మరచిపోము. ఎల్లప్పుడూ దేవుని తలంచుచుండుము. అతనికి మనహా సమస్తమును మిధ్యయే. ఈ ప్రసంగమును నదొక దీర్ఘస్వప్నము.

102. ఈ వృత్తుల నణచివేయుట సులభమే. నీనినన్నిటి నొక్కమారే అణచివేయుటకు ప్రయత్నించకుము. ఒకదాని తరువాత నొకటిగా తీసికొని దానిని నాశన మొనర్చుచుండును. వీనిలో కొన్ని బలవత్తరమైనవి. కొన్ని బలహీనమైనవికూడ గలవు. కాని ఎక్కువభాగము బలహీనమైనవే. కావున వీటి నొక్కొక్కటిగా నాశన మొనర్చుచూ వచ్చినచో మనస్సునకు మిక్కిలి బలముచేకూరును. ఆరీతిని సులభముగ వశపరచుకొనదగిన వృత్తులను. వశపరచుకొని, బలము సంపాదించిన పిదప దినమంతయు నిన్ను బాధించు బలవత్తరమైన వృత్తులను సులభముగ జయింపవచ్చును.

103. ఇంద్రియ సౌఖ్యములవైపు పరుగిడజేయు వృత్తులను సద్వృత్తులుగా మార్చినచో, ఆత్మ తనను చుట్టియున్న అహంకార మనెడి ఆవణ తీసివేయబడినదియై బ్రహ్మస్వరూపముతో విలసిల్లును.

దుర్వృత్తులు

3

104. కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము. దర్పము, దంభము, అసూయ, ఈర్ష్య, అహంకారము, రాగము, ద్వేషములను నీ పదమూడున్నూ ప్రధాన వృత్తులు. ఇవి మనుష్యుని సంసారబంధనలో పడవేసి పునర్జన్మకు కారణమగును.

105. శ్రద్ధాభక్తులను వృత్తులు మనుష్యుని సంసారబంధము నుండి విముక్తు నొనర్చును. ఆహారపానీయముల యందలి కోరికను 'ఇచ్ఛ' యందురు. దీని నెదుర్కొనుట అసంభవము. ఇది శరీరమున్నంత వరకు వుండును.

106. దుర్వృత్తుల వలన నీ అంతఃకరణ (మనస్సు)మే నీకు శత్రువగుచున్నది.

107. ద్వేషము, అసూయ యను సంకల్పములు నీ మనస్సున చెలరేగినప్పుడు మొట్టమొదటగా నీ వాక్కును, శరీరమును వశములోనికి తెచ్చుకొనుటకు ప్రయత్నించుము. ఎవరినీ నిందించకుము. ఇతరులకు వ్యధను కలిగించు ప్రయత్నము లేవియు చేయకుము. ఈవిధముగ కొన్ని మాసము

లభ్యసించుట వలన, నీ మనస్సున చలనము లేకుండ నుండుటతో నిండియున్న సంకల్పములు బయటకు వచ్చుటకు నీలులేక తమంత తామే నశించుచోవును. ఇట్టి పనిని ముగియవలెనని వాక్కును, శరీరమును వశములోనికి తెచ్చుకొనకుండ చేయుట చాల కష్టము. కాన ప్రథమమున వాక్కును, శరీరమును వశపరచుకొనుము.

108. గర్వము, భ్రాంతి, కోరికలను మరెన్నో బంధనలు గలవు. గర్వమన, తా నితరులకన్న గొప్పవాడనని నెలచుట.

1. శరీర బలముగలవాడ ననెడి గర్వము.
2. విద్యాధికుడనను గర్వము.
3. నీతిపరుడ నను గర్వము.
4. సిద్ధులను పొందితినను గర్వము.
5. ఆధ్యాత్మిక శక్తిగలవాడనను గర్వము.
6. ఉన్నతవంశమున జన్మించితి నను గర్వము.
7. అధికారము, శక్తి, ధనము మొదలగునవి గలవాని నని గర్వము.

8. అందగాడనను గర్వము.

9. రాజ్యాధిపతినను గర్వము. ఇట్టి సమస్త గర్వములను పూర్తిగా పారద్రోలవలెను.

10. పగ, అసూయలను రెండును సులభముగ నశింప నివి. అవి నీయందు చాల లోతుగ ఎంతో కాలమునుండి పాతుకొనియున్నవి. కాన నివి సులభముగ నశింపజాలవు. గర్వము వీటికంటె అతిసులభముగ నశించును. ఎటులన, ఒక డొక ఉచ్చపదవికి వచ్చుటచే గర్వింపె ననుకొనుము అతని

కా పదవి పోయినవెంటనే ఆ గర్వము నశించును. గొప్పధన సంపాదకుడ నని ఒకడు గర్వించె ననుకొనుము. సంపాదన తగ్గగానే ఆ గర్వము నశించును.

కాని, పైరెండు అంత సులభముగ నశించునవికావు. వీటిని ప్రేమ, దయ, కరుణ లనువాటిని అలవరచుకొనుచో జయింపవచ్చును.

110. 'దర్ప' మన దురహంకారము. గర్వమునకు దురహంకారమునకు గల భేదమేమన, ఏదేనొక గొప్పతనమును కలిగి యున్నచో గర్వించును. అందుచే, కొంతవరకది దోష కారిగాదు. దురహంకారమో, ఏమియు లేకుండగనే వున్న వానికంటె ఎక్కువగ గర్వించును. కాన యిది చాల అపాయకారి.

111. కపటము (దర్పము) అన, కానిదానిని అయి నటుల నటించుట. దీనినే కృత్రిమ మందురు. ఇది గలవాడు తన నిజ స్వరూపమును కప్పిపుచ్చి ప్రజలనుండి ధనము, కీర్తి, శౌరవాదులను పొందుటకై లేనిపోని కల్పనలు చేయును. ఇది గీతలో 13-7 లో చెప్పిన అదంభిత్వమునకు విరుద్ధమైనది.

112. కపటము, అసత్యము, మోసము, దురాశ, సిసిని గొట్టుతనము లనునవి చాల దగ్గరి సంబంధమును గలిగియున్నవి. ఇవన్నీ ఒకే కుటుంబమునకు చెందినవి. కపటము - దురాశకు పుత్రుడు. అసత్యము - కపటమునకు పుత్రుడు. అసత్యము - కపటము ఒకదాని నొకటి అంటిపెట్టుకొని యుండును. కపటము - అసత్యము, దురాశ లనునవి లేనిదే ఒక్కక్షణముకూడ జీవించ జాలదు. మొట్టమొదట విషయసుఖములపై ఆశ గలుగును.

వాటిని అనుభవించుటకు ధనము కావలెను. ఇట్టి ధనార్జన క్షేత్రము, అసత్యము, మోసములను వాటిని సహాయముగ గైకొనవలసి వచ్చును. కావున వీటి అన్నిటిని మూలకారణము విషయభోగముల సనుభవించవలెనను కోరికయే. ఆహార ద్వేషములను అనునవి కపటోపాయము, అసత్యములను వాటి ప్రాత సేహితులు.

113. ఈర్ష్య (ఓర్వలేమి) యనునదొక విధమగు ద్వేషము.

114. అసూయ - దీర్ఘక్రోధముయొక్క - ఒకరూపము.

115. దురహంకారము-గర్వముయొక్క - ఒకరూపము. ఇది, కోరుటకు అధికారము లేనంత ఎక్కువగ స్వప్రాధాన్యతను వాంఛించును.

116. అహంకారము- అన, ఇతరులను అమర్యాదగా చూచుట. ఇట్టివాడు తన సాంఘిక కట్టుబాటులు, పెద్దలు మొదలగువారి విషయమున తానెటుల ప్రవర్తించుట ధర్మమో అటుల ప్రవర్తించక, వారిని నిరాదరణ దృష్టితోను, అవమాన కరమగు దృష్టితోను చూచును. ఇట్టివాడెప్పుడు తనను గురించియే తలపోయుచుండును. గాన, ఈతడందరికి అపాయకారియే.

117. మోగసాధకు లెల్లరు పైన వివరించిన దుర్వృత్తులను త్రోలివేయవలెను. వీటిని ఆసురీసంపద (రాక్షస సంపత్తి) యందురు. దైవీసంపదయని పిలువబడు - కరుణ, సత్యము, అహింస, బ్రహ్మచర్యము, దయ మొదలగు వానిని క్రమక్రమముగ వృద్ధిచేసికొనుచు వచ్చినచో నివియెల్ల మాయమైపోవును. నేను “శుద్ధ సచ్చిదానంద వ్యాపక బ్రహ్మ”

నని ఎల్లప్పుడు తలచుచుండుము. ఇటుల తలచుచుండుటవలన నీ యందు గల రాక్షససంపదలు పోయి, సాత్త్వికలక్షణము లబ్బును.

118. అనుమానము రానురాను దుర్భ్రమగ మారును. ఈ దుర్భ్రమ రానురాను ఓర్వలేమిగను, ఓర్వలేమి ద్వేషముగను, ద్వేషము పగగను మారును. ఇవన్నియు అసూయయొక్క మార్పుచెందిన వృత్తులే. ఇంతేగాదు, అహంకారము, పొగరుబోతుతనము, నిరసనము, తృణీకారము — ఇవన్నియుకూడ అసూయ యొక్క మార్పులే. కావున అందరిని ప్రేమించుము. అందరియందున్న ప్రభుని సేవించుము. విశ్వప్రేమను వృద్ధిచేసికొనుము. ఆత్మభావనను, ఆత్మదృష్టిని కలిగియుండుము. అందరిని సమభావముతో (సమానముగ) చూడుము. ఇటులచేయుచురాగా అన్నివిధములగు ద్వేషములు నశించును. 'సమత్వదృష్టి' కలిగియుండుట చాల కష్టమైనదే. కాని క్రమక్రమముగ అభ్యసించుచూ వచ్చినచో జయము లభించగలదు.

119. అనురాగము, అసూయ, కామము, స్వార్థము, కోపము, మోసము లనునవి ఏమనస్సున లేకుండ పోవునో, అట్టి మనస్సే దేవుని ఎల్లప్పుడు చింతించుచుండగలదు.

చిత్తవిభ్రమము

4

120. రాగము ద్వేషము, అను రెండును మనస్సు యొక్క ప్రధాన వికారములు. సమస్త విధములగు వికారములు ఈ రెండిటి క్రిందనే వచ్చును.

121. ఆశ్చర్య మనునదొక మిశ్రమవికారము. అది భయము, ప్రశంస లను రెండిటియొక్క రూపము.

122. వందన మనునదికూడ మిశ్రమ వికారమే. అది మర్యాద, భక్తితోకూడిన భయముల మిశ్రమము.

123. 'అమర్ష' మనునది కూడ మిశ్రమవికారమే. అది కోపము, అసూయ లనువాటి మిశ్రమము. ఒకడు నీచస్థితిని పొందినవెంటనే అతనిపై అసూయగలవాని కోపము నసించును.

124. నిన్ను చిత్తవిభ్రమములు, ప్రేరేపణలు బాధించినప్పుడు వాటిని నిర్లక్ష్యము (ఉదాసీనము)గ త్రోసివేయుము. నిన్నుగురించి నీవీ విధముల తలచుకొనుము.

'నేవెవరిని? నేను ఆత్మను. శుద్ధ సచ్చిదానందుడను, అట్టి నన్నీ చిత్తవిభ్రమము లెటుల బాధించగలవు? నేను రాగరహితు (నిర్లిప్తు)డను. ఈ చిత్తవిభ్రమముల కన్నిటికి నేను సాక్షిని, నన్నేదియు కలవరపరచజాలదు; నీవు దీనిని మాటిమాటికి స్మరించుచున్నచో, చిత్తవిభ్రమములు వాటంతట అవే నసించును. చిత్తవిభ్రమముల నణచివేయుటకు యోగ (యోగశ్చిత్త వృత్తి నిరోధః) విధానము ప్రకారము

శ్రమపడుటకంటె, పైన వివరించినరీతిని జ్ఞానవిధానము సులభమైనది.

125. చిత్త విభ్రమములను పొందు టనునదొక చౌర్యల్య లక్షణము. వీటిని బుద్ధిబలము, ఇచ్ఛాశక్తు లనువాటివలన అణచివేయవలెను.

రాగ — ద్వేషములు

5

126. మనస్సునకు రాగము, ద్వేషము, తటస్థవృత్తియను మూడు ముఖ్యవృత్తులు గలవు.

127. రాగము - ద్వేషము (ఇష్టము - అవిష్టము; ప్రీతి - అసూయ)లను నీ రెండే నిన్నీ ప్రపంచములోని కీడ్చునవి. ఈ ప్రాపంచిక బంధనము, అజ్ఞానములయొక్క స్వరూపమే రాగ - ద్వేషములు. వీటిని బ్రహ్మభావన, ఆత్మ విచారణ లనువాటిచే తొలగించుకొనుము. అప్పుడు నీవు బ్రహ్మత్వమును పొంది వెలుగొందగలవు. ఇదే ఆధ్యాత్మిక సాధన యొక్క సారము లేక పరమార్థము.

128. కోరిక పుట్టినవెంటనే ఈ రాగద్వేషములు రెండును ఒక దానివెంట నొకటి ఉద్భవించును.

129. ఈ రాగ ద్వేషములకు నాల్గవస్థలు గలవు.

1. దగ్ధము (భస్మమైన) 2. తనువు (పలుచ పరుప బడిన) 3. విచ్ఛిన్నము (దాగియున్న) 4. ఉదారము (పూర్తిగా విస్తరించిన) అని నాల్గవస్థలు. మొదటి రెండును యోగులకు

చెందును. చివరిరెండును సంసారులకు చెందియుండును. యోగసాధన చేయువారి యంశీ రాగ, ద్వేషము లతి తక్కువగ నుండును. అందుచే నివి రెండును పరిమళపు ఆజ్ఞలలో నుండును. సాంసారిక భోగములలో తగులొని యున్నవారిలో యివి సరిపూర్ణస్థితి యందుండును. సంసారుల నీ రాగ, ద్వేషములు తమకు బానిసలుగ నొసర్చుకొని పారి ననేక విధముల వేధించును. కాని యోగియందో, ఈ రెండు వృత్తులు నిర్వికల్ప సమాధియందు పూర్తిగ భస్మమొనర్ప బడును. ఇట్టి స్థితినే దగ్ధమందురు. విచ్ఛిన్నస్థితి యందిది దాగి యుండి సమయము వచ్చినప్పుడు బయటికి వచ్చును. రాగ వృత్తి పనిచేయుచున్నప్పుడు భర్తపై భార్య ఏ చేసి కారణముచే నిదివరకు కోపముగలదై యుండి కూడ, దానిని మరచి పోయి ప్రేమ గలిగియుండును. ఇట్టి స్థితియందు దామె వీడ్చిన కారణమువల్ల తన కోరికను భర్త నెరవేర్చినదోయినచో వెంటనే (దాగియున్న) ద్వేషవృత్తి బయల్పడును.

130. కోపము కోరిక యొక్క మార్పు చెందిన రూపము. ప్రీతి, సుఖము లనువాని ప్రక్కనే భయము, కోపము లనునవి యుండును. ఈ ప్రీతి, సుఖము లనునవి మనస్సు నెల్లప్పుడు బాధించుచుండును. భయ, క్రోధము లనునవి రాగమున దాగియుండును.

131. రాగము లేకుండ 'తితీక్ష' (ఓర్పు) గలవాడే వీడై నా చేయగలవాడు. ఇట్టి సన్యాసిని బాధించునది ప్రపంచము నందేదియులేదు. వీరు గాలివలె స్వేచ్ఛగలిగి యుండగలరు. వీరి ఆనందమును స్వేచ్ఛనుగురించి వర్ణించుటకు భాష

చాలదు. వీరు పొందుసుఖము ఆనందములను గురించి సంసారులేమాత్రము తెలిసికొనలేక, తమకుగల రాగము, ఇంద్రియ లోలుపత లనువాటినే సుఖముగా తలచి తమ్ముతామే బంధించుకొని దుఃఖముల పాలగుచున్నారు.

132. మనస్సునగల రాగద్వేషములే నిజమగు కర్మ. ఇదేమూలకారణము. అవిద్యవలన అవివేకము (యుక్తాయుక్త వివేచన లేకుండుట) కలుగుచున్నది. ఈ అవివేకమువలన అహంకారము అభిమానము లనునవి పుట్టుచున్నవి. అభిమానమునుండి రాగద్వేషములు పుట్టుచున్నవి. ఈ రాగద్వేషములనుండి కర్మవచ్చుచున్నది. ఈ కర్మ శరీరమును కలిగించుచున్నది. శరీరమువలన దుఃఖము వచ్చుచున్నది. ఇదియే ఏడు గొల్లెములుగల బంధనమనెడి గొలుసు. ఇట్టి బంధనమునకు మూలకారణమైన అవిద్యను బ్రహ్మజ్ఞానముచే పారద్రోలుము.

“హృదయః జ్ఞానాన్ముక్తిః-బ్రహ్మజ్ఞానమువలన ముక్తి గలుగును; అని శృతివాక్యము చెప్పినటుల, నిన్ను ముక్తికన్య వరించగలదు.

133. దుఃఖమునుండి విముక్తుడవు కాగోరుచో, శరీర త్యాగమొనర్చుము. అట్టి శరీరత్యాగము కోరుటకై కర్మను వదలుము. కర్మత్యాగ మొనర్చవలెనన్న రాగ ద్వేషములను త్యజించవలెను. రాగ ద్వేషములను నిర్మూలించగోరుచో అభిమానమును వదలవలెను. అట్టి అభిమానము వదలుట అవివేకమును పోగొట్టుకొనిననే సాధ్యపడగలదు. అవివేకము పోగొట్టుకొనుట అజ్ఞానము నాశనమొనపిమ్మటనే సాధ్యపడగ

లదు. అట్టి అజ్ఞానము బ్రహ్మజ్ఞానమునువల్ల మాత్రమే నాశ
నము కాగలదు.

134. అభిమానముకలిగినది తడవుగ రాగద్వేష
ములు బయల్పెడలును. నీవు, నేను భర్తను అని భావించుట
వలన నీ భార్యపై నీకు ప్రీతిజనించుచున్నది. అందుకుమారు
నేను 'బ్రహ్మ'ను అని తలచుటచే 'బ్రహ్మము' పైననే ప్రేమో
దయము కాగలదు. ఇది బంధమును కలిగించజాలదు. కావున
రాగ ద్వేషములను రూపుమాపుటకై అభిమానమును పార
ద్రోలుము.

కో ప ము

6

135. 'కోపము' లింగశరీర (Astral body) మందుం
డును. కాని యిది మట్టిపాత్రలోపోసిన నీరు దానికి గల
సన్నని రంధ్రములగుండ కుండయొక్క బయటి భాగమునకు
వచ్చురీతిని, లింగశరీరమందు గల ఈ కోపము అన్నమయ
కోశము (Physical body) లోనికి వచ్చును.

136. 'కోపము' మనస్సున జన్మించగనే 'ప్రాణము'
కలవరము చెందును. అందువలన ఉద్రేకము, కలవరత కలు
గును. ఇందువలన రక్తము వేడెక్కును. అందుచే రక్తమున
అనేక విషపదార్థములు జన్మించును. ఇట్టి తీవ్రకోపమువే
పిడలు తెలియక వున్నటువంటి తల్లులపాలు త్రాగిన చిల్ల
బిడ్డలెందరో మరణించిరని లెక్కలు తెలుపుచున్నవి. కోపము
రక్తమును, శుక్లమును కూడ పాడుచేయును.

187. నీకు విపరీతమైన కోపము వచ్చినప్పుడు, వెంటనే ఆ చోటును ఒక అరగంట సేపటివరకు వదిలివేయుము. చాల దూరము వరకు నడుపుము. 'ఓం శాంతి' యనెడి పరమ పవిత్రమైన మంత్రమును నూట ఎనిమిది మారులు స్మరించుము. ఇటుల చేయుటచే కోపము తగ్గిపోగలదు. ఇటుల చేయుటకు వీలుకానిచో వేరొక పద్ధతిగలదు. కోపము వచ్చిన వెంటనే ఒకటినుండి ముప్పదివరకు లెక్కించుము, అందువల్ల కూడ సులభముగ కోపము శాంతించగలదు.

188. కోపమును - విచారణ, శాంతము, ఓర్పు, దయ త్నము (క్షమించుట)లచే అణచివేయుము. నీకు అపకారము చేసిన వానిని జాలితలచి విడచిపుచ్చుము. నిన్ను ఎవరైన నిందించుచో అట్టి నిందను అలంకారముగను, అమృతముగను, దీవనగను తలచుము. సేవ, ధర్మము, బ్రహ్మభావము లను వాటి ద్వారా విశ్వప్రేమను వృద్ధిచేసికొనుము. కోపము నసింపగనే గర్వము, మొరటుతనము, ఉడుకుబోతుతనము, ఓర్వలేమి - అనునవి తమంత తామే నసించును. ప్రార్థన, భక్తి అనునవి కోపమును మొదలంట నసింపజేయ గలవు.

189. ప్రతిపక్ష భావన (Entertaining a counter idea) ను అలవరచుకొనుము. కోపము వచ్చినప్పుడు ప్రేమచే నీ మనస్సును నింపుము. భేదము, నిరుత్సాహములు కలిగినప్పుడు ఆనందము, ఉత్సాహము లనువాటిని మనస్సున ప్రవేశపెట్టుము.

మ నో వి కా ర ము లు

7

140. కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము నను ఆరున్నూ మనోవికారములు.

141. కామమే సౌఖ్యముల ననుభవించ నలెననెడి కోరికలకు మూలము. ఇది నాశనమైనచో ప్రపంచమందలి బంధన లన్నియు నసించును. అట్టి ఈ కామము నిర్మూలము కానిదే, నిర్వికల్ప సమాధిగాని, బ్రహ్మనిష్ఠగాని, నీ కెట్లు సిద్ధించగలదు ?

142. స్త్రీని చూచుటచేతను, ఆమెను గురించి తలచుట చేతను సహజముగ మనస్సున ఎన్నో అసనిత్రమగు భావములు తలఎత్తును.

అంతేగాక యోగఫలములను పొందకుండ చేయును, కావున, సాధన సమయమున స్త్రీలను దగ్గరనుండ నివ్వరాదు. గృహస్థులతో నివసింపరాదు. మనస్సు నెల్లప్పుడు ఆధ్యాత్మిక విషయ, చింతనతో నింపియుంచుము.

143. స్త్రీని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుటవల్లను, పటమును చూచుట వల్లనుకూడ మనస్సు చలించగలదు. కామ మంత మహా త్రరమైన శక్తిగలది. ఇది మోహము, స్థంభనము, ఉన్మాదనము, శోషణము, తపనము (మరులు కొలుపుట, మూర్ఛ, పిచ్చి, శుష్కించుట, తాపము) నను ఆరు బాణములుగల వూవింటిని వెంట గొనివచ్చును. ఇట్టి కామమును వివేకము,

విచారము, భక్తి, ధ్యానము లనువాటిచే నాశ మొనర్ప వచ్చును. ఈ కామము నసించుటచే వాటి సహచరులగు శ్రోధము, లోభము మొదలగునవన్నియు గూడ శక్తిలేని వగును. 'ప్రేమ' యను దానియొక్క బలవత్తరమగు ఆయుధము 'స్త్రీ'. కావున ఇది నిర్మూల మగుచో మిగతవన్నియు సులభముగ నసించగలవు.

144. ఒక పులి మనుష్యరక్తము చవిచూచినచో, అద్దెల్లప్పుడు మనుష్యరక్తమునే త్రాగగోరును. అందుచే మనుష్యులను చంపుటకే ఎల్లప్పుడు ప్రయత్నించును. ఇదేరీతిని, స్త్రీ సౌఖ్యము ననుభవించిన పురుషుడు దానిని వదలజాలక నసించును. నిజమున కీ సౌఖ్యము వ్యర్థమైనది. ఊణికమైనది. బాధలతో కూడుకొని యున్నది. ఈ రీతిని వివేకవంతుడై చింతించి, ఆత్మధ్యానమునుచేయుటచే గలుగు ఆనందము శాంతికి, స్త్రీ సౌఖ్యముచే గలుగు ఆనందమునకుగల తారతమ్యములను పోల్చి చూచుకొనుచున్నచో, నీలో పాతుకొని యున్న ఈ కామము క్రమక్రమముగా పోగలదు.

145. 'కోపము' కలిగినదని చెప్పుటకు ముఖ కవళిక కొంత తోడ్పడును. కాని కామము నటుల గుర్తింపజాలము. కామమును చూపులు, గొంతు మొదలగువానిచే కొంతవరకు గుర్తించగలము.

146. ఈ కామము ప్రబలశత్రువు. గీతలో ఈ కామము నకు ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణమయకోశములు - నివాస స్థానములుగా చెప్పబడి యున్నది. 'కోరిక' శరీర మందం తటను నిండియుండును. ఈ కామసముద్రమునకు శరీర మందం

తటను ప్రవాహములు గలవు. ఇట్టి వివిధరీతులుగగల కావ ప్రవాహములను నిర్మూలించుటకు వివేకము, విచారము, బ్రహ్మ భావనలు తోడ్పడును.

147. సంభోగసంబంధమైన వాసన ఏదియు మన మ్మన పొడచూపకుండెడి మానసిక స్థితిని కలిగియుండుటను మానసిక బ్రహ్మచర్యమందురు. భీష్ము డిట్టి స్థితిని పొందెను. మానసికముగ సద్ధమముగ నిట్టిస్థితిని పొందజాలకపోయినప్ప టికి, శారీరకముగనైన నిగ్రహించుము. ఈ కామమును జయించుటకు తేలికయైన సాత్వికాహారము, ఉపవాసము, ప్రాణాయామము, ఉద్యానబంధము, జపము, ప్రార్థన, విచారణ - లనునవి అత్యద్భుతముగ తోడ్పడును.

148. మనస్సునందు 1. ప్రతికూలశక్తి 2. అనుకూల శక్తి యను రెండు శక్తులుగలవు. కామము నిన్నభోగతిహాలు చేయు ప్రతికూల శక్తి. కావున, నీకు ద్వేషత్వము నిచ్చు పరిశుద్ధ జ్ఞానము, వివేకము లను అనుకూలశక్తులను వృద్ధిచేసిననుము. అటులచేసిన కామము నశించును.

149. దురదగానున్న భాగమును గోకి దురద నివారించు కొన్నటుల, నిన్ను భాధించుచున్న కామమును దురదను విచారణ, సాత్వికాహారము, జపము, గీతాపఠనము, ప్రాణాయామము, సజ్జన సాంగత్యాదులచే నివారించుకొని ఆధ్యాత్మికానందమును పొందుము.

150. 'ఉపవాసము' సంభోగేంద్రియమును బలహీన పరచి సంభోగేచ్ఛను తగ్గించును. కాన పడుచుతనమందున్న స్త్రీ పురుషులు తరచుగ ఉపవసించుట మంచిది.

151. కల్పితగాథలను చదువకుము. సంభోగ సంబంధ మగు విషయములను చింతించకుము. ఇట్టి విషయములను మాట్లాడువారి సాంగత్యమును వదలుము. సంభోగేచ్ఛను కలిగించు సమస్త విధములగు కృత్యములను త్యజించుము. సాధువులు, సన్యాసులతో స్నేహము చేయుము. గీత, ఉపనిషత్తులు యోగవాసిష్ఠము మొదలగు పవిత్ర గ్రంథములను చదువుము. మంత్రజపము, ప్రాణాయామము లను చేయుము. పాలు, పండ్లు మొదలగు తేలికయైన సాత్వికాహారములను తీసికొనుము. ఇటుల చేయుటవలన మనోవికారముల నణచివేయవచ్చును.

152. మనస్సు నెల్లప్పు డేదేని పనితో నింపియుంచుము. అందువలన శారీరక, మానసిక బ్రహ్మచర్యమును పాటించుటకు వీలుపడును. నీ దినచర్య నీ దిగువరీతి నేర్పరచుకొనుము.

రాత్రి ౧౦|| 10-0 నుండి ఉదయం 4-0 ౧౦ వరకు నిద్ర 6 ౧౦.
ఉదయం ౧౦. 4-0 నుండి 7వరకు } ధ్యానం
సా|| 7-0 ౧౦. నుండి రా|| 10-0 ౧౦. వరకు } 6 ౧౦.

అధ్యయనము 6 ౧౦; 6 ౧౦|| లు నిష్కామకర్మ (బీదలు, రోగులు మొ. వారి సేవాదులు) 2 ౧౦|| నడక లేక గృహమునం దేదైన వ్యాయామము. ఈ దినచర్య మనస్సు నెల్లప్పుడేదైన పనితో నింపియుంచును.

153. సంభోగవాంఛ జ్ఞానియందు పూర్తిగా నిర్మూలమైపోవును. సాధకునియందు బాగుగా అణచివేయబడి యుండును. దీనిని అణచివేయజాలని గృహస్థునే యిది వేధిం

చును. తన దౌర్బల్యము, దృఢనిష్ఠయము లేనిది, వీటినిగల్గి గృహస్థుడు దీనికి ఎరయగలడు.

154. బుద్ధిమంతులు పరిసృష్టమున ఆహారము నలన పరిశుద్ధమైన మనస్సును కలిగియుండనచ్చునని చెప్పెదడు.

155. మనస్సు, ప్రాణము, పీఠ్యమును మూడును ఒకే గొలుసుకు గల మూడు కొక్కములు. జీవాత్మగముక్క భవనమున కీ మూడును ఆధార స్థుభములు. కావున దీనిలో ఏదేని ఒకదానిని పడగొట్టి ధన్యుడవు గావు. నీవు పండ్లం దేండ్లు అఖండ బ్రహ్మచర్యమును పొందించుచో, ఏ ప్రయత్నమును లేకుండగనే నిర్వికల్పసమాధి సహజముగ సిద్ధించ గలదు. ఇందువలన మనస్సు తనంతటతానే నశింపదు. వీర్య మొక మహత్తరమైన శక్తి. వీర్యమే బ్రహ్మ. ఇట్టి బ్రహ్మచారి (ద్వాదశ వర్షములు అఖండబ్రహ్మచర్యము జరిపినవాడు) మహా వాక్యమగు “తత్త్వమసి (అది నీవే)” అని నిస్సంత మాత్రముననే నిర్వికల్పసమాధిని పొందగలడు. ఇట్టివాని మనస్సు పవిత్రముగను, దృఢముగను, ఏకాగ్రముగను సహజ ముగనే వుండును గాన, అతడు శ్రవణ మననాదుల విషయమై బాధపడనక్కరలేదు. ఒక్క ఇంద్రియపుచుక్క నలుబది రక్తపుచుక్కలకు సమానము. ఒక్కసారి సంభోగము చేయుటచే వ్యర్థమగు బలము 24 గంటలు చేయుటచే వ్యర్థమగు మోసానికి పరిశ్రమ, మూడురోజులు చేసిన శారీరక పరిశ్రమచే వ్యర్థమగు బలముకు సమానమగును. కావున వీర్య మెంతవిలువయైనదో తెలిసికొనుము. ఇట్టి దీనిని వ్యర్థపరచకుము. దీనిని నిలవయుంచు టచే ఇది ఓజశ్శక్తి (Spiritual energy) గా మారి, మోదడు.

నందు నిలువదై యుండును. నీవు పొందెడు సమస్తవ్యధలకు మూలకారణము వీర్యము నధికముగ వ్యర్థపుచ్చుటయే.

సుఖ — దుఃఖములు

8

156. సుఖ-దుఃఖములు మానవుడుచేసిన పుణ్యపాపముల ఫలములు. ఇవి ఆత్మ నేమాత్రము బాధింపవు. ఆత్మ అసంగుడు, అసక్తుడు, నిర్లిప్తుడు. వీటి ఫలములను మనస్సే అనుభవించును (ఉపాధి ధర్మము లేక చిత్ - ధర్మము). ఆత్మ వీనిని సాక్షీరూపమున మాత్రము చూచుచుండును.

157. జీవుడు-మనస్సు, వృత్తులతో కలసి విషయముల (Sense Objects) ననుభవించును.

158. ఆనందము - దుఃఖము, అందము-అనాకారము అనునవెల్లను మనస్సుచే కల్పించబడిన అసత్యభావనలే. మనస్సుకుగల తలంపులన్నియు యీ రూపమున అసత్యములే. అవన్నియు మృగతృష్ణ (ఎండమావులు) వంటివి. నీకు అందముగనున్నవస్తు వింకొకనికి అందములేకుండ కనిపించును. ఇదెందువల్ల? మనస్సును బట్టియేగదా! నిజమైన అంద మొక్క ఆత్మయందు మాత్రమే గలదు. ఈ సుఖదుఃఖములు కూడ నీ మనస్సునందే గలవు గాని వస్తువునందులేవు. మామిడి పండు తియ్యగానుండునని మనకు మనోభావము గలదు గాన, తియ్యగాలేనిచో మామిడిపండు బాగాలేదని అనుచున్నాము. ఇదే వృత్తియనబడును. ఇదంతయు మనస్సు చేసిన సృష్టియే.

కావున, నీవీ వృత్తిని నాశనము చేసినచో అందమునకీ పిశాచము నసించగలదు. ఒక భర్త కొమమనకీ అంధకారములో పడి తను వలచిన దానిని రంభవలె తలచి, ఆమె కొగిల్చితే ఆనందము ననుభవించుటను అందరరిగినదే గదా !

159. వాసనాబలముచే మనస్సునం దే దేనివృత్తి ఉద్భవించును. ఆ వృత్తికచెందిన నస్తువునుపొంది పరిపరి విధముల మోచించి అనేక ప్రయత్నములను చేసి చివరకేదో విధమున నా వస్తువునుపొంది, అనుభవించి, తృప్తిపొంది ఆనందించును. అప్పు డా వృత్తి లయించును. ఇట్టి వృత్తి లయము వల్ల మనస్సుకు శాంతి లభించును. ఇట్టి శాంతిని, ఆనందమును యిచ్చునట్టిది ఆత్మయే. అంతేగాని, ఈ శాంత్యానందములు బయటనుండి వచ్చుటలేదు. ఇది తెలియని మూర్ఖులు, తాము పొందెడి శాంత్యానందములు బాహ్యవస్తువుల నుండి లభించుచున్నవని తలంతురు. ఇది శుద్ధతప్పు.

160. సుఖము ఆనందము - అనునవి మనస్సును విశింపజేసి ఆత్మకు సమీపముగ పోవునటుల జేయును.

వా స న లు

9

161. 'వాసన' మానససరోవరమునలేచు అలనంటిది. దీనిపీఠము కారణశరీరము (Seed body). అది మానస సరోవరమున బీజరూపమున అణగియుండి పైకి వచ్చుచుండును. సాధకుని, విజ్ఞాన మయకోశము (Buddhi - Sheath) కోట

వలె కాపాడును. సాధకు డీ వాసనలను విజ్ఞానమయకోశము నుండి ఎదుర్కొనవచ్చును. 'శమము' వలన వాసనల నొక్కొక్కటిగా వశపరచుకొనవలెను. ఈ వాసనలు తలఎత్తుట తడవుగ వాటిని నిర్దయతో బయటకు నెట్టివేయవలెను. దీనినే వాసనాత్యాగమందురు. ఈ రీతిని లోపలినుండి పోరాడవలెను.

162. బయటినుండి 'దమము' (Restraint of the Indriyas) ద్వారా బహిర్వృత్తి నిగ్రహము నొనర్పవలెను. ఇంద్రియద్వారములనుండి బయట ఏవిధముగను వాసనలు పనిచేయకుండ అరికట్టవలెను. 'శమ మొక్కటే వాసనాత్యాగమునకు సరిపోదు. దమముకూడ ఆవశ్యకమే. ఎటులన, ఒక అందగత్తె కనిపించిన దనుకొనుము; 'ఆమెను కామ్యభావముచే చూడవలెనని' మనస్సున వాసన చెలరేగిన దనుకొనుము. అట్టి వాసనను మనస్సుచే శమము నలన అణచవలెనని ప్రయత్నించుదువు. అట్టితరి, ఎదురుగనున్న ఆ స్త్రీని చూడకుండుట చాలకష్టము. అట్టి స్థితిలో 'దమము' వలన కండ్లు మూసికొనుటో, అచ్చటినుండి వెళ్ళిపోవుటో, జరిగినచో బయట, లోపల రెండు విధములుగ వాసనను అరికట్టుటచే సులభముగ ఆవాసన నిర్మూలమగును. మనస్సునకును వస్తువునకునుమధ్య వాసన యనునది చెలరేగుట తడవుగ 'విషయ వృత్తి ప్రవాహము' బయలుదేరి, ఆవస్తువును పొంది, దానిని అనుభవించునంతవరకు మనస్సును విశ్రాంతి లేనిదానినిగ జేయును. కావున సామాన్యమానవు డీవాసనను తన దౌర్బల్యము వలన నణచివేయలేక కష్టముల పాలగును.

163. సాధకుడు 'వాసన'ను కొంతకాలమునకు అణచి వేయ గలిగియున్నప్పటికీ, అదనుదొరకినప్పు డది రెట్టింపు బలముతో మరల తల చూపును. కావున దీనిని ముసలంట నసింపజేయవలెను, మనస్సున 'వాసన' నసించినచో బాహ్య మున ఏవస్తువును గురించిన ఆశ్చర్యణ, ప్రీతి, ప్రేమణ-లను నవి వుండవు. ఈ వాసనయే సమస్తబాధలకు మూలము. ఇట్టి ఈబాధ - ఈశ్వరసృష్టి (Created objects by Lord) యందులేదు. జలము దప్పికను పోగొట్టుట, గాలి సుఖము నిచ్చుట, ఎండ ఆనందమును కలిగించుట, నిప్పు వేడి నిచ్చుట ఇదంతయు జీవసృష్టియే. ఇదే బంధనకారి. అహంకారము, కోపము, అభిమానము, అనురాగము, ఇవికూడ జీవసృష్టి లోనివే. ఎడతెగని విచారణ, బ్రహ్మభావన, ఓంకార ధ్యానము (అర్థసహితముగ) లనునవి వాసనలను పోద్రోలును. "అహం బ్రహ్మాస్మి" అను వృత్తిచే (బ్రహ్మకారవృత్తి) అఖండమైన సత్త్వశక్తిని మనస్సు నందంతట నింపుము. దీనిని జ్ఞప్తియై దుంచుకొని, 'నేను' అనెడి అహంకారము పొడచూపినప్పు డీమందుతో దానిని తొలగింపుము.

164. విత్తునందు పుష్పములు దాగియున్నట్లు అంతః కరణము, కారణ శరీరము లనువాటియం నీవాసనలు దాగి వున్నవి. ప్రతిదినము క్రొత్తపుష్పములు పూయుట, పాతవి వాడిపోవుట జరుగురీతిని, ప్రతినిత్యము క్రొత్త వాసనలు బయలుదేరుట, పాతవి అనుభవానంతరము నసించుట జరుగు చుండును. ఈ వాసనలవలన పనిచేయుదుము. ఆ పనియే మరల వాసనలకు బలముచేకూర్చి మరల ఆపనిచేయుటకు

తోడ్పడును. ఇదొకచక్రము. నీకు నిజమైన శత్రువు లీ వాసనలే. ఇట్టి నీశత్రువులు నిన్నెల్లప్పుడు బాధించి సుఖములేకుండ జేయువారు నీలోనే గలరు.

అట్టి ఈ శత్రువులను బ్రహ్మజ్ఞానముచే నాశమొనర్చి సుఖపడుము.

165. వాసనలవలన బంధన వచ్చును. కావున బంధనను వదలించుకొనుటకై వాసనానాశన మొనర్పవలెను. ఇట్టి వాసనలను బ్రహ్మజ్ఞానముచే నసింపజేయుటవలన, నూనె లేని దీపమువలె మనస్సుయొక్క చాంచల్య మడగిపోవును.

166. చెట్టుయొక్క కొమ్మలు, మొదలు, ఆకులు, పుష్పములు మొదలగునవన్నియు విత్తులో సూక్ష్మరూపమున అణగియుండి క్రమక్రమముగా వికాసమగురీతిని ఈవాసనలు బాల్యావస్థలో మొలకయెత్తి 18వ ఏట పెద్దవై, 25 వ ఏట శరీరమంతటను వ్యాపించి, 25 నుండి 45 వరకు తమ ఇచ్ఛానుసారము ఆటలాడించి, 45 తరువాత క్రమక్రమముగ క్షీణింపసాగును. ఈ 25-45ల మధ్య చేయు దుష్కార్యములు వంచనలు అనంతము. ఇదే జీవితమున కంతటికి కష్టసమయము. యశావనమున స్త్రీ - పురుషులు చేయుపనులయం దేవిధమగు భేదము వుండదు. ఈ దుష్కార్యములు వయస్సు వచ్చిన పిదప తమ ప్రతిభను చూపును.

167. 'శమము' అన వాసనలను నశింపజేయుట వలన మనస్సు పొందు శాంతము.

168. బాధలను కలిగించు అహంకారమును, శత్రువులగు ఇంద్రియములను నాశనమొర్చిన పిదపనే వాసనలు నశించును.

169. సింహము తనను బంధించియుంచిన బోనును తెగగొట్టుకొని బయటకు వచ్చి ఆనందించురీతిని, జ్ఞాని బ్రహ్మ భావన, ఓంధ్యానము, విచారణ, నిధిధ్యాసన లనువాటిచే తాను బంధింపబడిన బోను అగు వాసనలనుండి విముక్తిని పొందినవాడై ఆనందించును.

కో రి క లు

10

170. కోరిక-, ఆవేశముగల మనస్సుయొక్క ఒక లక్షణము. కోరిక కట్టెవంటిది. సంకల్పము అగ్నివంటిది. సంకల్ప మను అగ్నిచే కోరిక లను కట్టెలు మండుచుండును. నీవీ కోరిక లను కట్టెలు లేకుండచేసినచో సంకల్పము లను నిప్పు తనంతతానే ఆరిపోవును. కావున నీవీ కోరికల నణచి వేయుటచే మనస్సు తన నివాసస్థానమగు బ్రహ్మయందు వసించును.

171. కోరిక, సంకల్పము, అహంకారము లను ఈ మూటి నొక గొలుసుగ చెప్పవచ్చును. ఇందులో ఏ ఒక కొక్కెమును త్రెంపివేసినను మిగత రెండును నశించును.

172. ఆధ్యాత్మిక కానందము లేకపోవుట (ఆనందా భావము) వలననే ఈ కోరికలు ఉద్భవించు చున్నవి.

173. వాంఛ (తృష్ణ)లే పునర్జన్మకు కారణము. ఈ వాంఛలు సంకల్పము, ఆచరణ లనువాటికి మూలములు. ఈ మూటివలన సంసారచక్రము ఎడతెగకుండ తిరుగుచున్నది. కావున ఈ వాంఛలను మొగ్గరూపమున నుండగనే త్రుంచివేయుము. నీవు సుఖమును, మోక్షమును పొందగలవు. బ్రహ్మభావన, బ్రహ్మచింతన, ఓం ధ్యానము, భక్తి, వీటి వలన ఈ వాంఛలను వ్రేళ్ళ సహితముగ నాశమొనర్చుము. అప్పుడే నీవు నిర్వికల్పసమాధిని పొంది పునర్జన్మ లేనివాడవగుదువు.

174. నీవు ముసలివాడవైనప్పటికి, నీ జుట్టు నెరసినప్పటికి, నీ మనసు పడుచుతనమునందే యుండును. నీకు వార్ధక్యము కచ్చి ఓపిక తగినప్పటికి నీ తృష్ణ యేమాత్రము తగ్గదు.

175. తెలిసికొనవలె ననెడి తలంపు మనస్సునందు కోరికగ పరిణమించును. దయ, ఇష్టము లనునవి కోరికకు ప్రాణము నిచ్చును. ఆశ, అపేక్ష లనునవి కోరికకు బలమును కలిగించును.

176. మనస్సే నిన్ను దరిద్రునిగను, ధనికునిగను చేయగలదు. నీకుగల అంతులేని కోరికలవలన నీవు పరమదరిద్రునిగా అగుచున్నావు. కోరికలు లేనివాడే ప్రపంచమున నిజమగు ధనికుడు. ఈ కోరిక మవశ్శాంతికి పరమశత్రువు.

177. 'కోరిక' మనస్సును ఇంద్రియములను ఉద్రేకపరచును. అట్టికోరిక నెరవేరి, దాని ఫలితము ననుభవించుటచే కొంతకాలమువర కా కోరిక తృప్తిని పొంది తల ఎత్తకుండును.

ఇట్టి తృప్తి, నిజముగా నాలోచించిన అనుభవించిన పదార్థము నుండి వచ్చుటలేదు. ఎటులన, పంచభక్త్యులు లాదిగాగల విలువయైన ఆహారపదార్థములుగల పశ్యేము నీ యెదుట పెట్ట బడిన దనుకొనుము. నీ వాకలితో లేనిచో అనేమియు రుచింపవు. మంచి ఆకలితో గలవనుకొనుము. నీవస్తువు వడ్డించబడినను ఆప్యాయముగ తిని తృప్తి నొందెనవు. రుచిగల పదార్థ మేదైన గలదను కొనుము. అది తిన మొదలిడిన ప్రారంభదశయం దానందము నిచ్చి, యింకను తినవలె నని పించును. మిక్కుటముగ తినునెడల చివరకు వెగటుతోచి కొద్ది క్షణములకు పూర్వము యింకను తినవలెనని తోచు నటుల చేసిన ఆ పదార్థమే, ఇప్పుడు తినకుండవలెనని తోచు నటుల చేయును. కావున, నిజముగ బాహ్యవస్తువు లేక భోగ్య వస్తువునందే ఆనందమున్నచో ఒకప్పు డానందము నిచ్చుట ఒకప్పు డివ్వజాలకుండుటలకు గల కారణమేమి? అందులకు గల కారణ మా వస్తువునం దట్టి ఆనందము లేకుండుటే. కావున దీని వలననే నిజముగ ఆనందము మనలోనే గల దనియు, బయట నెచ్చటను లేదనియు గుర్తించగలిగితివా? అయినచో, అట్టి ఆనందము నిచ్చు మనలోగల వస్తువేది? అదే ఆత్మ! నీ వీ సత్యమును అజ్ఞానముచే గుర్తింపజాలక భ్రాంతిచే (Illusion) బాహ్యవస్తుభ్రాంతి సుఖము ననుభవించుచున్నావు. ఇది తప్పు.

178. నిన్నీ శరీరమున బంధించినది నీ కోరికయే. నీ సంస్కారములపై నీకోరికయొక్క స్వభావ మాధారపడి యుండును. నీ సంస్కారములు మంచివియైనచో పవిత్రమైన

వైనచో, నీకు మంచివి పవిత్రమైనవియగు కోరిక లుద్భవిం
చును. బుద్ధికూడ నీవుచేయు కర్మల ననుసరించియే ప్రవర్తించు
చుండును (బుద్ధిః కర్మాను సారిణీ). కావున నీవు బాగుపడ
గోరుచో సత్కార్యాచరణమొనర్చుము. అందులకై మాటి
మాటికి ప్రయత్నించుము. ధర్మము, తపస్సు, జపము, దమము,
ధ్యానము, పవిత్ర గ్రంథపఠనములు - ఇందుకు తోడ్పడ
గలవు. నిషిద్ధకర్మలు (శాస్త్రములందు నిషేధింపబడిన పనులు)
ఆచరింపకుము. ఎల్లప్పుడు సజ్జనులతో స్నేహము చేయు
చుండుము. బ్రహ్మను పొందవలెననెడి దృఢేచ్ఛను కలిగియుం
డుము. ఇవి నీపూర్వ సంస్కారము లెంత చెడ్డవియైనను,
నీ భావిసౌఖ్యమునకు తోడ్పడగలవు.

179. సంసారి మనస్సునం దేమైన కోరిక ఉదయించ
గనే దాని నతడు అణచివేయక, ఆనందముతో ఆహ్వానించి,
ప్రయత్నము చేసి చూతమని తలచి, కోరికకు బలము నిచ్చును.
కాని సాధకుడో - అటులచేయడు. దానిని వెంటనే అణచి
వేయును. కోరికల పాలగుటచే నీవెల్లప్పుడు ఏదేని వస్తువును
పొందవలెనని, దాని ననుభవించవలెనని ప్రయత్నించు
చుండువు. అట్టి వస్తువునుభవముచే కొద్ది తృప్తికలుగును. వెంటనే
మరొక కోరిక పుట్టును. మరల అందుకై ప్రయత్నించెదవు.
ఈరీతిని ఒకదాని తరువాత నొకటిగా కోరిక లుద్భవింపుట,
వాటికై ప్రయత్నించుట, వాటిని అనుభవించి తృప్తిపొంది
(కొంతకాలము వరకు మాత్రమే) మరల యింకొక కోరికను
నెరవేర్చుకొనుటకై ప్రయత్నించుచుండుటా— ఈరీతిని ఒక
దానియందును శాశ్వతమైన, సత్యమైన సుఖము కానరామిచే

ఇంక వేనియందైన కనుపించునేమో యనెడి మూర్ఖత్వము వలన భ్రాంతిలో పడి, ఎచ్చటను సుఖము గానక బంధపడుచుండువు. ఇందువలననే వేదాంతులు ప్రపంచమును కల్పనా (Imagination) మాత్రమని చెప్పిరి.

180. కీర్తి ప్రతిష్ఠలను పొందవలెననెడి కోరికతో సత్యమును కప్పిపుచ్చి, పులితోలు కప్పకొనిన గాడిననలె ప్రవర్తించకుము. అది నీకే ముప్పు తెచ్చును. సత్య మెన్నటికిని దాగదు.

181. 'శాంతి' అనుభవముచే లభించదు. అనుభవము కోరిక యను అగ్నిపై పోసిననెయ్యి వంటిది. కావున 'శాంతి' వైరాగ్య త్యాగముల వలననే లభించును.

182. ఇంద్రియవాంఛ, అవిసీతికరమైన మానసిక స్థితి - యను వీటిని లేకుండ చేసికొనిననే, నీకు జ్ఞానము లభించును. రాజుగారు వచ్చునప్పుడు, వారికి బసగా ఏర్పరచ దలచిన బంగళాయందు లోపల బయట పరిశుభ్రముగ నుంచిన రాజు సంతోషించుననినీ అందముగ నుండుననినీ నీవు సహజముగ నేరీతిని తలచెదవో, అదే రీతిని రాజాధిరాజుగు ఆ పరబ్రహ్మను ఆహ్వానించ దలచిన నీవు అతనికి బసగా నేర్పరచదలచిన నీ మనోభవనమును, ఏ దుర్గుణము లనెడి చెత్తయులేకుండ పరిశుభ్ర పరచవలెనుగదా !

183. మొట్టమొదట అపవిత్రమైన కోరికలను అందుకు విరుద్ధమగు పవిత్రమైన కోరికలచే అణచివేయుము. ఆ రీతిని పవిత్రమగు కోరికల నలపరచుకొన్నపిదప వాటి నన్నిటిని ముముక్షుత్వము (ఈశ్వరుని పొందవలెనని కోరిక) నెడి బలవత్త

రమైన కోరికకై త్యజించుము. కొంతకాలమైన పిదప ఈ కోరికనుగూడ త్యజించుము. అశుభవాసనను శుభవాసనవల్లను, శుభవాసనను స్వరూపవాసనవల్లను, స్వరూపవాసనను నిధిధ్యాసనవల్లను త్యజించుము. ఈ కోరికలు ససించగనే జీవత్వము ససించును.

184. 'కోరిక' తల ఎత్తగనే దానియొక్క మంచిచెడ్డలను గురించి వివేకమును సలహా యడుగుము.

ఆ కోరిక బాధాకరమైనదగుచో వెంటనే దానిని వదలుమనియు, అందుకొరకై ఉపనిషత్పఠన, ఓం ధ్యానము, సమాధి నిష్ఠలను ఏకాంతమందు చేయుమనియు వివేకము సలహానిచ్చును. ప్రతికొత్తకోరిక తలచూపగనే అది పరమ సుఖము, ఆధ్యాత్మికానందముల నిచ్చునదో కాదో దీర్ఘముగ చింతించుము. ఈ దుష్టుడగు మారుని (Temptation)చంపుటకు జ్ఞానయోగమార్గమున వివేకము, ఇచ్ఛాశక్తి - అను రెండును బలపత్రమైన ఆయుధములు. ఈ రెంటి సహాయము వలన సీయందుగల సమస్తదోషములను నాశన మొనర్చుము.

సంస్కారములు

11

185. సంస్కారములు - మనస్సునందు కారణశరీరమందు బాగియుండును. మనస్సున సుఖము సనుభవించినలెనని భావము ఉదయించును. అందుచే మనస్సు విషయములను

గురించి చింతించును. 'మాయ' తన మహిమచే నీనినింకను వృద్ధి పరచును. ఇందుచే వస్తువులయం ననురాగము పెరుగును. నీవు అనేక కష్టములుపడి ఆ వస్తువులనుపొంది అనుభవింతువు. నీవు చేయు ప్రయత్నములు, పొందు అనుభవములలో కొన్నిటి యందు ఇష్టము, కొన్నిటియందు అయిష్టముకలుగును. ఇవే రాగద్వేషములు. వీటివలన సుఖదుఃఖముల ననుభవింతువు. ఆరుఆకులను కలిగియున్న ఈ రాగద్వేషమనెడి చక్రమెల్లప్పుడు జననమరణములను సంసారచక్రరూపమున | అనాది కాలము (Beginingless time) నుండి తిరుగుచున్నది.

186. విత్తు చెట్టునకు, చెట్టు విత్తునకు కారణమైన రీతిని, సంస్కారము సంకల్పమునకు, సంకల్పము సంస్కారమునకు కారణమై ఎడతెగకుండ చక్రమురీతిని తిరుగుచుండును.

187. సంస్కారములవలన వాసనలు బయలుదేరును. ఈ వాసనలనుండి కోరిక లనెడి ప్రవాహము బయలుదేరును. ఈకోరికల ననుభవించుటవలన తృప్తి జనించును.

188. పీల్చుట, వినుట, చూచుట, రుచిచూచుట, అనుభవించుట, వాసనచూచుట అనునవెల్లను సంస్కారములను (Impressions, latent Smrti) మనస్సునందు కలిగించుటకు కారణము లగును. 'యోగసాధన' సంస్కారములను తుడిచివేయును. ఈ సంస్కారములయొక్క శక్తి అంతఃకరణమందు నిలచియున్నప్పటికి, జ్ఞాని నేనూత్రము బంధించదు.

189. నీ కోరికలు, సంకల్పములయొక్క స్వభావము, నీ సంస్కారములపై ఆధారపడియుండును. నీవు బాల్య యౌవన

నములందు దురాచారముల నాచరించియుండి వృద్ధుడనై తిని, యింకేమి సత్కార్యాచరణ చేయగలనని చింతించవద్దు. సత్కార్యాచరణ ఎప్పుడైనను చేయవచ్చును. అది ఎల్లప్పుడు ఫలించును. ఈ ప్రవర్తన నీకు భవిష్యత్తున మంచినంస్కారములు గలవాడనై యుండుటకు తోడ్పడును. గీతలో కృష్ణ భగవానుడు యిట్లు చెప్పెను:—

అపిచేత్సు దురాచారో భజతే మామనన్యభాక్,
సాధురేవ సమంతవ్య స్సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః॥

(9-30).

మహాపాపికూడా, నన్ననన్య భక్తితో సేవించుచో, అతడు ఆత్మానుసంధానమునకై పాటుపడుచున్నందువలన, అట్టి వాడు జ్ఞానిగనే పరిగణింపబడును.

190. నీ పూర్వసంస్కారములచే మనస్సు నీకు శత్రువగుచున్నది. ఇట్టి వీనిని శుభవాసనలచే మార్చి సుఖపడుము. నీ పరిసరములకు అనుకూలముగ నీవే మారుము. ఎట్టి పరిస్థితి వచ్చినను దుఃఖించక ఆనందించుము. బాధల నోర్చుకొనుము. దేనిని గురించియు చీకాకుపడకుము. ఇటుల చేయుచో, నీవు ప్రకృతిని జయించగలవు. బ్రహ్మజ్ఞానికి మాయ యన తుచ్చవస్తువు.

191. నీ పూర్వ సంస్కారములచే, “నేను శరీరమును,” “నేను రాముడను,” “నేను బ్రాహ్మణుడను,” “నేను ధనికుడను,”— మొదలుగాగల భావములచే చెడిపోవుచున్నావు. ఇది తప్పు. “నేను బ్రహ్మను” అనెడి దృఢసంకల్పమును

కలిగియుండుము. అప్పుడు పైన వివరించినలాగి సంస్కారము లెల్ల నసించును.

సంకల్పములు

12

192. స్థూలజగత్తు నందు మనము చూచు ప్రతివస్తువు యొక్క పుట్టుకకు మూలము సంకల్పమే.

193. గంగానది - గంగోత్రి (హిమాలయము) యందు పుట్టి గంగాసాగరమువైపు ప్రవహించుచున్నది. దీర్ఘతని వాసనలు దాగియున్న మనస్సునందలి సంస్కారములందు (Impressions) సంకల్పములనెడి ప్రవాహములు జన్మించి, రాత్రింబవళ్లెడతెగక పదార్థములవైపు ప్రవహించుచుండును. మనస్సనెడి ఈ అగోచరమైన యంత్ర మెల్లప్పుడు సంకల్పముల నొనర్చుచునే యుండును. నిదురించి విశ్రాంతి నొందవలె ననునది మెదడేగాని, మనస్సుగాదు. మనస్సును వశపరుచు కొనిన యోగి నిద్రించడు. అతడు ధ్యానమునందు పూర్ణమైన విశ్రాంతిని గైకొనును.

194. మనస్సు, దాని స్వభావమును గురించి తలంచిన ఏమియులేదు. ఇది సంకల్పముల పోవు. ఈ సంకల్పము లన్నిటికి మూలము 'నేను' అనునదే. ఈ 'నేను' ససించిన మనస్సు లేనేలేదు.

195. మొట్టమొదట మనస్సునందు జన్మించు సంకల్పము 'అహం' (నేను). బ్రహ్మలో తాను లయము కాబోవుముందు పుట్టు చివరివృత్తి లేక సంకల్పము బ్రహ్మకారవృత్తి.

196. ఈ కనిపించు సృష్టి జీవుడుచేసిన మానసిక సృష్టి కాదు, ఇదంతయు హిరణ్యగర్భ (Cosmic mind) డొక్కడే సృష్టించెను.

197. సహజముగ చూచినచో ఈ జీవుడు, ప్రపంచము అంతయు బ్రహ్మయే. ఇది దైవేచ్ఛచే సృష్టింపబడినది. కాని మనస్సుచేయు చేష్టలవల్ల ఇదంతయు నిజముగను భిన్న భిన్నములుగను గనిపించుచున్నది.

198. ఈ ప్రపంచమంతయు మానసిక కల్పనయే. మనస్సు దీనినిగురించి తలంచకున్నచో జగత్తేలేదు. మనస్సు వీటన్నిటిని గురించి తలంచినప్పుడే జగత్తు, దుఃఖము లనునవి కనిపించుచున్నవి. సంకల్పము లేనివానికే బ్రహ్మనందము లభించగలదు.

199. ఎల్లప్పుడు వేధించు మనస్సు అనిర్వచనీయమైన బ్రహ్మనుండి ఉద్భవించి, తన సంకల్పానుసార మీ జగత్తును సృజించుకొనుచున్నది.

200. మనస్సుయొక్క సంకల్పమే జగత్తున్నదనుటకు కారణము. ఈ సంకల్పరాహిత్యమే సత్యానుసంధానము నిచ్చునది.

“సర్వసంకల్ప సన్యాసీ, యోగారూఢః స్వదోష్యతే
(గీత 6-4) తన సంకల్పముల నన్నిటిని నసింప జేసికొనినవాడే
యోగారూఢుడుగా చెప్పబడును.

201. ప్రతివాని కొకవిధమగు స్వకీయ మానసిక
ప్రపంచమగు స్వప్నసృష్టి గలదు.

202. సంకల్పములను వృద్ధిచేసికొనుట బాధాకరమే.
కావున వీటిని అణచివేయవలెను. ఇటుల చేయుటచే అపరిశుద్ధ
మనస్సు నసించును. అటుల పరిశుద్ధ మనస్సుచే అపరిశుద్ధ
మనస్సును నశింపజేసి, ఆత్మజ్ఞానమనెడి సుఖమును పొందుము.

203. సంకల్పము సమస్త కార్యములను చేయుచును.
కావున దీనిని నాశనమొనర్చుటకై, నీ యందుద్భవించు సంక
ల్పములకు విరుద్ధమైన సంకల్పములను కల్పించుకొని కోరిక -
కామము లనువాటిని చంపివేయుము.

204. నీ సమస్తకోరికలు భగవంతు నొక్క-నివల్లనే
తీరగలవు. ఆతడు పరిపూర్ణుడుగానీ నీకోరికల నన్నిటిని తీర్చు
టకు సమర్థుడు.

205. ‘సంకల్పము’ సూక్ష్మమైన, అణచివేయ నలవి
కాని ప్రాణశక్తి. ఇది జగత్తున నిండియుండును. నీవు మరణించ
వచ్చును. కాని నీ సంకల్పము మరణించదు. సంకల్పమన నిట్టి
జీవశక్తి. దీని చేష్ట లత్యద్భుతములు.

206. ప్రతిసంకల్పమునకు ప్రత్యేక మానసికరూపము
గలదు. ప్రతి మనుష్యునకు ప్రత్యేక స్వకృతము, అభిప్రాయము,
విశ్వాసము, అభ్యాసము, భావము, అనుభవము,
సంకల్పవిధానములు గలవు.

207. వివిధములగు మానసికరూపముల సారముచే ఏర్పరుపబడిన ప్రత్యేక స్థూలజీవితము, తన ప్రత్యేక మానసిక ప్రపంచమున పని చేయుచుండును. ఇట్టి అనుభవాదికములు మరుసటి స్థూలజీవితమును సృష్టించుటకు ఆధారములగును. ఈ రీతిని, ప్రతి జన్మమునందు క్రొత్త మనస్సు, బుద్ధి యుండును.

208. “నీ వేవిధముగ నిన్నుగురించి తలంచుకొను చుందువో, అదేరీతిని కాగలవు.” బలముగలవానిని గావలె నన్న అటుల కాగలవు. పండితుడను కావలెనన్న కాగలవు. ఎట్టి సంకల్పముగలదో అట్టి ప్రయత్నముచేతువు. అందుచే అట్టివాడవగుదువు.

209. ఈశ్వరునకు సమీపముననుండుట, నుండకుండుటలకు గల శక్తి మనలోనేగలదు.

210. మనస్సునకు ప్రతివస్తువును తనవైపునకు ఆకర్షించుకొను శక్తిగలదు. ఇట్టి శక్తిచే నీవు నీ సంకల్పముల కనుకూలములైన దృశ్య జీవశక్తులు, సంకల్పములు, పరిస్థితులను నీవైపున కాకర్షించుకొనుచున్నావు.

211. మానసికకృత్యములే నిజమగు కృత్యములు. సంకల్పమున దొక శక్తినిలయము. ఇది అంతటను వ్యాపించుచుండును. నీవు కోపముతో మాట్లాడినమాట, నీ పరిసరములందలి వారికందరకు కోపము కలిగించగలదు. ఆనందకరమైన సంకల్పము, అందరకు ఆనందమును కలిగించగలదు. కావున ఎల్లప్పుడు పవిత్రమైన సంకల్పములుగలవాడవై యుండుము. అందువలన నీయందలి అపవిత్ర సంకల్పములు నశించును.

212. సంకల్పమే బంధనమునకు కారణము. దీనిని మొదలంట నసింపజేయుటయే మోక్షము. కావున దీనిని అభ్యాసమువలన తెలివిలేటలతో నాశనమునర్చుము.

213. సంకల్పమే (Thinking) బాధ. అది పోకుండుటే బ్రహ్మనందము. కావున వివేక మనుదాని సహాయముచే దీనిని నాశమొనర్చుము.

214. సంకల్పమే సంసారము. చాలాకాలమునుంచి నీలో పాతుకొనియున్న యీ చెడ్డ సంకల్పములు నిన్ను భగవంతుని గురించి చింతించుటకు వీలులేకుండ చేయుచున్నవి. ఇట్టి సంసారికి భగవచ్ఛింతనము నదిక ఎదురుగా నుండుట వలె శ్రమగలదిగను, అసంభవముగను కనుపించును. కావున త్యాగమనెడి ప్రయత్నముచే మనస్సును ఈశ్వరున్నితపు మరలునటుల చేయవలెను.

215. మనస్సునందు రెండరాలు గలవు. 1. సంకల్ప విభాగము 2 జ్ఞాన విభాగము. సంకల్ప విభాగమును మూసి వేయ వచ్చును. కాని జ్ఞానవిభాగమును మూసివేయుటకు వీలుగాదు.

216. సామాన్య మానవులు దీర్ఘ సంకల్ప మననేమో యెరుగరు. వీరి మానసిక చిత్రములు వికృతముగ నుండును. కాని యోగులు, వేదాంత వేత్తలు తమ యోగదృష్టిచే తమ ధారణలను అందముగను, బలవత్తరముగను చేసికొన గలరు.

217. సన్యాసి యగువాడు లోకసేవార్థమై ప్రజల మధ్య వుండనక్కరలేదు. అతడు హిమాలయ మందలి మూలములందుగల గుహలలో తపస్సొనరించు చున్నప్పుటికి, తన

సంకల్ప ప్రభావముచే లోకమునకు మేలు చేయగలడు. పాశ్చాత్యమిషనరీలను చూచి మన భారతీయ సన్యాసులు, యోగులు-సాంఘిక రాజకీయాదిరంగములలో ప్రజాసేవకై పనిచేయుచున్నారు. ఇది వారిని అనుకరించుటయే. ఇట్లెంత మాత్రమును సరికాదు. మహాత్తరమైన ధ్యానబలముగలయోగి తానీ పనులేవియు చేయకుండగనే, తన సంకల్ప కంపనములచే లోకమునకు మేలుచేయగలడు.

218 'సంకల్పము' అంటువ్యాధి వంటిది. ఒకని సంకల్ప మితరు లెందరికో ఆనంద-భేదముల నిన్వగలిగియున్నది.

మనస్సు తా నేవిషయమునుగురించి చింతించునో బాని రూపమును సృష్టించగలడు. నీవొక వస్తువును గురించి సంకల్పించగనే, నీ మన స్సా వస్తువుయొక్క రూపమును తన యందు సృష్టించును. ఈ రీతిని క్షణక్షణము ఎన్నెన్నో రూపములను సృష్టించుచుండును. కాని, అది నిలుకడ లేనిదగుటచే ఏదేని ఒకే వస్తువును గురించి కొంతకాలము వరకు చింతింప జాలకున్నది.

219. సంకల్పము- సంకల్పించువాడు ఒకటిగాదు. కావున నీవు-మనస్సు ఒక్క-డు గాదని తెలియగలడు. నీవు కూటస్థ బ్రహ్మవు; ప్రత్యగాత్మవు. మనస్సునందు గలుగు మార్పులను సాక్షి రూపమున నీవు చూచుచుందువు.

220. సంకల్పము నసించి, చూచువాడు - చూడబడు వస్తువు, వేరువేరను భావము ససించగనే, బ్రహ్మ తన నిజ స్వరూపమున వెలుగొందును. అప్పుడీ ప్రపంచము అద్వంద్వ స్థితిలో తనయందే యున్నదని కనిపించును. అవిద్యచే ఆవరిం

పబడి, పేరు మాత్రము గలిగి రూపము లేక ఆకాశము వలె అంతటను ఆవరించియున్న ఈ మనస్సే ఈ సృష్టిసంతను పేరు రూపమున చూచుచున్నది. ఇది (అవిద్య) నసించిన, బ్రహ్మ స్వరూపమే అంతయునని తోచగలను. ఇట్టి మనస్సు, సంకల్పములు నసించుటచే లేకుండపోవును.

221. బీజము (విత్తు) తగిన స్థలమున తగుకాలమునకు మొలకరించు రీతిని, ద్రష్టకూడ మనస్సుయొక్క సంకల్పముచే ప్రత్యక్షమగును. (చూచువాడు - చూడబడు వస్తువు ఒకటే).

222. 'సంకల్పములు' విషయముల వైపు సహజముగ ప్రవహించుచుండును. కావున జనన - మరణ రాహిత్యము నకై వాటిని దేవుని వైపునకు కష్టపడి మరల్చవలెను.

223. ఒక్కొక్కప్పు డీసంకల్పములు మనస్సును కలవర పరచును. అప్పుడు విచారణ, మననము, ధ్యానములను పాటిచే ఆ కలవరమును పోద్రోలవలెను.

224. ప్రతి సంకల్పమునకు నామరూపములు గలవు. ఇట్టి ప్రతిసంకల్పము దేనికో సంబంధించి యుండును.

225. సంకల్పము, నామము, రూపములను మూడును ఒక్కటే. ఇం దే ఒక్కటియున్నను మూడు నున్నటులే.

226. సంకల్పము నడచును. ఇది మొదడును నదలి తన ఇష్టానుసారము విహరించును. ఒక్కొక్కప్పు డితరుల మొదడు లందుగూడ ప్రవేశించును. హిమాలయ మందలి గుహలలో ఒక యోగి గల డనుకొనుము. అతను సంకల్ప బలముచే, తన సంకల్పమును అమెరికా ఖండమందలి మారుమూలలకు పంప గలడు. తా నచ్చటినుండియే ఎచ్చటనో గల ఒక అపవిత్రుని

తన సంకల్పమును ప్రవహింపజేసి ఆతనిని పవిత్రుని చేయ గలడు. దీనినే Thought Transference లేక Telepathy యందురు. మనస్సు ఆకాశమువలె విభువు (సర్వవ్యాపి). కావున యిటుల చేయుట సంభవమే.

227. మనస్సు పూర్తిగ సత్త్వగుణముతో నిండియున్నప్పటి స్థితిని సత్త్వాపత్తియందురు. పరిశుద్ధమైన సంకల్పము గలిగి యుండుటచే 'భావసంశుద్ధి' యనియు, పరిశుద్ధ హృదయము గలిగియుండుటచే 'సత్త్వసంశుద్ధి' యనియు నందురు. ఇది నాల్గవ జ్ఞానభూమిక.

228. నీకు 'టీ' త్రాగు అలవాటు గలదనుకొనుము. దానిని నీ ఇచ్చాశక్తిచే వశపరుచుకొని మానినచో, నీవు జిహ్వోద్రియమును కొంతవరకు వశపరుచు కొంటివని చెప్పవచ్చును. ఇట్టి ఒక్కొక్క దుర్వాసన నీ విధముగ అణచివేయుచుండుట నభ్యసించుటచే, నీ ఇచ్చాశక్తి బలముగలదై నీకు మనశ్శాంతి నిచ్చి సాధారణముగ అణచి వేయ నలవికాని దుర్వాసనల నణచి వేయుటకు సాయపడును. అంతేగాక ఆ వాసనను నెరవేర్చుకొనుటకై నీవు పడవలసిన శ్రమ తగ్గును. ఇదియే త్యాగము యొక్క ఫలము. ఈ రీతిని పవిత్ర వాసనలకై అపవిత్ర వాసనలను త్యజించు చుండవలెను.

229. నీకుగల పాత అలవాటును పోదోలి క్రొత్త అలవాటును అభ్యసించుటకుచేయు ప్రయత్న సమయమందు నీ ఇచ్చాశక్తి - స్వభావము (Nature) లకు గొప్ప పోరాటము ఆంతరికముగ జరుగును. స్వభావము క్రొత్త అలవాటును ప్రవేశపెట్టనివ్వక, పాతదానినే పోవలెనని ప్రయత్నిం

చును. ఇట్టి పోరాటములో ఇచ్చాశక్తి దృఢమైనదిగానిచో ప్రథమమున ఇచ్చాశక్తియే ఓడిపోవలసి వచ్చును. అందుకే వ్యధపడవద్దు. మరల ప్రయత్నింపుము. చివరికి ఇచ్చాశక్తియే తప్పక జయించి తీరును. మనస్సునెడి యర్థానిశాలలో జరుగు వింతలను తెలసికొనుటకు శుద్ధబుద్ధి (Pure reason), లోజూపుతో కూడుకొనియున్న సూక్ష్మబుద్ధి అవశ్యకము. ఏకాంతముగనున్న గదిలో ప్రశాంతముగ కూర్చొని మనసు యొక్క మార్పులు, దాని స్థితులు, ఆవేశములు, భావములు మొదలగున వేరీతిని మనస్సునందు గలుగుచున్నవో జాగరూకతతో చూడుము. ఇట్టి కృత్యము నీ కంతో ఆనంద కరముగ నుండును.

230. మనస్సంకల్పముల నణచివేసికొనగలుగున పలువాటు లేని సంసారుల మనస్సునందు ఒకేసూరు నాల్గుముడు సంకల్పములు ఉద్భవించును. గృహసంబంధమైనవి, వ్యాపార సంకల్పకచ్ఛేరీకి సంకల్ప శరీర సంకల్ప ఆహార పానీయములకు సంకల్ప ఆశ-ఏదో వచ్చునని ఎదురు చూచుచుండుట, డబ్బు సంపాదించుటకై మార్గాన్వేషణ, తనకు కీడుచేసిన వారిపై గల పగను సాధించవలెనని, మలమూత విసర్జనలు చేయవలసి వచ్చుట, స్నానముచేయవలెనని మొదలగు సంకల్పము లొకేతూరి మనస్సును నింపివేయును. సాయంత్రము 3-30 గంటల కొకపుస్తకము నతి శ్రద్ధతో చదువుచుంటి ననుకొనుము. అట్టి స్థితిలో వేకొక-చోట 4—0 గంటలకు జరుగుచున్న క్రికెట్ పండుకములను చూడవలెనను సంకల్పము గల దనుకొనుము. అట్టి స్థితిలో నీ కిష్టమైన ఈ రెండింటిలో

దేనిని త్యజించుట? ఈ రీతిని ఎన్నో విషయములలో చీకాకు పడెదరు. కాని యోగియో, ఒకే సంకల్పమును కలిగియుండును. అది నెరవేరునంతవరకు మరొక సంకల్పమును మనస్సునందు చొరనివ్వడు.

231. ప్రాపంచిక విషయములలో మునిగియున్న మనుష్యుడు తన మనస్సుయొక్క సంభోగసంకల్పములు, అసూయ, కోపము, పగ అను సంకల్పములకు తన్ను తానే ఎరగా చేసికొనుచున్నాడు. ప్రతిదానిని ఈ పైవిధములగు సంకల్పములు వశపరచుకొని, తమ బానిసగ జేసికొనుచున్నవి. పాప మీసంసారి, తన యీ అపవిత్ర సంకల్పములను అణచివేసి పవిత్ర సంకల్పములను తెచ్చుకొను టెటులో తెలసికొనజాలకున్నాడు. అతడు మనస్సుయొక్క తత్త్వము, దాని కృత్యములు సంకల్పముయొక్క నియమములు మొదలగువానిని గురించి ఏమాత్రముఎరుగనందువలననే యీరీతిని బాధపడుచున్నాడు. ఆతని ప్రాపంచికజ్ఞానము, పుస్తక పాండిత్యము యీ విషయమును తెలుపుటలో ఏమాత్రము పనికివచ్చుటలేదు. ఆతనికి వివేకోదయము గాలేదు. అందువలననే ఆతనికి యోగులు, శాస్త్రములు, దేవుడు ననువానియందు శ్రద్ధలేకుండ నున్నది. దృఢమైన ఇచ్ఛాశక్తిగలవాడు కాకుండుటచే ఆతడి దుస్సంకల్పముల నెదుర్కొనజాలక జీవితముసంతను దుఃఖముతో గడుపుకొనుచున్నాడు. కావున వీటి నన్నిటి నెదుర్కొనవలెనని నచో మహాత్ములు, సాధువులు మొదలగువారి సాంగత్యమును చేయవలెను.

232. నీ సంకల్పములను ధ్యానము, శుద్ధబుద్ధి, యుక్తా యుక్త వివేచనలనువాటిచే మార్చుకొనవచ్చును.

233. చెడ్డ తలంపును మరపువలసిన ప్రశోనివేయుము. అట్టి మరపును చెడ్డతలంపును మనస్సున చొరనివ్వకుండుటనల్ల తెచ్చుకొనవచ్చును. చెడ్డతలంపు మనస్సున చొరకుండ చేసి కొనుటకై అంతకంటె వీడైన యిష్టమైన మంచిలంపును తెచ్చికొనుము. నిర్లక్ష్యముచేయుట, మరపు, అంతకంటె యెక్కువ యిష్టకరమైన తలంపును తెచ్చుకొనుట అను నీ మూటిని అభ్యసించుము. ఇటుల క్రమక్రమముగ అభ్యసించుచు రాగా నీ చెడ్డ తలంపులన్నియు నసించును.

234. సంకల్పములను చంపివేయుము. నిస్సంకల్పత్వము నభ్యసించుము. ఇందుచే నీ కోరికలు నసించగలవు. కామ ముతో కూడియున్న కోరికలుగల మనస్సు ఇంద్రియ సౌఖ్యముల ననుభవించుటకై మనుష్యుని గ్రుడ్డిగా వేధించును. ఇట్టి అణచివేయబడని సంకల్పములే దుష్కార్యముల నొనర్చుటకు మూలములు. కావున నిట్టి చెడ్డసంకల్పములను మంచి సంకల్పములచే పారద్రోలుము.

235. ప్రతిసంకల్పము తనంత తాను బలహీనమైనదే. ఏలనన, మనస్సునందెన్నో సంకల్పములు గలవు. కావున ప్రతి సంకల్పమును గురించియు మనస్సిక్కువ బలవంతముగ పట్టు పట్టజాలదు. కావున ఓర్పు గలిగియున్నవాడు వీటిని పారద్రోలవచ్చును.

236. నీ సంకల్పములను నీ యాజ్ఞ లోనికి తెచ్చుకొనుట కీ దిగువగల స్వయంసూచనలు (Auto-Suggestions) ఉపయోగ పడగలవు.

1. నేను దేనిని గురించియు సంకల్పించను.

2. నేను ఏ సంకల్పము లేకుండ నున్నచో శాంతిని పొందెదను.

3. నా ఇచ్ఛాశక్తి బలముగల దగుచున్నది. నా సంకల్పములను నేను అణచివేయగలను.

4. నేను సంకల్పరహితుడనుగానుండుటచే పరిపూర్ణమైన శాంతిలాభమును పొందెదను. నే నీ సంకల్ప రహిత స్థితిని చాలకాలమునుండి అపేక్షించు చున్నాను.

237. శాంతి, సుఖములు - డబ్బు, స్త్రీ, తిండి, వీటి యందు లేవు. నిజమున కీ శాంతిసుఖములు, కోరికలు, సంకల్పములు లేనివానివిగ నున్నయెడలనే లభించగలవు. ఇట్టి వాడవు కాగలిగినప్పుడు, ఆత్మ తన స్వప్రకాశముచే వెలుగొంది ఆనందము శాంతి గలదిగా నగును. కావున, శాంతి సుఖములు బయటగల వస్తువులం దున్నవనెడి భ్రమను పోద్రోలుము. నీలోనే యివి గలవు. నీ యందున్న సచ్చిదానంద అమృత ఆత్మయందు గల ఈశాంత్యానందములను అనుభవింపుము.

238. నీవెన్ని తపస్సులను చేసినప్పటికి, ఎట్టి మహిమలను సంపాదించినప్పటికి సంకల్పములను నాశమొనర్చునిచో నీకు మోక్షము రాదు. కావున వీటిని నాశనమొనర్చుము.

239. “అచింతైన పరం ధ్యానం — నిస్సంకల్పత్వమే ఉత్తమమైన ధ్యానము”

(శ్రీ శంకరుడు)

240. ఈ సంకల్పమే బ్రహ్మనైన నీకు సుసర్లస్కమును కలిగించి దుఃఖముల పాల్జేయుచున్నది. ఇట్టి అపాయకారియగు సంకల్పమును ఏల పారద్రోలవు?

241. సంకల్ప - వికల్పములు, ద్వితీతభావన (Idea and feeling of duality)లు తేనివాడై యుండుము.

ఇట్టి స్థితిని పొందుటకు గాఢముగ కృషి నలుపుము. దీనినే ‘అద్వైతనిష్ఠ’ యందురు.

సౌ శీ ల్య ము

(13).

242. మైత్రీ (స్నేహము) కరుణ (కనికరము) వయ (జాలి) విశ్వప్రేమ (Universal love) క్షమ (క్షమించుట) ధృతి (ఆధ్యాత్మిక సహనము) తిలీక్ష (సహనము, ఓర్పు) ఓసిక, అనునవి సాత్వికమైన మనస్సుయొక్క గుణములు. ఇవి మనుష్యునకు శాంతి - సుఖముల నిచ్చును. కావున వీటిని వృద్ధిచేసికొనవలెను.

243. ఓర్పు, పట్టుదల, ఉత్సాహము, దృఢనిశ్చయము అనునవి ఆత్మజ్ఞానము పొందుట కావశ్యము. సాధకులు వీటిని బాగుగ వృద్ధిచేసికొనవలెను.

244. “ధృతిః క్షమా దమో స్తేయ శౌచమింద్రియ నిగ్రహః, ధీ ర్విద్యా సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణం” మనుస్మృతి 6-92

ధైర్యము, క్షమించుట (ఓర్పు) మనస్సును వశపరచు కొనుట, దొంగిలింపకుండుట, ఇంద్రియనిగ్రహము, బాహ్య భ్యంతరిక పారిశుద్ధ్యము, శాస్త్రజ్ఞానము, ఆత్మజ్ఞానము, నిజముపలుకుట, కోపము లేకుండుట - అను నీ పదియు ధర్మ లక్షణములు.

245. ఎల్లప్పుడు ఇతరుల దోషాన్వేషణతో కాలము బుచ్చుట అపాయకారి. ఇతరుల సద్గుణముల నన్వేషించుటకై ప్రయత్నించుము. ఇతరుల దోషములను గురించి తలంచనేవద్దు. ఇందువల్ల ‘అసూయ’ నసించి ‘ప్రేమ’ వృద్ధియగును. ఇది నీకు క్షేమమును కలిగించును.

246. లోపము బలహీనత అను రెండును భిన్న భిన్న మైన పదార్థములు. కోప మనునది లోపము. టీ త్రాగు అలవాటు బలహీనత. దోషాన్వేషణ, లేనిపోని తప్పులు పట్టుట, దూషణ - లనునవి లోపములు. అపనమ్మకము, బలహీనత ఈ రెండు దోషములనుకూడ నాశ మొనర్చవలెను.

247. నీయందలి దుర్గుణములను పోద్రోలకున్నచో, నీవు హిమాలయమందలి గుహలలో నున్నను ప్రయోజనము లేదు. కోపము, ఓర్వలేమి, తొందర, ఉద్రేకము, అనుమానము, పగ, అసూయ, అబ్బిష్టము, అసహనము, అవిరామము, ఆవేశమును కలిగించు భావములు, అధైర్యము మొదలగున వన్నియు పోద్రోలు టావశ్యకము. వీనిని ఓం ధ్యానము, విచా

రణ, సత్త్వగుణ సంపదను వృద్ధిచేసికొనుటనలన నశింపజేయ వచ్చును. అప్పుడే నీకు శాంతి లభించును.

248. దీనిని 'ప్రతిపక్ష భానన' యందురు. కామముతో నిండియున్న సంకల్పము కలుగగనే పవిత్రతతో నిండియున్న సంకల్పమును తెచ్చికొనుము. గీతగాని ఉపనిషత్తులనుగాని చదువుము. హరిభజన కీర్తనలను పాడుము. ఇటుల చేయుటచే అపవిత్ర సంకల్పములు తొలగిపోవును. అసూయను ప్రేమచే జయించుము.

ఎవరిని అసూయించు కొనుచున్నామో ఆతడు చేసిన సత్కార్యములను గురించి తలంచుము. ఆతనికి పండ్లు పాలు మొదలగు పదార్థములనిమ్ము. ప్రేమతో మాట్లాడుము. ఆనందముతో మాట్లాడుము. అతని పాదము లొత్తుము. నీ వాతనిని సేవించునప్పు డాతనిని నారాయణునిగనో, శివునిగనో తలచుము. ఇటుల చేయుచో నీయందలి అసూయ నశించును. భయము వచ్చినప్పుడు ధైర్యము, కోపమువచ్చినప్పుడు ఓర్పుకు సంబంధించిన వ్యతిరేక సంకల్పములను తెచ్చుకొనుచుండుము.

249. పైరీతిని వ్యతిరేక భావములను తెచ్చుకొనుటచే నీకు ఆనందము, శాంతి లభించగలదు. ఇదే పరమరహస్యము.

మొక్తి మార్గము .

మూడవ ప్రకరణము

మనస్సుయొక్క మర్మము

జ్ఞాన సిద్ధాంతము

1

250. మనస్సు, ఇంద్రియములు, కారణము (బాహ్యేంద్రియములు కన్ను, చెవి మొదలగునవి) అను మూడును కలసియున్ననే ఒక వస్తువునుగురించి మనము తెలిసికొనగలము. జ్ఞానము, అనుభవము (ఇంద్రియ బోధనము), జ్ఞాపకము, భావన (Imagination), తీర్పు, సంకల్పశక్తి—, అను ఆరు శక్తులు మనస్సునకు గలవు.

251. మనస్సుయొక్క ఒక కారణము బయటకు పోయి వస్తువుయొక్క రూపు రేఖలను దాల్చి దానిని కప్పివేయును. అప్పుడే మనకొక వస్తువును గురించిన జ్ఞానము కలుగును. ఎటులన, బాహ్యమున నొక పుస్తకము గలదనుకొము. దానిని నీవు చూతువు. అట్టి పుస్తకమును మానసిక పటమున నీవు చిత్రించినప్పుడే, నీ కచ్చట నొక పుస్తకము గలదని తెలియ గలదు. అటుల మనస్సున సృష్టించుకొనకుండ కనులు చూచు చున్నప్పటికీ నీ వచ్చట పుస్తకము గలదను భావమే కలిగి

యుండజాలవు. ఈ రీతిని నీవు బాహ్యమగుదు చూచు ప్రతి వస్తువుకు నీ మనస్సునందు వేర్వేరు చిత్రపటములు గలవు.

252. మనస్సు లోపలను, తస్మాత్త్రిక కంపనములు బయటనుచేయు ఆంతరిక కృత్యముల ఫలితమే నీవు బాహ్యమున చూచునదంతయును. ఇది వక విధమగు జ్ఞానసిద్ధాంతము.

253. నీయొక్క అంతఃకరణవృత్తి ఇంద్రియము (కన్ను) ద్వారా బయటకు వచ్చి, విషయ జ్ఞానమును లేకుండ జేసి, తాను చింతించుచున్న విషయాకారము (తానావరించి యున్న వస్తురూపమును) దాల్చి, ఆ పదార్థమును నీ దృష్టి లోనికి తెచ్చును. ఇచ్చట వృత్తి ఆవరణభంగము (సమస్త వస్తువులను కప్పివేసిన స్థూల అవిద్యను తొలగించుట) నొనర్చుటయే.

254. ఒక ప్రాపంచికవిషయమును తెలిసికొననలెనన్న ఇంద్రియములు, అంతఃకరణము, జీవుడు ననునవి కావలెను.

255. ఇంద్రియము విషయమును చూచును. మనస్సు కనుపించునటుల చేయును. బుద్ధి ఆభాసచైతన్యముయొక్క సహాయముచే తెలిసికొనగలుగుచున్నది.

256. పాశ్చాత్య వైద్యశాస్త్రానుసారము బయటి నుండి తేజఃకంపనములు బయలుదేరి అంతఃపటలమున తాకును. అందుచే నచట బయటచూచిన వస్తువుయొక్క రూపము తలక్రిందులుగ (Negative) పడును. ఈ తేజఃకంపనములే మెదడునందు తల వెనుకభాగముననున్న తేజః (నేత్ర) వృత్తముయొక్క దృష్టి కేంద్రమునకు, నేత్ర ప్రదేశమునుండి నేత్రాశయములోనికి కొంపోవబడును. అందుచే నచ్చట

అప్పుడు క్రమమైన (Positive) చిత్రము పడును. అప్పుడు నీయెదుట గల వస్తువును నీవు చూడగలుగు చున్నావు. కాని వేదాంతముల సిద్ధాంతము ననుసరించి అటులగాదు. మనస్సు నేత్రముగుండ బయటకువచ్చి బయటగల వస్తువుయొక్క రూపమును దాల్చి నీ కా వస్తువును గురించి తెలియునటుల చేయును.

257. బయటనున్న వస్తువులను మనస్సే చూడగలదు. నీవు మనస్సుతో చూచిన అదే వస్తువును దూరదర్శినితో చూచుచో ఆ వస్తువు వేరొకరీతిని కనిపించును. మనస్సుతో నేరుగాచూచిన అది మరొకరీతిని కనిపించును. అదేరీతిని హిరణ్యగర్భుని (కార్యబ్రహ్మ) దృష్టి మరొకవిధముననుండును.

నీవు నీ మనస్సులో ఒక పెద్ద యుద్ధము జరుగుచున్న దనినీ, అందు చాలమంది మరణించిరనినీ ఎటుల నీలో నీవే తలచి యుష్టములేనప్పు డా భావనను త్రోసివేయగలవో, అదే రీతిని హిరణ్యగర్భు డీ సమ స్థమును తనయందే, తన సంకల్పముచే గలిగిన కంపనమువల్ల ఏర్పడినవాటినిగ చూచును.

258. సాలీడు తనశరీరమునుండి వచ్చిన పదార్థమునుండి తన గూడును నిర్మించుకొనునటుల, మనస్సు తన శరీరము నుండియే జాగ్రదవస్థయందీ భౌతికజగత్తును సృష్టించి నిద్రావస్థయందు తనలోనికి తీసికొనును.

జ్ఞాని - జ్ఞానము ఒక్కటే. ఒక వస్తువన, బాహ్యరూపము లేక స్థూలరూప మివ్వబడినట్టి ఒకమానసికవృత్తి. దీనినే 'దృష్టి సృష్టివాద' సిద్ధాంతమందురు;

259. బ్రహ్మ ఒక వస్తువుగాని, విషయము (అచింత్యము, అదృశ్యము) గాని గాడు. అతనిని సాక్షాత్కారము (Direct Spiritual cognitions) వల్ల మాత్రమే అనుభవించ గలము.

260. బ్రహ్మకు చూచుటకు కండ్లక్కరలేదు. అతడు తన ఆత్మజ్ఞానము వలన తనలో తానే యీ జగత్తునంతను తన సంకల్పముగా చూడగలడు. ఆతడింద్రియములకు శక్తిని తేజస్సును ఇచ్చును.

261. బ్రహ్మకు ఏదైన విషయమును గురించి తలంచుటకు, అనుభవించుటకు, యోచించుటకు అంతఃకరణ మక్కరలేదు. అతనే సమస్తమునకు వెలుగునిచ్చు దాత. అతడు చిత్స్వరూపుడు. చిద్భునుడు. అతడే అంతఃకరణమునకు తేజస్సునిచ్చు దాత.

262. నీవు చూచు దృశ్యము (బయట చూచిన దంతయు) మానసిక అవిద్యవలన కలిగినదే. బయట ప్రకాశ మొక్కటి మాత్రమే గలదు. అచ్చట కంపనములు గలవు. మనస్సు వీటికి రూపమును, రంగును కల్పించుచున్నది. ఈ బాహ్య ప్రపంచమంతయు మనోభ్రాంతి. ఇదొక విధమగు సిద్ధాంతము.

263. మనస్సు - పంచతన్మాత్రలయొక్క సాత్విక భాగములచే సృజింపబడినది. బయట అంతటను ప్రకాశము నిండియున్నది. సూర్యుడు కూడ ప్రకాశమును బయటకు పంపును. 'కన్ను' అగ్నితన్మాత్రచే చేయబడినది. ఈ భాగమునకు చెందిన మనస్సుకూడ - అగ్నితత్త్వముచే చేయబడి

నదే కావున అగ్నిని అగ్నిచూచును. శబ్దతన్మాత్రచే చేయబడిన మానసిక భాగమే వినగలదు. శబ్దము బయటనున్న ఆకాశమునుండి వచ్చును. కావున మనస్సునందు గల ఆకాశము బయటనుండు ఆకాశమును వినును. కాని ఆత్మయో, సమస్తమును చూడగలదు, అనుభవించగలదు. ఆత్మను ఆత్మయే చూడగలదు. కావున నీవు బయట చూచునదంతయు బ్రహ్మయే. “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ” అంతయూ బ్రహ్మయే.

వివేకము

2

264. నీ నీ ప్రాపంచిక దుఃఖముల నన్నిటిని పూర్తిగా ఎరిగియున్నచో, నీవు సహజముగ సత్యాసత్యము లనునవేవో తెలసికొన ప్రయత్నించెదవు. బ్రహ్మ సత్యము, జగత్తు అసత్యము. ఇదే వివేకము. ఈ వివేకమువలన సాధనను మొదలిడెదవు. అందుచే ఈశ్వరజ్ఞానమును పొందుటకై దృఢేచ్ఛ కలుగును. ఇందువలన సత్యమును గుర్తించ సాగుదువు. అప్పటి నుంచి నీవు “అహం బ్రహ్మస్మి - నేను బ్రహ్మను” అని తలచుచుండవలెను. అందువలన నామ, రూప సంకల్పము లను నవి పోయి బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందెదవు. ఇదే వేదాంతసాధన.

265. మనస్సును ఎల్లప్పుడు ఆత్మలేక బ్రహ్మపై ధారణ చేసియుంచుటను ఆత్మవిచారణ (Enquiry into the nature of the Atma) యందురు.

266. మనస్సు తాను త్యాగమొనర్చిన విషయముల వైపున కెప్పుడైన మరలినచో వివేకమునకు గతి సాధ్యము వేయుము. అప్పుడు మనస్సు ప్రశాంతముగ నుండును.

267. ఈ వివేకము ఎడతెగని సత్సంగము, శ్రవణము (శృతులను వినుట) వలన మాత్రమే కలుగగలదు. పూర్వ జన్మము లందెన్నో సత్కార్యముల నాచరించినట్టివానికి ఈశ్వర రానుగ్రహముచే మహాత్ములు, సాధువులు, భక్తులు, యోగులు, జ్ఞానులు, సన్యాసు లనెడివారి సాంగత్యమనెడి భాగ్య మబ్బు గలదు.

268. మనస్సు తానిదివర కనుభవించిన భోగమును మరల అనుభవించ గోరును. ఇందుకు కారణము పూర్వ సౌఖ్యములు మనస్సునందు జ్ఞప్తికి వచ్చుటయే. ఈ జ్ఞాపకము భావన, సంకల్పములను చేయించును. ఇందుచే అనురాగము కలుగును. ఇటుల మాటిమాటి కొకేపని చేయుటచే అలవాటుగ మారును. అలవాటు తృప్తిను బలపరచును. అప్పు డీ మనస్సు నిస్సహాయుడు, దుర్బలుడు నగు సంసారిపై తన అధికారమును చలాయించును. ఇట్టి మనస్సుచేయు పెత్తనమును, వివేకముచే బలహీన మొనర్పవచ్చును. కావున ఈ వివేక మను దాని సహాయమును గైకొని, మనస్సును నాశమొనర్చి సంసార బంధమునుండి విముక్తుడవు కమ్ము.

వై రా గ్య ము

3

269. వైరాగ్యోదయ మెటులగునో తెలసికొనుము. కొంతకాలమగు నప్పటికి ప్రతివానికి ఈ నాశవంతమైన, దుఃఖకరమైన వస్తువులపై రోతపుట్టును. అంతేగాక, నీలో నున్న అనంతాత్మకు ఒకపరిమితి, నాశనముగల యీ బాహ్య పదార్థములు తృప్తిని కలిగింపజాలవు. ఈ రీతిని వైరాగ్యోదయము కలుగును.

270. కొందరికి ధనమన్న ప్రీతి. కొందరికి మద్య మాంసములన్న ప్రీతి. కొందరి కీ రెండింటియందు ప్రీతి యుండదు. వారికి అందగత్తెయగు వేశ్యయందు ప్రీతి యుండును. పై రెండు నీకు సుఖమునివ్వవని నీకు తెలిసియే గదా వాటియందు భ్రాంతి లేకుండ వుండుట? అట్టితరి నీ కీ స్త్రీ సుఖమునిచ్చునా? ఇవ్వదు. ఇదికూడ అజ్ఞానమువల్లనే నిన్ను బంధించినది.

వివేకమును సలహా అడుగుము. నీకు సుఖము నివ్వదని చెప్పును. అప్పుడు నీ కా స్త్రీయందు గల భ్రాంతి పోవును.

271. ప్రేమ, అనురాగము లనువాని వెనుకనే దుఃఖము విచారము లనునవిగలవు. అనురాగము దుఃఖముతో కలసియే యున్నది. ప్రతిసుఖమునకు వెనుక బాధ వున్నది. అదేరీతిని బాధకూడ సుఖముతో కలసియే వున్నది. మనుష్యుడు ప్రేమ యను పేరుతో దుఃఖమునెడి విషబీజమును నాటుచున్నాడు. దానివలన అనురాగమనెడి మొలక పుట్టి,

పెరిగి పెద్దదై కొమ్మలు, ఆకులు, పువ్వులు గలదియై శరీర మంతటను వ్యాపించును. 'అనురాగము' నలన మానవుడు మోసపోవుచున్నాడు. ఈ దుఃఖమునకు కారణము అను రాగమే. ఎటులన, నీవొక చిలుకను పెంచుచుంటి వను కొనుము. దాని నొకపిల్లి తినివేసినది. అందువలన నీవెంతో వేదన నొందెదవు. కాని, అదే పిల్లి ఇతరుల చిలుకనుగాని అడవిచిలుకనుగాని తిన్నచో నీ కా దుఃఖము కలుగునా? కలుగదు. ఏల? నీకా చిలుకయం దనురాగము లేదు గావున. కాబట్టి దుఃఖమునకు కారణమేదో తెలిసికొంటివా? ఏది? నీకావస్తువునందు గల అనురాగమే! ఇదే బంధనమునకు హేతువు. ఇది లేనినాడో, నీ కా బంధనలేదు. కావున వైరాగ్యము (అనురాగము లేకుండుట) నలవరచుకొని సుఖపడుము. అనేకులు తమ జీవితమునంతయు తమ బిడ్డలకొరకు వారి సుఖములకొరకు వ్యర్థపుచ్చెదరు. ఈ ప్రపంచమందందరు తండ్రులు, తల్లులు, భార్యలు, బిడ్డలు మొదలగువారు మరణించలేదు. వారెల్లరు శాశ్వతముగ నుండగలిగిరా? వారి ఆస్తిపాస్తులు వారివెంట వచ్చినవా? వారు వెంటగొని పోయిరా? లేదు. లేదు. ఇదంతయు నాటకరంగము వంటిది.

272. ఆశ, ఎదురుచూచుట— అనునవి వైరాగ్యము, త్యాగము లనువాని శత్రువులు. మొదటి రెండూ మనస్సును పుష్టివంతముగ చేయును. ఆశ లేనివాడుగా నుండుటయే వేదాంతికి ఉత్తమస్థితి. ఇది సంసారులకు దుస్థితి. వేదాంతుల పద్ధతులు సంసారుల పద్ధతులకు విరుద్ధములు.

273. ఈ నాశవంతమైన సృష్టియందుగల బాధలను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుము, గీతయందలి యీదిగువ శ్లోకపాదమును ప్రతిదినము చాలమారులు చదువుచో నీకుగల మోహము నసించును. “జన్మ మృత్యు జరావ్యాధి దుఃఖ దోషాను దర్శనమ్.—జననము, మృత్యువు, వార్ధక్యము, వ్యాధులయందు దుఃఖమును పాపమును చూచుట.” ప్రపంచమునందు బాధమాత్రమే గలదని ఎల్లప్పుడు సాధకుడు తలచుచుండవలెను. ఇది వైరాగ్యమును వృద్ధిచేయును. ఇందుచే మనస్సునకు బాహ్యవస్తువులపై గల ఆసక్తి క్రమక్రమముగ తగ్గిపోవును.

మనస్సుయొక్క ధర్మములు

4

274. అనుభవము (ఇంద్రియబోధము (Sensation), సంకల్పము, ఇచ్ఛాశక్తి (Volition) అను మూడును మనస్సుయొక్క ధర్మములు.

275. తెలిసికొనుట, కోరిక, ఇచ్ఛాశక్తి—అను మూడును మనస్సుయొక్క కార్యములు.

276. యోచన, ఉపాయముపన్నుట, అనుభవించుట, తెలిసికొనుట అను వివిధకృత్యములు మనస్సునందు జరుగుచుండును.

కొన్ని సమయములందు నీవు ఉపాయము పన్నెదవు. ఒక్కొక్కప్పుడు అనుభవించెదవు. వేరొకప్పుడు దీర్ఘముగ

యోచింతువు. మహాకప్పుడు నిశ్చయించుకొందువు. ఈరీతిని మనస్సునందు జరుగుచుండును. మనస్సు చేయగల పనులన్నిటిని ఇచ్చాశక్తి చేయించగలదు. నీవు లోజూపుచే ఎప్పుడెప్పుడేరీతిని మనస్సున నేమేమి జరుగుచున్నదో తెలిసికొన గలిగియుండవలెను.

277. మనస్సిల్లప్పుడు మార్పును, క్రొత్త అనుభవములను కోరుచుండును. అది ఒకేమూదిరి విషయములను చూచుచుండుటచే విసుగెత్తి పోయినది.

278. చురుకైన, సబ్బమైన, మధ్యస్థమైన - అని మూడు మానసికావస్థలు గలవు.

279. 'మనస్సు' - కావలివాని రూపమున మానసిక యంత్రముయొక్క గుమ్మమువద్ద ఒకేమారు ఒక్కొక్క ఇంద్రియ కంపనమునే రానిచ్చును. ఎటులన, ఒకేమారు నీవు వినుటను చూచుటను చేయజాలవుగదా! కావున మనస్సు ఒకేమారు ఒకే సంకల్పమును కలిగియుండగలదు. 'కాని యిది అత్యద్భుతముగ యోచించ, చెప్పనలవిగానంత చురుకుగ పరుగెత్తును. అందువలన సామాన్యమానవుడు ఒకేమూరి అనేక సంకల్పములు తనలో ఉద్భవించినవని తలచును.

280. మనస్సు చీకటిలో తడవుచుండును. ప్రతిక్షణము అది మరపును చెందుచుండును. అది పరిమితిగలది. ఒక్కొక్క పనిని మాత్రమే చేయగలదు.

అది జడము (Sentient nonintelligent), పరిచ్ఛిన్నము (Finite), అది సత్యగుణముయొక్క కార్యము (effect) అది వినాశి (Perishable) చంచలమైనది. సంకల్పములు,

సంస్కారములు, అలవాటులు, ఆవేశములు అనువాటికి మూట. అది తన అధిష్ఠానమగు బ్రహ్మమునుండి వెలుగును తెచ్చుకొనును. నీవు మనస్సును స్వాధీనపరచుకొనవచ్చును. సంకల్పము, సంకల్పించువాడు భిన్నులు. నిద్రాసమయం దీ మనస్సేమియుచేయను. నీవు ప్రతిసమయమందు మనస్సొక ప్రత్యేక పరికరమనునట్లు (గొడుగు, చేతికర్రలవలె) 'నా మనస్సు' అందువుగదా! దీనిని బట్టియైన మనస్సు స్వయంప్రకాశుడగు ఆత్మకాదని తెలిసినదా!

281. శ్రద్ధవల్లనే మనస్సు తానుచేయు పనులనన్నిటిని చేయగలుగుచున్నది. 'శ్రద్ధ,' ఇచ్ఛాశక్తికి ఆధారము. కావున శ్రద్ధ (attention)ను అలవరచుకొనుము. ఈ 'శ్రద్ధ' వార్ధక్యమున బలహీనమగును.

282. దుఃఖము వచ్చినప్పుడు ముకుళించుట, ఆనందము వచ్చినప్పుడు వికసించుట - అనునవి మనస్సుయొక్క స్వభావములు.

283. మనస్సు ఎల్లప్పుడు ఆనందమునకై పరుగులెత్తును. ఏలనన, మనస్సు ఆనందమునుండియేగదా పుట్టినది.

మనస్సు ప్రతివిషయమునకై హద్దు మీరుచుండును. కావున దానిని సాధనచే సమత్వము (Balance) గల దానినిగ చేసికొనవలెను. అది సహజముగ పక్షపాతికావున దీనిని క్రమమార్గమున పెట్టుటకై పాటుపడవలెను.

284. నిజమునకు చూచునది, వాసనచూచునది, వినునది, అనుభవించెడిది మనస్సే.

285. “నా మనస్సెచ్చటనో వున్నది; నీను చూడను. నా మనస్సెచ్చటనో వున్నది; నీను వినను” కావున మనుష్యుడు వినునది, చూచునది మనస్సుతోనే. (బృహదారణ్యకోపనిషత్తు 1-5-3).

286. నీవు కనులు మూసికొని శ్రీకృష్ణుని పటమును గురించి చింతించ సాగినచో, అప్పుడు నీవా కృష్ణపటమును నీ మనోనేత్రము వల్లనే చూచుచున్నావు.

287. మనస్సు మానవునిపై తన అధికారమును - అనురాగము, తృప్తి, సంస్కారము, వాసన లనువాటిశక్తిచే చలాయించుచున్నది.

288. మనస్సనేక చిత్రములను చేయును. అది చేయు చిత్రములను తెలిసికొనినచో, నీవద్ద అది దొంగవలె భయముతో నిన్నేమియు చేయజాలకుండును.

289. ప్రతిదినమీ మనస్సు తన ఆనందముకొర కనేక కార్యములను చేయుమని వేధించి కర్మలకు కారణభూత మగుచున్నది.

290. అనురాగము లేకపోయి నప్పటికి ఆకర్షణ వుండవచ్చును. నీవొక అందగత్తెనుగాని, గులాబిపుష్పమునుగాని ఆకస్మికముగ చూచితివను కొనుము. వాటిపై నీ కనురాగము లేకున్నప్పటికి నిన్నవి ఆకర్షింపవచ్చును. అనురాగము ఆవస్తువునుపొంది అనుభవించిన పిదప గలుగును.

291. అనేక రకముల విషయములను చూచునటుల మనస్సుని నుద్రదేక పరచును. అట్టి సమయములందు నీవు మనస్సుతో యీ రీతిని చెప్పుము,

“ఓ బుద్ధిహీనమగు మనస్సా ! ఇంతకు ముందు నీవనేక స్థలములను, చిత్రములను చూడలేదా ? వినోదములలో ఏమి గలదు ? లోపలనున్న ఆత్మయందు శ్రమించుము. నీవు సర్వమును అచ్చట చూడగలవు. అది పూర్ణకామము, పూర్ణరూపము అయినట్టిది. అట్టి ఆత్మను వదలి బయటకుబోయి నీవేమి చూచెదవు ? ఇదేమాదిరి ఆకాశము, భూమి, కామము, ఆహారము, నిద్ర, మరుగుదొడ్డి, స్మశానములు కావా - అంతటను కనుపించునవి ?”

292. మనస్సు వస్తువులద్వారా మనలను ఆకర్షింపజేసి మోసపుచ్చును. దూరమున నున్నకొద్దీ మరీ ఆకర్షించును. నీవా వస్తువును పొందునంత వరకది, దూరమునుండి సుఖము నిచ్చునదిగ గన్పించును. పొందు నంతవరకు సుఖము నిచ్చునదని భ్రమింపజేసిన ఆ పదార్థము, పొందినతరువాత బాధలకు వేదనలకు మూలముగ గన్పించును. కోరికగూడ బాధతోనే నిండియున్నది. ఈ రూపమున అవి బుద్ధిమంతునికూడ మోసపుచ్చునంత శక్తిని కలిగియున్నవి. ఇట్టి మాయాపూరితములగు వీటిని తృణీకరించువాడే నిజమైన పండితుడు.

293. మనస్సుయొక్క పోకడలను జాగ్రత్తగా గమనించుము.

అది ప్రేరేపించును, కొద్దిని గొప్పగా చేసిచూపును. చిన్న వస్తువును పెద్ద వస్తువుగా కనిపింపజేయును. అతిమోహమును కలిగింప జేయును. వ్యర్థమైన తలంపులచే నిన్నమితము గను వ్యర్థముగను వేధించును. వ్యర్థమైన భయము, చీకాకు,

చిరాకులను కలిగించును. నీ లక్ష్యముపై నీవుచేయు ధారణ నుండి నీ దృష్టిని మరల్చుటకు తన శక్తికొలది పాటుబడును.

294. మనస్సు ద్విత్వప్రకృతి గలది. అందువలన అది ఎన్నడు ఐక్యమనెడి విషయమును గురించియే పరిపక్వమగును. అది సాధనవలన చిత్తశుద్ధి పొందినపిసప మూలము ఏకత్వమును గురించి యోచించుటకు తగినదగును.

295. మనస్సు జడ (Nonintelligent) స్వరూపురాలు. కాని జడస్వరూపురాలు కానట్లుగా కనుపించును. (బ్రహ్మనుండి ప్రకాశమును గైకొనుటచే) ఎండిలోపెట్టిన నీరు సూర్యునినుండి తాను వేడిగలదిగ మారినట్లుల మనస్సుకూడ బ్రహ్మనుండి ప్రకాశమును గైకొని జడస్వరూపురాలు కానట్లుల కనుపించును.

296. ఇంద్రియములతో పోల్చిచూచినచో మనస్సును చేతనము (intelligent)గా చెప్పవచ్చును. బుద్ధితో పోల్చిచూచిన జడము (Non intelligent)గా చెప్పవచ్చును. సాంఖ్య శాస్త్రమున బుద్ధియన యిచ్ఛాశక్తి, చేతనము, తెంటి యొక్క మిశ్రమము.

297. మనస్సు అనుకరించుటలో (imitation) గొప్ప నేర్పిరి. ఇందువలననే ఆధ్యాత్మిక సాధకులను గృహస్థులతో కలసియుండరాదనుట! వీరితో కలసియుండుటచే సాధకుల మనస్సు గృహస్థుల మనస్సులను అనుకరించుటకు ప్రయత్నించును. అందువలన సాధకునకు పతనము సంభవించును.

298. ప్రకృతి ఎన్నడును మనస్సునందు ఆకాశము (శూన్యస్థానము)ను వుండనివ్వదు. ఒక విషయమును గురించిన

వ్యథపోవుట తడవుగ, మరొకటి మనస్సున ప్రవేశించుచుండును. ఈ రీతిని మనస్సెన్నడును నిశ్చింతగా నుండజాలదు. దానిని అనంతమైన విషయము లావరించి ప్రవేశించుటకై అవకాశముకొరకు ఎదురు చూచుచుండును.

299. మనస్సు మితముగల వస్తువులను గురించి మాత్రమే యోచించగలదు.

300. మనస్సొక పచ్చటివస్తువును గురించి యోచించకుండ పచ్చదనమును గురించి తలంచజాలదు.

లోజూపు

5

301. సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ మనస్సును, ఇంద్రియములను బయట సంచరించుటకై సృష్టించెను. అందువల్లనే నీ దృష్టియంతయు బాహ్యప్రపంచము వైపునేయుండి లోపల గల ఆత్మవైపు మరలకుండుటకు గల కారణము. నిన్ను బయటకు గొంపోవునది విశేషశక్తి (మాయ). బాల్యమునుండియు బాహ్యప్రపంచమున గల వస్తువులను చూచుటను గురించియే నీకు బోధించిరిగాని, లోపలగల మానసిక ప్రపంచమును గురించి ఎవరును బోధించలేదు. అందుచే నీవీ లోజూపు (Introspection) ను గురించి పూర్తిగ మరచిపోతివి. కావున నీమనస్సును లోపలకు మరల్చి, లోజూపును గలిగి, తనపై తనను ధారణ చేసికొనునటులచేసి తన స్వభావమును గుర్తించులాగున చేయుము. దీనినే రాజయోగమందురు.

302. లోజూపున నీవు చింతించవలసిన నస్తువు మన స్సొక్కటే. మనస్సునందలి ఒకభాగము మిగిలియున్న మనస్సును గురించి తెలిసికొను చుండును. ఉచ్చమనస్సు నీచ మనస్సును గురించి తెలిసికొనును. దీనినే ఆత్మపరీక్షయని కూడ యనవచ్చును. నీవు నిన్ను గురించి జాగరూనితతో ఆత్మ పరీక్ష చేసికొనినచో, నీలోగల దోషము లెన్నో నీకు కనిపించగలవు. వాటి నన్నిటిని క్రమమైన సాధనచే పోగొట్టుకొనవచ్చును. ప్రశాంతమగు గదిలో కూర్చొనుము. ఉదయమొక పావుగంట, సాయంత్రమొక పావుగంట లోజూపును గలిగి నీ మనస్సుయొక్క స్వభావము, పోకడలనుగురించి బాగ్రత్తగా పరీక్షించి తెలిసికొనుము.

303. మనస్సు యోచించుటో, తెలిసికొనుటో, కోరుటో ఏదే నొకపనిని చేయుచుండును. నీవు నీ లోజూపుచే ఆ సమయమున మనస్సేమిచేయుచున్నదో తెలిసికొనవలెను. ఇట్టి అభ్యాసమునొనర్చుటకు సూక్ష్మబుద్ధి కావలెను. సూక్ష్మబుద్ధిని పొందుటకై వేదాంతగ్రంథపఠన, సత్సంగము, ఇంద్రియనిగ్రహము, సాత్త్వికాహారములు తోడ్పడును.

304. నీ మనస్సుపై తీర్పుచెప్పటకు నీవే తగిన న్యాయమూర్తివి. ఏకాంతముగ కూర్చొని లేక ప్రశాంతముగనున్న గదియందు ఒక గంటసేపు కూర్చొని ఆత్మపరీక్ష చేసికొనుము. నీలోగల దోషములు, దౌర్బల్యములు క్రమక్రమముగ నీకు చక్కగ తెలియగలవు.

305. నీవున్నా మనస్సున్నా ఒక్కసారిని తలచినంత కాలము నీదోషములు నీకు తెలియవు. నీవు మనస్సుచేయు

పనులకన్నిటికి సాక్షీననుకొని, లోజూపు నభ్యసింపసాగినచో నీలోగల దోషము లనంతమని గోచరించును. ఆ పిమ్మట ఆదోషములను తొలగించుకొనవలసిన ఆవశ్యకత ఏమో బోధ పడగలదు. అప్పుడు నీ స్వభావము మారుటకు సమ్మతించును. ఆ పైన నీవు దోషములను తొలగించుటకై సరియైన సాధనను చేయగలవు అప్పుడు నీయం దభివృద్ధి కనిపించును.

306. జీవుడు, జీవుడుచేయు పనులకు సాక్షీయగు ఆకూటస్థబ్రహ్మ ఒక్కడే సమస్తమును చక్కగా అర్థము చేసికొనగలవాడు.

అంతర్జ్ఞానము

6

307. దైవజ్ఞానము, ఆవిష్కరణము, సూక్ష్మబుద్ధి, సహజజ్ఞానము, అత్యానందము, దివ్యదృష్టి, పరమానంద స్థితి అను ఏడును జ్ఞానభూమికలు. మనస్సు నేదైన విషయముపై లగ్నమొనర్చుటకుగల సంకల్పమున కొక ఆధారము (Back ground of thought) ఆవశ్యకము.

308. జ్ఞానమును పొందుటకుగల మూలాధారములు నాలుగు : 1. ప్రకృతి (Instinct) 2. హేతువు (Reason) 3. అంతర్జ్ఞానము (Intuition) 4. బ్రహ్మజ్ఞానము (Super intuition).

ప్రకృతి (సహజము) అనుదానిని పశువులందును, పక్షులందును చూడగలము, వాటికి అహంకారము కలు

గదు. అందువలన అవి చేయు ప్రతిపని మనుష్యుడు చేయు పని కంటే చక్కగ నుండును. అది తమ గూఢ్మను ఎంత చక్కగా నిర్మించుకొనునో చూడుడు ! హేతువనునది సహజ మగుదానికన్న గొప్పది. ఇది మానవులలో మూలము కని పించును. 'హేతువు'—యధార్థములను ప్రోగుచేయును. తర గతు తేర్పరచును. అటుల జరుగుటకుగల కారణము మొద లగు వాని నన్నిటిని యోచించును. అది తన నిర్ణీతాభిప్రాయ మును తేల్చుకొని, నిర్ణయమునకు వచ్చి తీర్మానించు కొనును. ఇట్టిస్థితికి వచ్చినపిదప నిన్నది అంతర్జ్ఞానముయొక్క - గుమ్మము వరకు తీసికొనిపోయి వదలును. ఆ అంతర్జ్ఞానము హేతు వును యోచించదు. అచ్చట ప్రత్యక్షజ్ఞానము గలదు. ఒక్క సారి స్మరణ వచ్చుట వలన నీవు విషయములను తెలసికొన గలవు. అంతర్జ్ఞానము హేతువుకంటే గొప్పదేగాని హేతు వును ఎదిరించదు.

309. కారణ శరీరముయొక్క ధర్మముచేసచ్చుజ్ఞానమే అంతర్జ్ఞానము. దీనినే శ్రీ అరవిందులు (Supramind) అని గాని (Supramental Consciousness) అనిగాని చెప్పుదురు. అంతర్జ్ఞానముకంటే ఆత్మజ్ఞానము గొప్పది. ఇదే జ్ఞానము లన్నిటికంటే ఉత్తమమైనది, సత్యమైనది.

మనస్సుయొక్క మర్మములు

7

310. నేను, ఒక పాశ్చాత్యదేశమందు నివసించుచున్న మిత్రుడు భోజనముచేయుటకై కూర్చుంటిమి. నూ యిద్దరకు చెరొక పాత్రయందును బంగాళాదుంపలచారు వడ్డింపబడెను. అత డెన్నడును హైందవ ఆహారములను తిననందునలన అతనికి భారతీయఆహారపదార్థములనుగురించి తెలియదయ్యెను. అతడు మాంసాహారి. మాకు వడ్డించబడిన చారును అతడు మాంసపు చారుగా తలంచెను. చూచుటకు వాసనకు మాకు వడ్డింప బడిన చారు అదేరీతిని వుండెను. ఇట్టివాటినే 'మానసిక యోచన' లందురు. ఆ మిత్రుడు బంగాళాదుంపలచారును చూడగనే 'మాంసపుచారుగా తలచుటకుగల కారణము, అతని మనస్సునందు గల సంస్కారము లటునంటివి అగుట వల్లనే. కావున మానసిక యోచనలు అసత్యములు.

311. బాహ్యమున కంపనము మాత్రమే వుండును. బాహ్యమున గోచర నిష్ఠములు మాత్రమే గలవు. ప్రకృతి గుడ్డిది. నీకు ఆనందము, దుఃఖములను బాహ్యవస్తువులనుండి యిచ్చునది నీ మనోస్థైఖిరియే. సర్వమునూ చెడుగునకే యని తలచువాడు తన మనోస్థైఖిరిని మూర్ఖుకొనుచో అతనికి అంతయు ఆనందమయముగ కనిపించును. నీకు ఆనంద మయముగ ఎల్లప్పుడు కనిపించుచున్న ఈ ప్రపంచము, నీవు దుఃఖము నం దున్నప్పుడు దుఃఖముతో నిండియున్నటుల కనిపించును ఇదే మానసిక వైఖి.

312. “మన ఏన మనుష్యాణాం కాగణం బంధ మోక్షయో” - మనస్సే మానవునకు బంధము, మోక్షము కలిగించుటకు కారణము.

313. వాక్కు - మనస్సుకు పాదము. ఇదేరీతిని ముక్కు కూడ. ఏలనన దీనినలననే వస్తువుల నాఘాణంనుచున్నాము. ఇటులే కన్ను, చెవి కూడ. ఇదే మనోబహ్యయొక్క - చతుర్థాద స్వభావము.

(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు)

314. కెంటు (Kent) సిద్ధాంతప్రకార మీ ప్రపంచము ఎంతవరకు వ్యాపించియున్నదో అదంతయు, కాల మనెడి ప్రవాహములో కొట్టుకొని పోవుచుండి, ఆకస్మికము లను వాటి అధీనమందుండి, మనస్సుచే కల్పింపబడినది మాత్రమే. అంత కంటే వేరుకాదు.

“నేను సంకల్పించెదను, కాన నే నున్నాను.” అను డెస్కార్టెస్ యొక్క వేదాంతసిద్ధాంతము శ్రీ శంకరుని సిద్ధాంతమునకు సరిపోవును.

“ఆత్మ అసత్యమైనది కాదు. దీనిని బహ్మకొననివాడు, బహ్మకొనకుండగనే, దీని సత్యత్వమును సాక్షియై చూచుచున్నాడు”

(శ్రీ శంకరులు)

315. యోగదృష్టి గలవాడు (Occultist) తన కండ్లను మూసి మనోనేత్రముతో దేనినైన చూడగలడు. ఒక భక్తుడు ‘ఈశ్వరుడు - తాను’ ఒకటే యనెడి భావసచే ఈశ్వ

రుని తాను కంటిలో చూడ గలుగుచున్నాడు. ఒక జ్ఞాని ఆత్మ జ్ఞాన మను నేత్రముచే చూడగలడు.

316. సంధించినప్పుడు, పక్షపాతమువచ్చి పూర్తిగా గాని, కొంతగాని అంగవైకల్యము సంభవించి జ్ఞాపకశక్తి మొదలగునవి కొంతో, పూర్తిగానో పోయినప్పటికి ఆతడు నసించడు. 'నేను' (అహమస్మి) వుండితీరును. మనస్సు నీ ఆత్మ, దుస్తులు, ఇల్లు లాటిది. కావున 'నేను'— 'మనస్సు' ఒకటికాదు.

317. మనస్సు నెన్నడును ఖాళీగా వుంచకుము. అటుల వుంచినచో మనస్సునందు దుస్సంకల్పములు కలుగును.

అందుచే దుష్కార్యములు చేయవలెనని నిశ్చయించు కొందువు. ఆపైన కార్యాచరణలోనిక దిగెదవు. పని లేకుండ నున్న మనస్సు యీ రీతిని నిన్ను పాడుచేయును. నీవు దుష్కార్యమును చేయలేదుగదా యని సంతసించరాదు. మనస్సున చేసికొనిన నిర్ణయములే నిజమైన పనులు. దేవుడు వీటి ననుసరించియే నిన్నుగురించి తీర్పు చెప్పును. కాని సంసారులు హృదయమును చూడరు; పనిని మాత్రమే చూచెదరు.

మనస్సు నేదో యొక పనిచే నిరపియుంచుట వలన దుస్సంకల్పము లుద్భవింపజాలవు. కావున ప్రతి నిమిషము ఏదోపని కల్పించి యుంచుము. కుట్టుపని, తోటపని, పాత్రలు కడుగుట, ఊడ్చుట, నీరు తోడపట, నీరుపోయుట, చదువుట, ధ్యానము, భజనకీర్తనలు పాడుట, పూసలను లెక్కించుట, పెద్దల - రోగుల పరిచర్య మొదలగు ఏదో పని చేయుచుండుము. వ్యర్థమైన, అవినీతికరమైన మాటలు మాట్లా

డకుము. దుస్సంకల్పములు గలిగిపట్టుకొని, ఉపనిషత్తులు, యోగవాసిష్టాద్యాయురింగు చెప్పిన పవిత్ర సంకల్పములచే పోద్రోలుము.

318. ఉచ్చస్థితికి తీసికొని రాబడిన మనస్సుగలవారి సమీపమందు కూర్చొనుటవలన, ఏదో చెప్పుటకు నీలుగాని చిత్రమైన మార్పులు నీయంగు కలుగును.

319. సీసమున వేయి, బంగారమును వేయిగా వెలి గారమునూ కరిగించునటుల, మనస్సును కమ క్రోధము లను ఉష్ణపదార్థములు కరిగించును.

నీ వొక నాటకమును వ్రాయ సంకల్పించితి వనుకొ నుము. నాటకమును వ్రాయుటకు పూర్వము నీ మనస్సునందు నాటకమునంతను ఒకమారు చిత్రించుకొందువు. ఆ విధప ఒక అంకము తరువాత ఇంకొక అంకమును వ్రాయ నారంభించె దవు. దానిని ఆడుటకు మొదలిడినప్పుడు రంగస్థలమందు ఒక అంకము పిమ్మట మరొక అంకము ఆడబడును. అదేరీతిని ఈ సృష్టియందు జరుగు ప్రతి విషయమును ఈశ్వరుడు తన మనస్సునందు మొదట చిత్రించుకొనును. కావున ఆతనికి 'భూతము' 'భవిష్యత్తు' అనునవి లేవు. అతని కంతయు 'వర్త మాన'మే; ఆతనికి 'పూర్వము' 'దగ్గర' అనునవికూడ లేవు. సమ స్తము అతనివద్దనే. అంతయు ఇప్పుడే. నీర్ణయమైనటువంటి ఈ ప్రపంచ నాటకముయొక్క పాత్రలు - కథ ఒకదానిపిదప నొకటిగా, కాలముతోపాటు మారుదుకు సాగుచుండును. 'పర మాణువు' లేడతెగకుండ చక్రమువలె తిరుగుచుండును. ఇందు వలన క్రొత్తది పాతగను, పాతది క్రొత్తగను కనిపించును నిజ

ముగా ఆలోచించినచో ప్రాత అనిగాని, ఒంటరియైనదనిగాని ఏ వస్తువు లేదు. ఈ జీవులు భిన్నభిన్న మనస్సులతో జరుగుచున్న విషయముల నన్నిటిని సాక్షిరూపమున చూచుచున్నవి. కాని ఈశ్వరుడో వీటినన్నిటి నొక్కసారిగా ఎరుగును. అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వవిదుడు. అతనికి తన సృష్టియందుగల ప్రతి విషయము తెలియును. కాస్మికమనస్సు (మహత్) మాయను సృష్టించును. అందుచే భిన్నభిన్నముగా నున్న యీ మనస్సులు మాయతో కప్పియున్న రూపములను చూడగలుగుచున్నవి.

320. మనస్సునకు తేజఃపరివేష్టము గలదు. ఈ తేజఃపరివేష్టము సాధనచే మిక్కిలి ప్రకాశవంతముగ నగును. ఇట్టి ప్రకాశవంతమగు తేజఃపరివేష్టము ఎంతో దూరమువరకు ప్రసరించి తన స్వాధీనమునకు వచ్చిసవారి కెంతేని లాభము కలిగించును. ఇట్టి మానసిక తేజఃపరివేష్టముకంటె, ఆధ్యాత్మిక తేజఃపరివేష్ట మెన్నోరెట్లు శక్తివంతమైనది.

321. ఒక మనస్సుకు మరొక మనస్సుకు మధ్య పుట్టె (Skull) వున్నప్పటికి, అది అతిసూక్ష్మముగనుండి, చాల దగ్గర సంబంధమును కలిగియున్నది.

322. బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందుటకు మనస్సొక పరికరము. ఆత్మ తనంతటతానే మనస్సునందుగల కోరిక, భావన, అనుమానము, నమ్మకము, అపనమ్మకము, సిగ్గు, కదలిక, భయము మొదలగువానిని తెలిసికొనగలదు. ఆత్మ తా విషయములనన్నిటిని చూచుచుండుకూడ వీటితో తా నేమాత్రము ఆంటియుండని దానినలె నుండును (ఆకాశము, సూర్యుడు). స్ఫటికము తాను తెల్లరంగుగలదైయుండి తన

క్రిందపెట్టబడిన రకరకములగు రంగులను తనలో చూపుచున్న ప్పటికి తా నట్టి వికారము నేమియూ పొందుటలేదుగదా!

323. నీ యెదుట ఒక చెట్టు గలదనుకొనుము. దానిని చూచుటకు మరొక రుండువలెనుగదా? లేనిచో అచ్చట చెట్టువున్న సంగతి ఎటుల తెలియును. అదే సూదిరిగా జీవుల యొక్క మనస్సులలో నేమి జరుగుచున్నదో చూచుట కెవరైన వుండవలెను. ఆ చూచునతడే కూటస్థుడు. అతడే బ్రహ్మ. నీ ముందొక పాత్ర గలదనుకొనుము. అది తన్ను తాను చూచుకొనజాలదు. కావున దానిని చూచుటకు ఒక వ్యక్తి, కన్ను కావలెను. నీ నది తన్ను తాను చూచుకొన గలదని చెప్పుచో, కర్మ కర్తృత్వభావ విరోధము వచ్చును. అందువలన అది సంభవముగాదు. కావున నీటన్నిటివల్ల మనము మనస్సునందు జరుగు విషయములను చూచుటకు శాశ్వతమైన, అనంతమైన, సర్వజ్ఞుడైన ఒక సాక్షిగలడని ఒప్పుకొనవలెను. ఆతడు జీవుల మనస్సులందు జరుగుమార్పులు, కృత్యములు మొదలగు వాని సన్నిహితీని చూచుచుండును.

324. చైతన్యము (Consciousness) అందరియందును సమానమే. ఈ పరిశుద్ధమైన చైతన్యము అంతయు నొక్కటే. అదే కూటస్థ చైతన్యము. ప్రపంచము నందలి మనస్సు లన్నింటను జరుగు మార్పులు, కృత్యములు అన్నియు ఈ ఒక్కడే అయిన 'కూటస్థ చైతన్యము' నెదుట జరుగవలసినవే.

325. దృఢమనస్సు దుర్బలమనస్సును వశపరుచుకొనుచున్నది. దృఢమనస్సుగల హిప్నొటిస్టు (Hypnotist)

తనకంటె దుర్బలమైన మనస్సుగల ఎందరో మనుష్యులకు మైకమును కలిగించ గలుగుచున్నాడు.

(అ) మనస్సు - ప్రపంచము

326. ఈ ప్రపంచ మంతయు ఆ బ్రహ్మయొక్క ఒక మనోవైఖరియే. కావున, ఈ సర్వవ్యాపియగు ప్రపంచము చైతన్యముకంటె వేరుకాదు.

327. ఈ ప్రపంచము నంతను కనిపించులాగున చేసినది మనస్సే. కాని ఈ మనస్సు నెన్నడు చూడలేదు.

328. “మనః కల్పిత జగత్ - ఈసృష్టియంతయు మనస్సు యొక్క కల్పనయే” (యోగవాసిష్టము)

329. ఈ నాశవంతమైన జగత్తంతయు మనస్సున్నంత వరకుండును. అది నశించినప్పుడు కనిపించకుండా పోవును. కావున మనస్సును నాశ మొనర్చవలెను. ఈ సుఖదుఃఖములు మనస్సుచే కలుగుచున్నవే గాన, యోగసాధన, వివేకము లను వాటి సహాయముచే మనస్సును నాశనము చేసిన ఇవి నశించును.

330. ఒక స్వప్నము మరొక స్వప్నమును కలిగింప జేయురీతిని, దృశ్యముకాని యీ మనస్సు కల్పిత దృశ్యములను చూపును.

331. ఈ తుచ్ఛమైన సంకల్పమువలన జగత్తు కలుగును. మొదటిది పోయినచో రెండవదికూడ పోవును. ‘నేను’ వలననే ఈ సృష్టియంతయు కలుగుచున్నది. మనస్సు, నేను -- అను రెండును ఒకటే. కావున ‘నేను’ ను చంపివేయును, అటు

చేయుటచే సూర్యుని ఎదుట చీకటి నిలునజాలని రీతి, మనస్సు నెడి చీకటి లేకుండ పోవును.

(ఆ) మనస్సు - శరీరము

332. మనస్సు శరీరముపై ఆధిపత్యము గలిగియున్నది. మనస్సునందు జన్మించిన దుఃఖము శరీరమును బలహీన పరుప గలిగియున్నది. ఇదేరీతిని శరీరముకూడ తన ప్రభావమును మనస్సుపై కలిగించగలిగి యున్నది. దృఢమైన శరీరము దృఢమైన మనస్సుగల వానినిగ చేయుచున్నది. కడుపులో పుట్టిన నొప్పి మనోవ్యధకు కారణమగుచున్నది. మనస్సునకు శరీరము ప్రతిబింబమువంటిది. తన శక్తులను బయటకు ప్రసరింపజేయుటకై మనస్సు శరీరమును సృష్టించుకొనినది. పవిత్రమైన మనస్సుగలవానిని దృఢమైన శరీరముగలవాడని చెప్పవచ్చును.

333. మనస్సు శరీరము చాలదగ్గరి సంబంధమును కలిగి యున్నది. మన శరీరముపై తన ప్రభావమును కలిగింపజేయును. శరీరము అనారోగ్యముగ నున్నచో మనస్సుకూడ అస్వస్థతతో నుండును. శరీరము స్వస్థతతో నున్న, మనస్సు కూడ స్వస్థతతో నుండును.

334. మనస్సు భౌతిక శరీరముయొక్క సూక్ష్మరూపము. శరీరము మనస్సుయొక్క స్థూలరూపము. సృష్టయొక్క స్థితి నాలుకచే తెలియునుగదా! అదేరీతిని మనస్సును ముఖము నందు బుద్ధిమంతుడు అయినవాడు చూడవచ్చును.

335. కోపము వచ్చినప్పుడు మనస్సు కలత చెందును గదా! అటులే మనస్సుకు వచ్చిన వ్యధ శరీరమునకు గూడ కలుగును. అంతేగాక నాడీవిధాన మంతయు కలత చెందును.

అందుచే దుర్బలుడవగుచును. కావున కోపమును స్వాధీన పరచుకొనుము. ఈ కోపమును సాధారణ వ్యావహారిక బుద్ధిచే జయించుట కష్టతరము. కాని దీనిని సాత్వికబుద్ధి, వివేక విచారము లనువాటిచే జయించవచ్చును.

336. నీవు నిన్ను శరీరముగా తలచుచుండు తప్పుభావ నయే యీ చెడుగు లన్నిటికి మూలము. తప్పుడు సంకల్ప ముచే నీవిట్లు తలచుచున్నావు. అందువలన దేహాధ్యాస కలుగుచున్నది. దీనివలన శరీరముపై అనురాగము కలుగును. ఇదియే అభిమానము. అపై న మమత్వము (నాది) వచ్చును. నా భార్య, నా ఆస్తి, నాబిడ్డలు మొదలగునవి ఆపయిన పుట్టును. ఈ అనురాగమే, నా-యే, బంధన, వ్యధలకు మూల మగుచున్నది. యుద్ధములో అనేక లక్షలమంది మరణించిరని వింటి వనుకొనుము, నీవు దుఃఖించవు ! ఏల? వారిని నీవారిగ తలచుటలేదు. అందుచే వారిపై నీ కనురాగము లేదు. అనురాగము లేనందునలన దుఃఖమురాదు. నీ కొడుకు మరణించె ననుకొనుము. తల బ్రదలుగొట్టుకొనుచు ఏడ్చెదవు. ఇందుకుగల కారణము. నా...యే. ఈ 'నా' మనస్సునం దత్యద్భుతమగు వింతలను చేయును. గుఱ్ఱము చచ్చినది — 'నా గుఱ్ఱము చచ్చినది' అను నీ రైలిటిలో 'నా' అని గల మాట నిన్నెటుల బాధించునో చూచుకొనుము.

337. ఎక్కువమంది మనుష్యుల మనస్సు చాలభాగము శరీరముయొక్క అధీనమునందే యుండును. ఏలనన వీరి మనస్సు చాల స్వల్పముగ (ఆధ్యాత్మిక) వృద్ధిపొంది యుండును. అందుచే అవి చాలనరకు అన్నమయకోశము పై ననే

ఆధారపడి యుండును. కావున నీస విజ్ఞానమయ కోశమును వృద్ధిపరచి, విజ్ఞానమయకోశము (బుద్ధి) నలన మనోమయ కోశము (మనస్సు)ను వశపరచుకొనుము.

(బి) మ న స్సు - ప్రాణ ము

338. ప్రపంచమున రెండు ప్రధాన తత్వములు గలవు. అవి మనస్సు - ప్రాణములు. హృదయోగులు ప్రాణమును వశపరచు కొనుటకున్నా, రాజయోగులు మనస్సును వశపరచుకొనుటకున్నా ప్రయత్నింతురు. జ్ఞానయోగులు బుద్ధి, ఇచ్ఛాశక్తులనుండి తమ సాధనను మొనరించుదురు.

339. మనస్సు, ప్రాణము (Energy), వీర్యము (Semen) అనునవి ఒక లంక (Connection) లో నున్నవి. కావున వీనిలో ఏ ఒక్కదానిని స్వాధీన మునర్చు కొన్నప్పు టికి మిగిలిన రెండు సులభముగ వశపడును.

340. మనస్సు - ప్రాణము అనునవి లేకుండ పోయి నందువలన సంకల్పములు మొలకెత్తవు. ఇవి రెండును పుష్పము - వాసన, నువ్వుగిరిజ - నూనెలవలె ఒక్కటే. మనస్సు-ప్రాణము అనునవి ఒకదాని కొకటి సహాయముగడు - సహాయములవలె సంబంధము గలిగియున్నవి. ఇందులో ఏ ఒకటి లేకున్నను రెండవది లేదు. ఈ రెండును లేకున్నచో మోక్షమే.

341. ప్రాణము మనస్సుయొక్క - బాహ్యమందలి తొడుగు. ప్రాణము స్థూలము, మనస్సు సూక్ష్మము. మాన

సిక ప్రాణకంపనముపై మనస్సుయొక్క జీవిత మాధారపడి యున్నది.

342. “మనస్సు శరీరమునుండి విడిపోయి ఒక ఏడాది గడచిన పిదప వచ్చి, ఇంద్రియములను “నా ఎడబాటుచే మీరెటుల జీవించితి” రని ప్రశ్నించెను. “ఈ విధముగనే” అని ఇంద్రియములు జవాబిచ్చెను. “శ్వాసాశయముల నుండి శ్వాసను, వాగింద్రియమునుండి మాటను, కండ్లచే చూచుటను, చెవులతో వినుటను తాను స్వతంత్రించి పై విషయములను తెలిసికొనజాలినవాడు తెలిసికొన గలడు.” అని తలచి మనస్సు తన స్థానమును తానాక్రమించుకొనెను. ఆ పై సప్రాణముతో మన స్థిరీతిని చెప్పెను. “ఈ సమస్తవిధములగు నాకుగల యోగ్యతలు నీ వలన వచ్చినవే.” మనస్సుయొక్క అధికారము ప్రాణమే. ఈ ప్రాణమునుండియే సమస్తము బయలుదేరును” (ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 5-14,15) పై కథ ప్రాణముకు మనస్సు తదితర ఇంద్రియములపై గల అధికృతను తెలియజేయగలదు. నిజము నాలోచించిన ఏ విధమగు వివాదములేదు.

343. మనస్సు సత్త్వగుణముచే పరిశుద్ధపరుపబడినచో, ప్రాణము శరీరమందంతటను చక్కగా సంచరించును. అందుచే ఆహారము బాగా జీర్ణమగును.

(ఈ) మనస్సు - ఆహారము

344. ఆహారము మనస్సుతో చాలదగ్గరి తిన్నని సంబంధమును కలిగియుండి, మనస్సును నిర్మించుటగో ప్రధాన

పాత్రను వహించుచున్నది. సాత్త్విక ఆహారము మనస్సుకు శాంతినిచ్చును. రాజసిక ఆహారము మనస్సును ఉత్తేజపరచును. మాంసాహారియగు పులి, ఇక ఆహారియగు ఆవు -- ఈ రెంటి ప్రకృతులను పరిశీలింపుము.

345. ఆహారము మనస్సుపై నెట్టి ప్రభావమును కలిగించునో నీకు తెలిసియేయుండును. బద్ధులగు, బుద్ధి బ్ధుని కలిగించు విలువగల ఆహారమును భుజించునది ఈ మనస్సు సులభముగ వశపడదు. ఈ మనస్సు ఎల్లప్పుడూ కోరికలతో సంచరించును. గంతులు వేయును. మద్యసాగము (Alcohol) మనస్సును విపరీతముగ ఉద్దేకింపజేయును.

346. పాలు, ఫలములు, బియ్యము, పంటి, పట్టిక బెల్లము, వెన్న, పెసలు, శనగలు (రాత్రియందును సీటీలో నానవేసినట్టి), రొట్టె మొదలగునవి ధ్యానమున 'కంఠ' తో తోడ్పడును. 'తెడ్డ' అను పేరుగల కందమూలముకూడ ధ్యానమున 'కంఠ' తో తోడ్పడును. 'టీ' మానివేయవలెను. ఇది సీర్యమును పాడుచేయును. పంచదారనుకూడ చాల మితముగ పాడవలెను. దీనినికూడ మానివేయుట మంచిది. సాధకులు పాలులో శోంఠి పొడివేసి త్రాగిన లాభకరము. ఇది మనస్సును శుద్ధపరచి జీర్ణశక్తిని పెంపొందించును. యోగులు దీనిని తరచు పుచ్చుకొందురు. త్రిఫలాజలమునుకూడ యోగులు తరచు తీసికొందురు. అందువలన మలబద్ధముపోవును. స్వప్నస్థలన మౌనము పోవును. శరీరమునందలి ఉష్ణము తగ్గును. కరకాయమును అప్పుడప్పుడు నమలుచుండుట మంచిది. (పసుపురంగుగా గల కాయ).

ఇది స్వప్నస్థలనము నాపి, వీర్యమును కాపాడును. ఉప్పు లేకుండ ఉడుకబెట్టిన బంగాళాదుంప చాలా లాభకారి.

347. తిరుగుబాటుకన్న అభ్యుదయము శ్రేయస్కరము. ఏవిషయమునందును ఆకస్మికమైన మార్పు చేయరాదు. అందు నను, ప్రత్యేకించి ఆహార విషయములో నీవు తెచ్చుమార్పు క్రమక్రమముగ నుండవలెను. నీవు తెచ్చు మార్పును శరీరము చాల కష్టతరమైన దానినిగ తలచరాదు.

348. ఆహారము, నీరు, గాలి ఈ మూడూ శరీరము నకు పుష్టినిచ్చును. ఆహారము లేకుండ మనము చాలదినముల వరకు జీవించవచ్చును; కాని గాలి లేకుండ కొద్ది నిమిషముల వరకు కూడ బ్రతుకజాలము. ప్రాణవాయు వింతకంటె ఎక్కువ అవశ్యకము. శరీరము నిలచుటకు బలము కావలెను. ఆ బలమును శరీరమునకు వేరొకరీతిని యివ్వగలిగినచో ఆహారమును తీసికొనుట మానివేయవచ్చును. యోగులు అమృతప్రాసమును చేసి ఆహారము లేకుండగనే శరీరమును కాపాడుకొనగలరు. ఈ అమృతము అంగిలియందుగల ఒక రంధ్రమునుండి ప్రవహించును. అది బొట్టుబొట్టుగా పడి శరీరమునకు పుష్టి నిచ్చును. జ్ఞాని తన ఇచ్ఛాశక్తిచే బలమును పొంది, ఆహారము లేకుండ శరీరమును కాపాడుకొనగలడు. నీవు విశ్వశక్తినుండి శక్తిని గైకొను విధానమును తెలిసికొనినచో, ఎన్నేని దినములు ఆహారము లేకుండ శరీరమును కాపాడుకొనవచ్చును.

349. ధ్యాన నిర్వహణలో ఆహారము ప్రధాన పాత్ర గలిగియున్నది. రకరకములైన ఆహారములు మెదిడునందిలి భిన్న భిన్న భాగములపై భిన్న భిన్న పరిణామములను కలిగిం

చును. మసాళా వస్తువులు, పుల్లని వస్తువులు, మినుములు, వెల్లులి, ఉల్లిపాయ, టీ, సారా, చేప, కూరసము, ఆవాలు, నూనె మొదలగున వన్నియు కామ్య దేశమును, ఆవేశమును కలిగించును కావున నీనిని విసర్జించవలెను. వీటిని సాధకులు తప్పనిసరిగ విసర్జించవలెను. బద్ధకమున ఆహారము మత్తును, బద్ధకమును కలిగించును. ధ్యానము చేయువారు తేలికయైన, సాత్వికయైన ఆరోగ్యకరమున, ఆహారమునే గ్రహించవలెను. శరీరము ఆహారముచే నిర్మింపబడినది. భరణీచక్రము అన్నమయకోశము నందున్నది. ఈ భరణీచక్రమే మాయ. తేలికయైన సాత్వికాహారము (పాలు, ఫలములు మొ) నిన్ను విష్ణుచక్రమునకు గొంపోవగలదు. అచ్చటినుండి నిర్వికల్పస్థితి సులభముగ లభించగలదు.

(ఉ) మనస్సు - వ్యాధి

350. శరీరమునకు వ్యాధిని ప్రధానముగ కలిగించునవి దుస్సంకల్పములు. దుస్సంకల్పములను పారద్రోలుటవలన శరీరము ఆరోగ్యస్థితియందుండును.

351. శారీరక బాధలకంటె మానసిక వేదనలను కలిగించు వాసనలు ప్రధాన బాధలు.

352. మనస్సుతో సంబంధము కలిగియున్నంతవరకే బాధ యుండును. నిద్రయందు బాధలేదు. మత్తుమందుచే శరీరము, మనస్సు వేరుపరుపబడినప్పుడు బాధ కనిపించుటలేదు. కావున బాధ మనస్సునందే గలదు. ఆత్మ ఆనందస్వరూపి.

353. నీటిపై ఒకబొట్టు నూనెను వేసినచో, అది నీటి యొక్క ఉపరితలము నందంతటను వ్యాపించి, నీటిస్థలము నూనెమయముగ చేయును, ఇదేరీతిని ఇంద్రియములు సగు మానవునికి సంభవించిన అల్పమైనబాధ, అతని సుఖోపము నంతను పోగొట్టి ఆనందము నిచ్చు వస్తువుల నన్నిటిని దుఃఖ పూరితములుగ కనిపింప జేయును. నీవు అమితమైన దుఃఖము నం దున్నప్పుడు ఒకప్పుడు కాఫీ, పాలు లేక తేనెను నీకే, మాత్రము ఆనందము నిన్వజాలవు.

354. మనస్సు దుఃఖముతో నున్నచో శరీరము కూడ బాధను పొందును. శరీరము పోవు ప్రతిచోటను మనస్సు కూడ వెంబడించును. శరీరము - మనస్సు -, ఈ రెండు కల వరము చెందుటచే ప్రాణముకూడ వ్యధ నొంది తప్పువారిని పోవును. ఇందుచే శరీరము నందంతటను సరిగా ప్రాణము సంచరించదు. అందువలన ఆహారము సరిగా జీర్ణముకాదు. ఇందుచే వ్యాధులు వచ్చును. కావున దీనికి మూలమగు మనస్సు కల్పములను రూపుమాపినచో మిగతవన్నియు సరిగనుండును.

—• సూచన •—

మా ప్రచురణలందు చెప్పబడిన సాధనలు చేయు వారికి కలుగు సందేహములు, జ్ఞానము తపాలాబిళ్ళలు పంపినచో నివర్తింపబడును.

మంత్రి మార్గము .

నాల్గవ ప్రకరణము

మనస్సును వశపరచుకొనుట

చిత్తశుద్ధి

1

355. సంసారులు మనస్సులు ఇంద్రియ సౌఖ్యములకు సంబంధించిన బంకలములచే నిండ్రియున్నవి. అందువలన అవి ఆధ్యాత్మిక విషయములను గురించి తలచుచు జాలకున్నవి.

356. నీ వొక బంకమట్టి ముద్దలో మేకును గుచ్చగలవు; గాని రాతిలో గుచ్చజాలవుగదా? కావున అటుల రాయివలెనైన మనస్సును నిష్కామకర్మ, జపము ప్రాణాయామము తదితర ఆధ్యాత్మిక సాధనలవలన పరిశుద్ధపరుపవలెను.

357. హరివశమును పరిశుద్ధ పరుపవలె ననుకొనుము. దానిని శుద్ధిచేయుటకై, ఏడురోజులు గోమూత్రములో నానబెట్టవలెను. తదుపరి సున్నపుతేటలో పదిరోజులున్నూ, పాలలో ఏడురోజులున్నూ నానబెట్టవలెను. తరువాత శుద్ధి చేసిన భస్మముగా చేయుటకు 108 మారులు నిప్పులో పుటము వేయవలెను. అప్పు డీది శుద్ధిచేయబడినదిగా నగును. ఇదేరీతిని మలినముతో నిండియున్న మనస్సును పవిత్రపరచుటకు చాల

కాలముపట్టును. అందుకే తీవ్రమైన తపశ్శక్య చేయవలెను. యోగశాస్త్రమందు పరిశుద్ధపరచుట యనునది ముఖ్యమైనది కార్యము. చిత్తశుద్ధి కలుగుటచే మోక్షమునకు పాటుపడవలెనని మనస్సు సహజముగ తలచసాగును.

358. మనస్సును అద్వముతో పోల్చినట్లును. అద్వము మలినముగా నున్నచో, దానియందు నీ ముఖమును సరిగా చూడజాలవు. అదేరీతిని, నీమనస్సు అపరిశుద్ధముగా నున్నచో నీవు దేవుని చూడజాలవు. ఇట్టి అద్వమున బ్రహ్మ సరిగా ప్రతిబింబించడు. కావున ఈ మనస్సునకు అద్వమును ప్రతిదినము ఆధ్యాత్మిక సాధన, ధ్యానము, స్వార్థరహితములైన పనులు, భక్తి మొదలగువనిచే శుభప్రదుచుము. అట్లు చేసిన శుభప్రజ్ఞానము కలుగ గలదు. ఇట్లు పరిశుద్ధ పరులైన మనస్సు జ్ఞాన శాస్త్రపఠన, సత్సంగము, ధ్యానము మొదలగునవి చేయవలెను.

359. పరిశుద్ధము చేసికొనిన మనస్సు గలవాడు, జ్ఞానియగు గురువుచే ఉపదేశము పొంది శాంతిని పొందును. అతడు పిమ్మట 'అసంవేదనము' అని పిలువబడు నిర్వికల్పస్థితిని పొందును.

360. త్యాగము, దానము, దయ, వేదాధ్యయనము, నిజముపలుకుట, ఈ అన్నియు పరిశుద్ధ పరుచు కర్మములు. ఆరవది తపస్సు. ఈ తపస్సు దాల లాభకారి. ముఖ్యములు తీరుగుటకుండ పరిశుద్ధిర్నమే. ఇట్టి మోక్షమును మహాత్ములదర్శనము, సత్సంగము లభించగలదు.

361. దానము, జపము, నిష్కామ గర్భ, యజ్ఞము, అగ్నిహోత్రము, సంధ్యావందనము, తీర్థయాత్ర, దమము, శమము, యమము, నియమము, స్వాధ్యాయము, తపస్సు, వ్రతము, సాధుసేవ .. ఇవన్నియు మనస్సును పరిశుద్ధ మొనర్చును. పరిశుద్ధపరుపబడిన మనస్సు నిస్సంకోచముగా ననుభవించును.

362. మంత్రము మనస్సును పరిశుద్ధపరచును. కాని, చిలుకవలె మంత్రమును స్మరించుటవలన యెక్కువ ఫలితముండదు. దానిని భావ (feeling) సహితముగ జపించవలెను. అటులచేసినచో అద్భుతమగు ఫలితము కనిపించును. దృఢమైన ఇచ్ఛాశక్తి సహితముగ జీయు మంత్రజపము ఎక్కువ ఫలకారి.

363. నిజము పలుకుట, దయ అనునవి మనస్సును చాలపరిశుద్ధ పరచును.

ఇంద్రియ దమనము

2

364. కండ్లు చూడగలవు. చెవులు వినగలవు. నాలుక రుచిచూచును. చర్మము తాకగలదు. ముక్కు వాసన చూడగలదు. కాని, మనస్సు వీటినన్నిటిని చేయగలదు. ఇంద్రియధర్మములన్నియు మనస్సునందున్నవి. యోగాభ్యాసముచేకన్న, చెవి, వీటి సాయమక్కర లేకయే వినగలవు. చూడ

గలవు. ఇది పాశ్చాత్య మనస్తత్వ శాస్త్రసిద్ధాంతములు చెప్పు జ్ఞానసిద్ధాంతమును కాలదన్నును.

365. ఇంద్రియములు వస్తురూపమును దాల్చిన కోరికలు. చూడవలె నను కోరికయే కన్ను. వినవలె నను కోరికయే చెవి. ఈ ఇంద్రియములకు రెండు స్థితులు గలవు. 1. ప్రారంభస్థితి, 2. అంత్యస్థితి. కోరిక మొలకెత్తగనే ఇంద్రియములు ప్రేరేపించబడును. ఇది ప్రారంభస్థితి. తదుపరి ఆ కోరిక నెరవేరిన పిదప ఇంద్రియములు తృప్తియం దణగిపోవును. ఇది అంత్యస్థితి.

366. మనస్సు-ఇంద్రియములు-, ఒకటే. ఇంద్రియములన పొడిగింపబడిన మనస్సు. మనస్సు ఇంద్రియముల సమూహము. మనస్సన, ఘనీభవించిన ఇంద్రియములు. ఇంద్రియములన ప్రత్యక్ష పరుపబడిన మనస్సు. ఇంద్రియములు మనస్సునందలి కోరికలను బయట పెట్టును. ఏదైన తినవలెనని మనస్సుకుగల కోరికను, నాలుక, కన్ను, పొట్ట-, ఇవి మనకు చెప్పును. నడువవలెనని మనస్సుకుగల కోరిక పాదములు, కాళ్ళు రూపమున ప్రత్యక్ష పరుపబడుచున్నవి. మనస్సును వశపరుచు కొనుటచే ఇంద్రియములు వశపడును. ఇంద్రియములు వశపడుటచే మనస్సు వశపడును. ఇంద్రియములను పేరు, మనస్సునకుగల మహాకపేరు.

367. ఈశ్వరునిచే సృష్టింపబడిన ఏ వస్తువుకూడ నీకు బాధను కలిగించదు. నీకీ బాధను కలిగించునది 'వాసన'యే. అది నిన్ను వస్తువుల వైపున కాకర్షింపజేసి, బాధనను కలిగించు

చున్నది. కావున 'వాసన'ను నిర్మదోలి 'శుద్ధ సులక్షణము' గల వాడవు కమ్ము.

(అ) ముక్కు, గుదము, ఇవి రెండు అప్పచెల్లెండు. ఇవి రెండును పృథ్వీతన్మాత్రమునండి పుట్టినవి. ముక్కు - సాత్విక భాగము, గుదము రాజసిక భాగమునుండి జన్మించినవి. ఇవి రెండు మోసగల్గెలు.

ఘ్రాణనాడి, ఘ్రాణేంద్రియములు నిశ్చైక్యమైన బొధించవు. వీనిని నీవు సులభముగ వశపరుచుకొనవచ్చును.

(ఆ) నాలుక, జననేంద్రియము, అను నవి బలతన్మాత్రముండి పుట్టినవి. మొదటిది సాత్విక భాగమునుండి రెండవది రాజసిక భాగమునుండి పుట్టినవి. ఇవి రెండు అప్పచెల్లెండు. ఆహారము జననేంద్రియమునకు బలమును కలిగించును. నాలుకను స్వాధీనమొనర్చుకొన గలిగినచో, నీ వన్ని ఇంద్రియములను వశపరుచుకొంటివని చెప్పవచ్చును. ఈ రెండింద్రియములలో జననేంద్రియము చాలమోసకారి. దానితరువాత నాలుక, అపైన వాగింద్రియము, పిదప చెవి, అటుపైన కన్ను మోసకారులు.

(ఇ) కన్ను - పాదము, ఇవి అగ్ని తన్మాత్రముండి పుట్టినవి. మొదటిది సాత్వికాంశమునుండి, రెండవది రాజసికాంశమునుండియు కలిగినవి. కన్ను, "నాకు ఫలానా ఫలానా దృశ్యములను చూడవలెనని వున్నది" అనును. అందుపై దాని చెల్లెండగు పాదములు, "పద. చూద్దాము" అని అనును.

(ఈ) చర్మము చేతులు, వాయుతన్మాత్రయొక్క సాత్విక (చర్మము), రాజసిక (చేతులు) భాగములనుండి పుట్టినవి.

చర్మము “నేను కట్టుకొనుటకు సుకుమారమైన, మృదువైన పట్టువస్త్రములు మొదలైనవి కావలె”ననును. అప్పుడు చేతులు, “మృదువైన వేవో నేను చూచి చెప్పెదను. నీవు బెంగపెట్టుకొనవద్దు” అనును.

(ఉ) వాక్కు - చెవి, ఆకాశతన్మాత్రనుండి పుట్టి నవి. వాక్కు రాజసిక భాగము, చెవి సాత్వికభాగము నుండి పుట్టెను. ఇవి ఒకదానికొకటి సాయపడుచుండును.

368. సముద్రమునకు నదు లాధారము. అదేరీతిని మనస్సు ఇంద్రియములపై ఆధారపడియున్నది. జననేంద్రియము కంటే నాలుకను వశపరుచుకొనుట చాల కష్టము. దీనిని వశపరుచుకొనుటచే జననేంద్రియము సులభముగ వశపడును. నీవు బాల్యమాది జననేంద్రియమునకు ప్రకోపము కలిగించు పదార్థములను తినసాగినచో, పద్ధేనిమిదేండ్లైనను రాకపూర్వమే నిన్ను కామము ముట్టడించును. ఇందుచే నీ జీవితము త్వరలోనే కూలిపోవును. జిహ్వేంద్రియ మింతటి అపాయకారి. కావున దీనిని తప్పనిసరిగ మొదటనే వశపరుచుకొనవలెను. దీనిని వశపరుచుకొన్నచో నీ వన్ని ఇంద్రియములను స్వాధీనపరుచుకొంటివని చెప్పవచ్చును. దృగింద్రియము జిహ్వేంద్రియమంత అపాయకార కాదు.

369. మనస్సు సంబంధము కలిగించుకోనిచో, ఇంద్రియము లేమియు చేయజాలవు. నీవు ఎక్కువశ్రద్ధతో ఏదైన పుస్తకమును చదువుచుంటి వనుకొనుము. అట్టి సమయమున నిన్నెవరైన పిలచినప్పటికి నీకు వినిపించదు. ఇందుకుగల కారణము నీ మనస్సు వేరొక కార్యములో నిమగ్నమైవుండుటయే.

ఎంత కాలమైనదో గడియార మున్న గంటలు కొట్టినదోకూడ యిట్టి స్థితియందు తెలియదు. ఇది నిత్య జీవితమును ప్రతిబింబి అనుభవించునదేగదా!

370. ఇంద్రియమునుభవములన్నిటికి ఆధారము మనస్సే (ఆయతనము). (ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 4-8)

371. ఇంద్రియములు తమ విషయములను వదలి నప్పుడు అవి మనస్సున చేరును. దీనినే ప్రత్యాహరణ (Abstraction) మందురు.

372. మనస్సును ఇంద్రియములనుండి వేరుపరుచుటనే మానసిక ప్రత్యాహరణ మందురు. ఇంద్రియములను తమ విషయములనుండి మరల్చుటకు ఇంద్రియ ప్రత్యాహరణ మందురు. ఇంద్రియదమనముయొక్క ఫలము ప్రత్యాహరణే.

373. వివేకము, ఇచ్ఛాశక్తి - అను ఆయుధములతో 'మనస్సు' ఇంద్రియములు, స్వభావము - అనువాటితో ఆంతరిక యుద్ధము నొనర్చి, మనస్సుపై పూర్తియైన అధిపత్యమును సంపాదించినవాడే నిజమగు త్మత్తియుడు. సత్త్వగుణమును పెంపొందించుకొని రజోగుణము, తమోగుణము, దుస్సంకల్పములు, కుసంస్కారము అనువాటితో యుద్ధము చేయువాడే నిజమగు త్మత్తియుడు. వివేకము, నైరాగ్యము ముముక్షుత్వము అను కవచమును ధరించి ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నందలి ఉద్గీత, ప్రణవజపము లను రణవాద్యములు గలవాడై, 'ఇచ్ఛ' యనెడి శస్త్రము, 'వివేకము' అనెడి అస్త్రమును ధరించినవాడై, తన శరీరముయొక్క లోపలిభాగమును యుద్ధరంగముగ నెంచి యుద్ధముచేయు నాతడే నిజమగు త్మత్తియుడు.

374. కన్ను, చెవి, నాలుక - యను నీ ఇంద్రియములు మూడునూ మనస్సునకు బాహ్యరూపమును కలిగింపజేసి, మనుష్యుని సంసారిగ చేయును. అంతర్జ్ఞానముచే లేక అంతర్ముఖ వృత్తిచే మనస్సును బయటకు రానివ్వకుండ చేసి, నీయందలి సత్యస్వరూపమును గుర్తించగలుగుటయే సాధన యొక్క లక్ష్యము. కావున ఇంద్రియములను స్వాధీనములోనికి తెచ్చుకొనుము. అందువలన నీ మనస్సు నీ కట్టుదిట్టముల లోనికి వచ్చి తనకు గల శక్తిని బయటకు పోనివ్వకుండ చేయును. ఇంద్రియ దమనమువలన వచ్చు జవము 'ధారణ' చేయుటకు చాల సహాయపడును.

375. దమము ఇంద్రియముల నడ్డగించును. తీక్షణత నణచివేయును. ఇవి (ఇంద్రియములు) చాల వాడిగలవిన్నీ, ప్రమాదకరమైనవిన్నీ అయివుండి, సాధకులనుగూడ పాడు చేయగలిగియున్నవి. కావున శమ - దమములు రెండును మన శ్శాంతిని పొందుట కావశ్యకములు.

376. ఇంద్రియములను దమమువల్ల మాత్రమే పూర్తిగా స్వాధీనమొనర్చుకొనజాలవు. వీటిని మనస్సు, విచారణ లనువాటి సహాయముచే పూర్తిగ వశపరుచుకొనవచ్చును.

వృత్తిజ్ఞానము (Sense Knowledge) నకు చెవులు - కండ్లు రాచబాటలవంటివి. కావున కండ్లను మూయుము. చెవులను దూది దూర్చిగాని, వ్రేళ్ళుదూర్చి యోనిముద్రచేగాని మూసివేయుము. ఇటుల చేయుటచే అయిదింట రెండుపాళ్ళు ప్రపంచమును లేకుండచేసికొంటివని చెప్పవచ్చును. ఈ రెండు దారులనుండి మనస్సులోనికి వేటిని ప్రవేశింప నివ్వకుము.

377. నీవు మద్రాసునందలి మూలగురొప్పుగుండ పోవు చుంటివనుకొనుము. అప్పుడు ప్రతి ఇంద్రియము తన నిష్ఠయను ననుభవించవలెనని తమ శక్తికొలది ప్రయత్నించును. నాలుక కాఫీహోటలుకు పోవమనును. చక్కము (Chick) “బాంబాయి సేటుగారి పావులోకివెళ్ళి ఒక చీనాసిక్కు. గుడ్డను కొనుక్కొందమ”నును. చెవి “కొంచెముసేపు గ్రామఫోనువిందము రమ్మ”నును. ముక్కు “ఓటోడిరోజ్ పరిణామ నీసా నొకదానిని కొనమ”నును. మనస్సు చాటుననుండి పీడినన్నిటిని యీ రీతిని ప్రేరేపించును. ఇట్టి సమయమున ప్రతి ఇంద్రియము తన కోర్కెను నెరవేర్చుకొనుటకై పోట్లాడుకొనును. కావున ఇట్టి సమయమున ‘వివేకము’ నుపయోగించుము. ఇంద్రియములకు వశపడకుము. అవి నిన్ను మోసగించును. అని జిత్తులు పన్నుటలో నేర్పరులు. ‘మాయ’ తన మోసాబాలమును మనస్సు, ఇంద్రియములగుండ పన్నును; కావున బాగరూకు డవైయుండుము. వైరాగ్యము - వాసనాత్యాగము లను వాటిచే దమమును అభ్యసించుము. ఇంద్రియములు, మనస్సు నిన్ను కలవర పరుచకుండు లాగున చేసికొనుట వలననే నిజమగు సౌఖ్యము లభించును. వేదన లన్నిటికి మూలమైన జిహ్వోంద్రియమును స్వాధీన పరచుకొని తేలికయైన సాత్విక హారమును తీసికొనుము.

378. ‘టీ’ని మానితి వనుకొనుము. కొద్దిగా జిహ్వోంద్రియము వశపడినదని అర్థము. ఇందుచే మనస్సు కొంతవరకు వశపడును.

379. ఆడంబరమైన భోజనము, ఇంద్రియములను రెచ్చగొట్టు వస్తువులను విసర్జించుము. తీవ్రమగు తపశ్చర్య నొనర్చుము. తపస్సు ఇంద్రియముల శక్తిని తగ్గింపజేయును.

380. ఓ మనస్సా! ఇంద్రియములు, ఇంద్రియ విషయములను వాటితో స్నేహము చేసి నిన్ను నీవు నాశనమొనర్చుకొనకుము. చాలు చాలు. ఇకనుంచి బ్రహ్మస్వరూపముపై ధారణ చేయుము. అదియే నీయిల్లు. అదే నీకు నిజమగు సౌఖ్యనిలయము. 'ఓం'ను జపించునప్పుడు దీనిని గుర్తుంచుకొనుము. ఇందువలన బ్రహ్మకార లేక అఖండాకార వృత్తి కలుగును. స్వరూపమే నీ అసలైన ఇల్లు నీవు నిజస్వభావమును మరచిపోవుటచే మాటిమాటికి జ్ఞప్తి చేయవలసి వచ్చుచున్నది. నీవు స్వరూపము (Essential nature of Brahman) నుండియే జన్మించితివి. తైలధారవలె ఎడతెగకుండ మహా వాక్యానుసంధానము ('తత్త్వమసి' యను మహావాక్యార్థచింతనము) వల్లను, నిధి ధ్యాసనమువల్లను కలిగిన బ్రహ్మకార వృత్తిని సహాయముగగొని నీ జన్మస్థానమున కేగుము. అప్పుడు నీ అజ్ఞానము నశించును. అందుచే నీ వ్యధలు, బాధలు లేకుండ పోయిన దానవై పరమానంద స్థితిని చెందెదవు. నీకు స్వరూపాకార వృత్తి కలుగుటచే నీ వ్యర్థసంకల్పము లన్నియు నశించును. అప్పుడు సహజానందముతో కూడియున్న తురీయస్థితి లభించును. అప్పుడు నీవు జనన - మరణములు లేనిగాన వగుదువు. ఇక నిన్నీ దుఃఖభరితమగు భౌతికదేహము బంధింపజాలదు. మాంసము ఎముకలు అను వాటిని ధరించనక్కరలేదు. నీ అధిష్ఠానమగు సచ్చిదానందబ్రహ్మలో విశ్వమై పోయెదవు.

381. వాగింద్రియముద్వారా మనస్సును విమాటను రానివ్వకుము. మానధారినికమ్ము. ఇదిసేసినచో యుండును. నిన్ను కలవరపరుచు ఒక పెద్దనిషేధమును, యిదియు చేయుటవలన తొలగించుకొన గలిగితివి. నీకు ఇంతి లభించును. సత్యగు రీతిని బ్రహ్మను ధ్యానించుము.

382. నీవు మాట్లాడుటకు ముగదు మాట్లాడు విషయముల నెంచుకొనుటలో జాగ్రత్తనహించుము. నీవు మాట్లాడ బోవు విషయములను బాగోగులను గురించి ముమ్మారు యోచించుము. నీవు మాట్లాడబోవు మాటలు యితరులపై నెట్టి ప్రభావమును కలిగించునో యోచించుము. కొన్ని సంవత్సరములవరకు పూర్తిగా మానధారిగై యుండుము. ఇదొక తపస్సు.

383. మనస్సులో వృద్ధి నవిషయమును గురించి ఎల్లప్పుడు తలంచుచుండుటవలన ప్రేరేపణ కలుగును. ప్రేరేపణలు జీవితమును మార్చివేయును. కావున సాధకులు ప్రేరేపణలను కలుగనివ్వరాదు. వారు మితముగ లెక్క-ప్రకారము మాట్లాడవలెను.

384. వాక్కుతో చేయుమానముకంటె మనస్సుతో జరుపుమానము చాలరెట్లు గొప్పది. మానము తానంతట అదే రావలెను. అది సహజమైనదిగ నుండవలెను. బలాత్కారముగ మానధారణ మొనర్చుట మనస్సుతో గ్రుద్దులాడుట

లాటిది. నీవు సత్యవతుడవై యుండుటవల్ల మహానము సహజముగవచ్చును. అందువల్లనే నీకు పూర్ణశాంతి లభించును.

385. నీకు కానలసినవి సహజమహానము, మహానసికనగ్నత్వములు. శారీరక నగ్నత్వమునందేమి అర్థమున్నూ లేదు. అది శాస్త్రవిరుద్ధమైనట్టిన్నీ హేతురహితమైనట్టిన్నీ మూర్ఖులొనర్చు తామసిక తపస్సు. సప్తమజ్జానభూమికయందున్న బ్రహ్మలో ఐక్యమైన జీవన్ముక్తునకు సహజముగనే నగ్నత్వము లభించును.

ధారణ

4

386. మనస్సుయొక్క చాంచల్యమును ఆపుటకై ధారణను చేయుదురు.

387. “దేశ బంధ శ్చి త్తస్య ధారణా - ధారణ యన మనస్సును చాలసేపటివరకు ఒకే విషయము లేక రూపముపై నిలుపుట”
(యోగసూత్రములు. 3-1)

388. హఠయోగి తన మనస్సును సుషుమ్నానాడిపై నమూలాధార, మణిపూర స్వాధిష్ఠానాది చక్రములపై న నిలుపును. కొంతమంది యోగులు క్రిందిచక్రములను వదలి ఆజ్ఞాచక్రముపై మాత్రమే ధారణ చేయుదురు. ఆజ్ఞాచక్రమున స్వాధీన మొనర్చుకొనినచో తక్కిన చక్రములన్నియు తమంత తామే స్వాధీనమగునని వారి సిద్ధాంతము. నీవొక చక్రముపై ధారణ చేయునప్పుడు ప్రారంభమందు మనస్సునకు చక్రము

నకు మధ్య దారమువలె ఒక లంక వర్పించును. దీని (సుషుమ్నా చక్రము) సహాయముచే యోగి ఒక చక్రమునుండి మరొక చక్రముపై కెక్కును. ఈ ఎక్కుట చక్రములుగను ఓర్పుతో కూడియున్న ప్రయత్నమువల్లను జరుగును. సుషుమ్నా ద్వారము తెరచుకొనునప్పుడు కలుగు కదలిక ఎంతో ఆనందమును ఉత్పన్నమిగులును. ఇందువల్ల నీకు ప్రాపంచిక ధ్యాన నశించును. ఈ సుషుమ్నా ద్వారము తెరచుకొనుటలో గలుగు కదలిక నాధారము చేసికొని కులకుండలినీశక్తి సుషుమ్నాలో ప్రవేశించుటకు ప్రయత్నించును. స్థైర్యాగ్రోహము మగును. నీకుగల భయము లన్నియు పోవును. అనేక సూక్ష్మ దృష్టులను పొందెదవు. ఆశ్చర్యమగు 'అసంఖ్యోత్థి'ని చూచెదవు. దీనినే 'ఉన్మణి అవస్థ' యందురు. ఒక్కొక్క చక్రము నీకు వశపడినప్పుడు ఒక్కొక్కరకపు జ్ఞానము, అనేక సిద్ధులు, ఆనందము కలుగును. మూలాధారచక్రమును నశపరచుకొన్నందువలన ధరాతలమును జయించితి నననచ్చును. మణి పూరకచక్రము లోబడుటచే అగ్ని వశమగును. అది నిన్ను కాల్చజాలదు. 'పంచధారణలు' నీవు పంచభూతములను జయించుటకు సాయపడును. యోగసాధనలో ఉత్తీర్ణుడైన గురువునంద దీనినభ్యసించుము.

389. క్షిప్త, మూఢ, విక్షిప్త, ఏకాగ్ర, నిరుద్ధము - అని అయిదు యోగభూమికలు గలవు. చుత్త (మనస్సు) మీ అయిదు స్థితులను పొందును. క్షిప్తస్థితియందున్న మనస్సుయొక్క కిరణములు వివిధవస్తువులపై ప్రసరింపబడి యుండును. అట్టి మనస్సు అవిరామముగ నుండుటగాక

వివిధ విషయాదులకై పరుగులిడుచుండును. మూఢస్థితి యందున్న మనస్సు మొద్దుబారియుండి ప్రతిదానిని మరచిపోవుచుండును. విక్షిప్తస్థితియందు మనస్సొకచోట కేంద్రీకరింపబడియుండును. కాని ఒక్కొక్కప్పుడు నిలుకడ లేనిదిగ నుండును. ఇట్టి మనస్సును ధారణచే ఏకాగ్ర మొనర్పవచ్చును. ఏకాగ్రస్థితిలో మనస్సు చాంచల్యములేకుండ ఒకే సంకల్పముగలదైయుండును. నిరుద్ధస్థితిలో మనస్సు పూర్తిగా స్వాధీనపడియుండును.

390. మనస్సునకు ఎల్లప్పుడు బయటకుపోవు శక్తి గలదు. దీనినే బహిర్ముఖవృత్తియందురు. అట్టి సమయమందు మనస్సు విషయములకై పరుగులిడును. ఇట్టి మనస్సును సరియగు సాధనచే బహిర్ముఖవృత్తి లేనిదానినిగ చేసి, బ్రహ్మవద్దకు పోవునటుల చేయవలెను.

391. మానవ మనస్సునకు గల శక్తి అనంతము. అది ఎంత ఏకాగ్రతగలదిగా నుండునో, అంత శక్తిని చూపగలదు. నీవు వివిధ విషయములపై వెదజల్లబడిన మానసిక కిరణముల నన్నిటిని ప్రోగుచేసి, ఆ కిరణ సమూహముచే పూర్ణరూపమును పొందియున్న మనస్సుతో దేవునిపై ధారణచేయుటకై జన్మించితివి. నీ ప్రధానకార్య మిదియే. నీవు దీనిని భార్య, బిడ్డలు, ధనము, అధికారము, పదవి, గౌరవము, కీర్తి, ప్రతిష్ఠ లను మోహజాలములలో పడి మరచిపోతివి.

392. నీ మనస్సును పాదరసము, కోతి, గాలి, మదించిన ఏనుగు లనువాటి అన్నిటితోను పోల్చవచ్చును.

393. పక్షి ఒక కొమ్మనుండి మరొకకొమ్మపైకి ఎగురుచుండు రీతిని మనస్సుకూడ ఒక విషయమునుండి మరొక విషయముపైకి ఎడతెగకుండ ఎగురుచుండును. 'రాజయోగము' యిట్టిమనస్సును నిశ్చలముగ నుంచు గుఱులోబోగ్గించును.

394. 'ధారణ' ఇంద్రియపాంథాలు, చికాకు, సందేహము, బద్ధకము, జడత్వము, నుస్సంకల్పములు మొదలగు వాటిని ఎదుర్కొనును.

395. మనస్సునందుగల సమస్త సంకల్పములు నశించునంతవరకు ఒకే విషయముకై ఒకేమారు అభ్యసించుచుండవలెను. ఇందుచే మనస్సు ఏకాగ్రత గలదగును.

396. "తత్త్వతిపే.ధార్థ మేకతత్త్వభ్యాసః — ఏకాగ్ర మొనర్చుటలో వచ్చు వివిధములగు విఘ్నముల నెదుర్కొనుటకై, ఒకేవస్తువుపై ధారణను చేయువలెను."

(యోగసూత్రములు 1, 3)

397. ధారణలో శ్రద్ధ అత్యావశ్యకము. ఇచ్ఛాశక్తికి శ్రద్ధ ఆధారము. కావున మనస్సును క్రమపద్ధతులపై అంతర్ముఖవృత్తి గలదానినిగ చేసినచో, అది మనస్సుయొక్క తత్త్వమును తెలిసికొని అనేక ఆశ్చర్యకరములగు సత్యములను బయటపెట్టును.

398. మనస్సు ప్రత్యక్షముగగాని, పరోక్షముగగాని కొన్ని ఇష్టమైన, అనుకూలమైన సంకల్పములతో సంబంధము కలిగియున్నది. నీవు కాశ్మీరమందలి ముల్మాకో, గుల్మార్గు, అనంతనాగ్ - మొదలగు స్థలములందలి ఆనందకరమగు ప్రకృతి దృశ్యములను చూచుచుంటి వనుకొనుము. అట్టితరి ఆకస్మిక

ముగ నీ ఒకే ఒక పుత్రుడు మరణించెనని తంతివార్త వచ్చినదనుకొనుము. నీ కింతవరకు ఆనందమును కలిగించుచున్న ఆ ప్రకృతి సౌందర్యము, నీ కిప్పు డానందము నిచ్చుట లేదు. ఇందుచే నీకు వాటిపై గల శ్రద్ధ నసించినది. కావున దృశ్యములను చూచునప్పుడు ఏకాగ్రత, శ్రద్ధ అనునవి మిక్కిలి ఆనందమును కలిగించగలవు.

399. బాహ్యవస్తువులపై ధారణ చేయుట సులభము. ఏలనన, మనస్సు సహజముగ బహిర్ముఖవృత్తి గలదిగదా !

400. మనస్సును ఆత్మపై నిలుపుము. బ్రహ్మాయందు దృఢముగ నిలుపుము. అప్పుడు నీవు బ్రహ్మాయందున్నవాడవై 'బ్రహ్మ సంస్థ'డ వగుదువు.

401 మనస్సును ఏకాగ్రమొనర్చుట నభ్యసించుము. మనస్సును ఒకే సంకల్పము, ఒకేవస్తువుపై నిలుపుము. మనస్సటు నిటు పరుగులిడి నప్పుడు మరల దానిని వెనుకకులాగితన లక్ష్యముపై నిలచునటుల చేయుము. వందలకొలది సంకల్ప రూపములను సృజించు లాగున మనస్సును చేయకుము. వివేకముతో నీ మనస్సును జాగరూకుడవై పరీక్షించు చుండుము. ఏకాంతమందుండుము. సాంగత్యమును త్యజించుము. ప్రజలతో కలసిమెలసి తిరుగకుము. వ్యర్థమైన యోచనలను చేయకుము. మనస్సుకుగల శక్తిని వ్యర్థయోచనలు, దుఃఖములు, చికాకులు, భావనలు, సంకల్పములు, భయమలక్తై వ్యర్థపరుపకుము. గట్టి పట్టుదలతో ఒక అరగంటవర కొకే విషయముపై ధారణ సలుపునటుల చేయుము. ఒకే రూపమును సృష్టించుకొని అదే రూపమును గంటలకొలది చింతించుచుండులాగున చేయుము.

402. నీ వేదైన విషయమునై ధారణ చేయునప్పుడు లేక ఏదైన విషయమునుగురించి ఉపాయము వన్నునప్పుడు, నీమనస్సున వాటికి చిత్రములను సహజముగ సృష్టించుకొందువు.

403. ధ్యానముచేయునప్పుడు మనస్సుతో బబ్బలాడ వద్దు. ఇదొక గొప్ప తప్పు. చాలమంది సాధకు లిటులనే చేయుచుందురు. ఇందువలననే వారు త్వరగా విసిగిపోవుట. సరియగు ఆసనమున నిలువుగా వంపులేకుండ కూర్చొన నందు వలన తలనొప్పి వచ్చుట, తరచు మూత్రనిష్కర్షణము చేయవలసి వచ్చుటలు ధ్యానసమయమున సంభవించును. సద్భక్తి, సిద్ధి, సుఖ, లేక స్వస్తికాసనములలో సుఖముగ కూర్చుండుము. మెడ, తల, మొండెము తిన్నగా వంపులేకుండునటుల చూడుము. నరములు, మెడడు, స్నాయువులు బిగువు లేకుండు సడలింపి వుంచుము. మనస్సును ప్రశాంతముగ నుండునిమ్ము. కనులు మూయుము. ఉదయము 4 గంటలకు (బ్రహ్మ ముహూర్తము) నిద్ర తెమ్ము. మనస్సుతో పోరాడకుము. దాసిని సడలుగను శాంతముగను నుంచుము.

404. మనస్సును యుక్తచే నీ వశములోనికి తెచ్చుకొన వచ్చును. నీవు కోరిన పని చేయుట, నీవు కోరిన వస్తువుపై ధారణ చేయునటుల ఒత్తిడి చేయుము.

405. బాగుగా సాధనచేసిన యోగులందు ప్రత్యా హారమెచట పూర్తి యగునో, ధారణ ఎచట ప్రారంభమగునో, ధారణ పోయి ధ్యానమెచట ప్రారంభమగునో, ధ్యానముపోయి సమాధి ఎచ్చట ప్రారంభమగునో చెప్పజాలము. వారు కూర్చొనుట తడవుగ పై క్రమము నంతను చూటి, సమాధిలో

తమ ఇచ్చప్రకార ముందురు. సాధకులకు మొదట ప్రత్యాహారమున్నూ, ఆపైన ధారణయున్నూ వచ్చును. అటుపైన ధ్యానము మెల్లమెల్లగా రాసాగును. సమాధి రాబోవు సమయమునకు వారికి ఓపిక తగ్గును. విసుగు హెచ్చును. అంతతో సాధనను మానివేయుదురు. కావున పట్టుదలగల సాధన, తేలికయైన పుష్టికరమగు ఆహారము సమాధి లాభమును పొందుటలో తోడ్పడును.

406. హఠయోగి ప్రాణాయామముచే ప్రాణమును వశపరచుకొని మనస్సుచే ధారణచేయును. రాజయోగి మనస్సును వివిధ నిషయములకై పరుగులిడకుండ 'చిత్తవృత్తి నిరోధ' మొనర్చి, ఆపైన ధారణచేయును. ఇతడు ప్రాణమును స్వాధీనపరుచుకొనుటకై శ్రద్ధ వహింపడు. కాని, ధారణ సమయమందు ప్రాణము శప్పనియిగ స్వాధీనమగును. హఠయోగము రాజయోగమునది ఒకశాఖ.

407. సంసార సౌఖ్యములు, తాననుభవించుచున్న వాటికంటె యింకను గొప్ప సౌఖ్యముల ననుభవింపవలెననెడి కోరికను కలుగజేసి, సంసారుల నవిరామముగను సుఖములేని వారిగను చేయును. వీటివల్ల తృప్తిగాని మానసికశాంతిగాని లభించదు. ఎంత మిక్కుటములగు సౌఖ్యములను అనుభవించినను మనస్సు తృప్తి పొందదు. ఎంత ఎక్కువ సుఖపెట్టిన, అంత యింకను ఎక్కువ సుఖములు కావలెనని వాంఛించుచుండును. ఇందువలననే ప్రజలు తమ మనస్సులచే ఎక్కువగా వ్యాకులబడు చుండుట. ఇందుచే వీరికి విసుగు జనించుచున్నది. ఇటుల, మనస్సును అది కోరెడి సౌఖ్యములనిచ్చి సంతోష

పెట్టుటకై ప్రయత్నించి విఫలమగుటకు బాగులు, మనస్సును విషయసుఖములనైపు మరలునొందినలాగున చేయుటయే శ్రేయస్కరమని ఋషులు తలచిరి.

408. సంసారుల యొక్క - మానసిక కిరణములు పలు వైపుల ప్రసరింపబడి యుండును. ఈరీతిని మనస్సుయొక్క శక్తి వ్యర్థపడుచున్నది. ఇటుల చెదరిపోయినందున మానసిక కిరణముల నన్నింటిని నైరాగ్యము, అభ్యాసము లనునొటిచే కూడ దీసికొని మనస్సును దేవునినైపు మరలునొందుల చేయవలెను.

409. పలువైపుల ప్రసరింపబడిన దీపకిరణములవలె మనస్సుయొక్క కిరణములు పలువైపుల చెదరియున్నవి. ఇవి కూడదీయబడి ధారణచేయుటచే జ్ఞానోదయము కాసాగును.

410. ప్రాణాయామము, బిషము, నిద్రాధారణ, భక్తి వలన సత్త్వగుణమును వృద్ధిపరచి, రజస్సమో గుణములను పోద్రోలుము. ఇందుచే మనస్సు ధారణచేయుట కనుకూలపడును.

411. మనస్సు సంతోషముగను, ఒడుదూడుకులు లేనిది గను, ఏకాగ్రత గలదిగను వున్నటుల నీకు కనిపించుచో సత్త్వగుణము వృద్ధిపొందుచున్నదనినీ, యోగసాధనయందు ఉచ్చస్థితికి వచ్చుచుంటివనినీ చెప్పవచ్చును.

(అ) సిద్ధులు

412. తొమ్మిది ఋద్ధులు, ఎనిమిది ప్రధానసిద్ధులు, పదునెనిమిది సాధారణ సిద్ధులు గలవు. అశేమ (అణుస్వరూపము), మహిమ (బ్రహ్మాండ రూపము), గరిమ (విపరీతమైన లావు) లఘిమ (అనంత ప్రకాశము), ప్రాప్తి (కోరినదెల్ల

పోందుట), ప్రకామ్యము (ప్రతిబంధకము లేని (ఇచ్చ), ఈశ త్వము (ప్రభుత్వము), వాసిత్వము (సమ స్థమున నాధిపత్యము)— అని ఎనిమిది ప్రధాన సిద్ధులు గలవు. ఋద్ధియన సంపద. ఇది సిద్ధికంటె తక్కువది.

413. సిద్ధులను గురించి ఎక్కువగ తలంచవద్దు. యోగ దృష్టి కొరకుకూడ ప్రాకులాడవద్దు. నీవా ఆత్మను పొందుటచే వచ్చు మహిమల ముందివి తుచ్ఛములు.

414. జ్ఞాని ఈ సిద్ధులను లక్ష్యపెట్టడు. అతనికి వీటితో ఏవిధమగు పనియు లేదు.

ధ్యానము

5

415. “ధ్యానం నిర్విషయం మనః - మనస్సు నిర్విషయి (ఇంద్రియ విషయములు సౌఖ్యములు అను సంకల్పములు లేని దగుట) అయియుండుటే ధ్యానము!

416. దేవుడు తన్నుతా నీ ప్రపంచమన మరుగుపరుచు కొని హృదయపద్మమునం దాసీనుడై యున్నాడు. అతనిని ధారణ ధ్యానములనుచేసి పవిత్రమగు మనస్సుతో పట్టుకొన వలెను. ఇదే నిజమగు దాగుడుమూతయను ఆట.

417. ధ్యానము చేయుటకై ప్రతివస్తువును సాత్త్విక ముగ నొనర్చవలెను. ధ్యానమొనర్చు స్థలముకూడ సాత్త్విక మైనదిగ నుండవలెను. ఆహారము, సాంగత్యము, సంభాషణ, విను విషయములు, తలంపులు, చదువు సమస్తము సాత్త్విక

ముగ నుండవలెను. అప్పుడే ప్రాసంగికస్థితి యందున్న సాధకులు తగు అభివృద్ధిని పొందుదురు.

(అ) ధ్యానముచేయుటచే మోక్షము నేడక్కరము. కావున ఉత్తరకాళి, హృషీకేశము, లక్ష్మణగృహాలా, కంకాభ, బ్రహ్మనారాయణ్ లాటి చల్లని సాత్వికస్థలము కావలెను.

(ఆ) సాధనకుకావలసిన శిశ్న యుండవలెను.

(ఇ) బలవర్ధకమగు తీలికనున మంచి సాత్వికాహారముండవలెను.

(ఈ) సరియైన అనుభవముగల యోగ్యుడగు గురువు వుండవలెను.

(ఉ) చదువుటకు మంచి పుస్తకము లుండవలెను.

(ఊ) దృఢమైన వివేకము, తీవ్రస్వరూపము, ముముక్షుత్వము లుండవలెను.

(ఋ) బ్రహ్మతత్త్వము లేక బ్రహ్మనగ్గువును లర్థము చేసికొనుటకు పనికివచ్చు ఏకాగ్రమైన చురుకైన సూక్ష్మమైన బుద్ధి వుండవలెను. ఇవన్నియు నున్ననే ఈశ్వరజ్ఞానము లభించుటకు వీలగును. అనేకమందికి ప్రవిధములగు అనకాశములు వుండవు. అందువలననే వారు ఆధ్యాత్మికోన్నతిని పొందజాలకున్నారు.

418. మనస్సు సత్త్వగుణముతో నిండియున్ననే ధ్యానముచేయుటకు వలనుపడును. పొట్టనిండా అమితముగ క్రుక్కరాదు. ఆహారము - మనస్సులకు చాల దగ్గరి సంబంధముగలదు. బరువైన ఆహారము అపాయకారి. ఉదయము పడకొండుగంటలప్పుడు కడుపునిండ తినుము. రాత్రియం దొక

అరసేరు పాలు పుచ్చుకొనుము. రాత్రి భోజనము (ధ్యానము చేయు వారికి) తేలికగ నుండవలెను.

419. నిజమునకు ఆసనము (Pose) మానసికమైనదే. మానసిక పద్మాసనము లేక సిద్ధాసనమును వేయుము. మన స్సనేక వైపుల విహరించుచున్నప్పుడు నీకు శారీరకముగ నిలుకడయైన ఆసనము కుదురదు. మనస్సు బ్రహ్మాయందు లగ్నమైనచో నీ శరీరము సహజముగ నిలుకడగ ఒకే ఆసనము నందుండగలదు.

420. ఎల్లప్పుడు దేవునిగురించి తలంచుచుండుము. మనస్సిల్లప్పుడు దేవుని పైననే వుండవలెను. ప్రాపంచిక విషయములను మనస్సున చొర నివ్వకుము. ఏ విధమగు మానసిక శారీరక సౌఖ్యములను గురించిన్నీ తలపోయనివ్వకుము. వీటివైపుకు మరలినప్పుడు మరల వెనుకకు మరల్చుము. ఇటుల చేయుచుండుటచే, అది దేవునిపైననే దృష్టిగలిగియుండును. నదు లేరీతిని సముద్రమునైపు సహజముగ ప్రవహించుచుండునో అదేరీతిని మనస్సు సహజముగ దేవునివైపుకే పోవుచుండవలెను. ఎడతెగని సాధనచే సాత్వికమనస్సు దేవునివైపు పారుచున్న వృత్తిప్రవాహము, స్వజాతీయ వృత్తిప్రవాహము కలదిగా కావలెను.

421. “అచింత్యైవ పరంధ్యానమ్.— ఏ విధమగు చింతనయులేకుండుటయే ఉత్తమధ్యానము” (శ్రీ శంకరుడు).

422. నిధిధ్యాసన లేక ఎడతెగని ధ్యానము నందు సంకల్పము లేకుండ పోవును. అట్టి స్థితియందు “అహం బ్రహ్మస్మి” యనుభావ మొక్కటే వుండును. ఈ భావము

కూడ లేకుండ పోవుటవలన నిర్వికల్పసమాధి లేక సమాజా ద్వైత నిష్ఠ లభించును.

423. మనుష్యుడు సంకల్ప... రూపములను గుణరూప మున గ్రహించవలెనని కోరును. మనస్సు పరిశుద్ధమైన పిదప శ్రవణము, బ్రహ్మచింతనముల ద్వారా గుణరూప భావన మనస్సునందు కలుగును. ఈ గుణరూప భావనయే గాఢమైన నిధిధ్యాసనగ మారును. మరుగున నున్నది చిన్మాత్ర లేక కేవల అస్తి (పరిశుద్ధమైన అస్తిత్వము) మాత్రమే.

424. “మనస్సు బ్రహ్మవలె పూజింప బడవలెను. ఇదియే తెలివి గలపూజ. ఇదే మహావక్యము
(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 3-18)

425. మనస్సు బ్రహ్మ లేక దేవుడు.

426. మనస్సు వల్లనే బ్రహ్మ లభించుచున్నాడు గాన బ్రహ్మరూపమున మనస్సును ధ్యానించుట క్రమమైన విధానము.

427. ఆత్మజ్ఞానమునకు సంబంధించిన గ్రంథములను పఠించువారు తమ కా జ్ఞానము త్వరలోనే లభించలేదని తొందర పడరాదు. వారు సక్రమముగ వానిపై తమ ధ్యాన ముంచుటచే మనస్సు అంతస్తులవారీగా ఫలించి చివరకు ఆత్మను చేరును.

428. నీవొక పుస్తకము నధికశ్రద్ధ, ఉత్సాహము, పట్టుదలలతో చదువుచో నీ మనస్సు ఆ విషయముల పైననే లగ్నమై యుండును. బ్రహ్మయొక్క నిర్గుణధ్యానము (రూపము

లేని ధ్యానము) నందు కూడ అదేరీతిని ఒకే భావముగలదిగ నుండును. అదియే ఆత్మభావము.

429. ధ్యానము చేయుటకు సరియగు తరిఫీదు పొందిన ఒక పనికరము (మనస్సు) కావలెను. అది శాంతముగను, నిర్మలముగను, పరిశుద్ధముగను, సూక్ష్మముగను, పదునైనది గను, నిలకడ గలిగి ఏకాగ్రత గలదిగను వుండవలెను. బ్రహ్మ పవిత్రుడు, సూక్ష్మరూపుడు గాన బ్రహ్మమును చేరుట కట్టి మనస్సు గలవాడే కావలెను.

430. ఏకాంత ప్రదేశమున పద్మ, సిద్ధ లేక సుఖాసనము నందు కూర్చొనుము. ఏవిధమగు వికారములు, కామ్యములు లేకుండ నుండుము. ఇంద్రియములను లోబరుచుకొనుము. విషయములనుండి మనస్సును మరల్చుము. ఇందువలన నీ మనస్సు పవిత్రముగను సూక్ష్మముగను ఏకాగ్రముగను వుండ గలదు. ఇట్టిస్థితియందున్న మనస్సుతో ఆత్మను ధ్యానించుము. ఇతర సంకల్పములను వేటిసీ రానివ్వకుము.

431. బ్రహ్మభావ మొక్కటే వుండనిమ్ము. తదితర సాంసారిక భావముల నన్నిటిని తోలివేయుము. మానసికముగ తరచు 'ఓం' లేక, 'అహం బ్రహ్మస్మి' యని స్మరించి బ్రహ్మ కారవృత్తి గలవాడవు గమ్ము. అనంతత్వము, అఖండ ప్రకాశము, జ్ఞాన నిలయము, ఆనందజ్యోతి అనెడి భావములు గలిగిన వాడవై 'ఓం' కారమును స్మరింపవలెను. నీ మనస్సెటు వైపునకైన పరుగులిడినచో $3\frac{1}{2}$ మాత్రలతో ప్రణామమును దీర్ఘముగ ఆరుమారు లుచ్చరింపుము. ఇది విశ్లేషమును ఇతర అడ్డంకులను పోగొట్టును.

432. మనస్సుకు-వ కష్టమైన పని చేయుటచే అల
యును. కావున అది ఆత్మకాదు. ఆత్మ సమస్త శక్తులకు నిల
యము. మనస్సు ఆత్మయొక్క ఒక పనిముట్టుమాత్రమే.
దానిని తగు కట్టుదిట్టమునం దుంచవలెను. శరీరదార్ధ్యతకై
రకరకములగు శరీర వ్యాయామాదులు చేయురీతిని మనస్సుకు
కూడ తగు శిక్షణ నిచ్చి దృఢవంతముగ నొనర్చుము.

433. “ప్రణవో ధనుః శరోహ్యోత్మా బ్రహ్మతల్లక్ష్య
ముచ్యతే, అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్త న్మయోభవేత్.
(ముండక 2-2-4)

ప్రణవము విల్లు, బాణము మనస్సు, బ్రహ్మ లక్ష్యము.
ఏకాగ్రమొనర్చబడిన సంకల్పముగలవాడే తన లక్ష్యముగు
బ్రహ్మను గురిచే కొట్టగలడు. అప్పుడు బ్రహ్మము - తాను
ఒక్కటే యగును. ఎటులన, లక్ష్యమున గ్రుచ్చుకొనిన బాణము-
లక్ష్యము రెండును ఒకటిగా కలసి పోవును గదా! అదేరీతిని
బ్రహ్మయందు నాటిన మనస్సు, బ్రహ్మము ఒకటే యగును”

434. ధ్యానము నభ్యసించి ధ్యానయోగముచే ఈశ్వర
జ్ఞానమును పొందగోరినచో సమస్త విధములగు శారీరక కార్య
ములను సమస్త విధములగు సంబంధములను పూర్తిగా అయి
దారు సంవత్సరములవరకు త్రేంచివేసి కొనవలెను. పత్రికా
పఠనము, బంధు మిత్రాదులతో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములను
కూడ మానివేయవలెను. ఇది ప్రాపంచిక భావములను కలి
గించును. అయిదు లేక ఆరు సంవత్సరములు పూర్ణమైన
ఏకాంతవాస మత్యవసరము.

435. మనస్సు 'నే' నను దానివలనను, 'నేను' మనస్సును దానివలనను ఆధారపడి యున్నవి. 'నేను' లేనిచో 'మనస్సు' లేదు. 'మనస్సు' లేనిచో 'నేను' లేదు. కావున మనస్సును తత్త్వజ్ఞానముచే నాశనమొనర్చుము. ఎడతెగని 'నిధి ధ్యాసనము' 'అహం బ్రహ్మాస్మి' భావములచే 'నేను'ను నశింపజేయుము. 'మనస్సు' లేక 'సంకల్ప నాశనము'చే నామ రూపములు లేకుండపోవును. అందువలన నీ లక్ష్యము సిద్ధించును.

ధ్యానమునందు వచ్చు విఘ్నములు

6

436. ధ్యానము చేయునపుడు కలుగు విఘ్నములెల్ల నీలోనివే. అవి బయటినుండి వచ్చునవి కావు. కావున మనస్సునకు చక్కని తరిఫీయతు నిమ్ము.

437. అత్తరులు, మెత్తటి శయ్యలు, నవలలు చదువుట, నాటకములు, సినిమాలు, శృంగారపు పాటలు, నృత్యము, పుష్పములు, స్త్రీ సాంగత్యము, రాజసికాహారము - ఇవన్నియు కామమును వృద్ధిచేసి మనస్సును కలవరపరచును. అధికమగు ఉప్పు, కారము, తీసి ఇవి దాహమును కల్గించును. అందువలన ధ్యానమున విఘ్నము కలుగును. అధిక సంభాషణ, ఎక్కువదూరము నడచుట, అనేకమందితో కలసి మెలసి తిరుగుట, ఇవి మనస్సును కలతపెట్టును. అందువలన విఘ్నకారులు.

438. లయము (నిద్ర) విత్క్షేపము (ఓకవిషయమునుండి మరొక విషయముపైకి మనస్సు పరుగిడుట) కషాయము (ఇంద్రియసౌఖ్యములు జ్ఞప్తీయం నుండుట, అణగియున్న వాసనలు) రసాస్వాదము (సవికల్పసమాధివలన పొందిన సౌఖ్యము) అను నీ నాలుకూడ ధ్యానమునకు విఘ్నకారులే. నిర్వికల్ప సమాధికి పోకుండా ఆపుజేయునుగాన సవికల్పసమాధి సౌఖ్యము కూడ విఘ్నకారియే. ఇది దొంగతన స్థితి కలిగించును. అందుచే సాధన నాపుదువు. కావున వీరి అన్నిటినుండి మనస్సు మరలవలె. అప్పుడే నీకు పరిశుద్ధమైన అద్వైత నిర్వికల్పస్థితి లభించును. ఈ ఉచ్చస్థితిని పొందుటకు విచారణ, బ్రహ్మభావనలు మాత్రమే తోడ్పడును.

439. 'కషాయము' ఇంద్రియసౌఖ్యముల ననుభవించుటచే కలిగినట్టిది. ఇది ఆ సౌఖ్యములను మరల అనుభవించుటకై ప్రయత్నము చేయులాగున మనస్సును మార్చును. అందువలన 'సమాధి' భంగము కలుగును. ఇది 'సమాధినిష్ఠను' పొందనివ్వదు. ఇది అదనువచ్చినప్పుడు మనస్సున మొలకెత్తి మరల అనుభవంతమని తోచునటుల చేయును. ఇది దాగియున్న వాసన. ఇట్టి వాసన సంస్కారమునుండి వచ్చును. ఇదొకవిధమగు మలము (మనస్సుయొక్క అపవిత్రత).

440. 'కషాయ'మన రంగువేసికొనుట. రాగ ద్వేష మోహము లనునవి మనస్సుయొక్క రంగులు (కషాయములు). ఈ కషాయమును రూపుమాపుటకు ఎడతెగని బ్రహ్మభావనతో కూడిన విచారణ ఆవశ్యకము.

441. మనస్సు గాలిలో మేడలు కట్టును. దీనినే మనో రథ మందురు. ఇదికూడ ధ్యానమునకు భంగకారియే. దీనిని కూడ విచారణచే పోగొట్టవలెను.

442. వైరాగ్యము, ఉపరతు లనువాటిచే మనస్సును విషయములనుండి మరల్చినపిదప అది నిద్రించులాగునను, మనోరాజ్యము (వ్యర్థమైన ఆకర్షణలు, భావనలుగలదిగ) వైపు మరలునటులను చేయకుము. ఇవి రెండుకూడ అడ్డంకులే. ఏకాగ్రముగలదియై బ్రహ్మాయందు విశ్రమించునటుల చేయుము. అందువలన బ్రహ్మకారవృత్తి ఉదయించును. బ్రహ్మజ్ఞాన ముతో కూడియున్న బ్రహ్మకారవృత్తిచే అవిద్య నశించును. తైలధారవలె బ్రహ్మకారవృత్తిని ప్రవహింపజేయుము. ఇటుల చేయుటచే నిరతిశయానందప్రాప్తి కలుగును. ఇది లభించిన వానికి సృష్టియంతయు 'సచ్చిదానందముగనే' గాన్పించును. ఈ సంకల్పముగూడ నశించవలెను, ఇది నశించుటచే సహజానందస్థితి (అద్వైత అవస్థారూపసమాధి) లభ్యమగును.

443. ప్రేరేపణలను ఇచ్చాచ్చి బుద్ధులచే నశింపజేయవలెను.

444. సంభోగవాంఛ - ప్రేరేపణలు ధ్యానమునకు భంగకారులు. ఇవి గెరిల్లా యుద్ధము జరుపును. ఇవి సాధకులను మాటిమాటికి ఎదిరించును; కొంతకాలమువరకు ఇవి లేనట్లుగ కన్పించును. మరల తలఎత్తును. వీటిని విచారణ, వివేకము, శివోహం భావనలచే నిర్మూల మొనర్చవలెను.

445. తంద్ర, ఆలస్యము, స్థబ్ధత (ఆశ్చర్య భయముల వల్ల వచ్చు మూర్ఛ) మానసిక ప్రేరేపణలు, అవిశ్రాంతి, దుఃఖము - లనుననికూడ విఘ్నకారులే.

446. 'తంద్ర-ఆలస్యము' లను పోటిని ప్రాణాయామము, శీర్షాసనము, సర్వాంగాసనము, మయూరాసనము, సాత్త్వికాహారములచే తొలగించవచ్చును. విఘ్నకారులగు విషయము లేవో కనుగొని పోటిని లేకుండ చేసికొనుము. నీ మనస్సుకు నచ్చని వారి సాంగత్యమును వదలుము. దేనినిగురించియు వాదించకుము. ఎదిరించకుము. సక్రమస్థితికి రాని, అక్రమముగ మాట్లాడువారికి నచ్చజెప్పటకు ప్రయత్నించకుము. కొద్దిగా మాట్లాడుము. మానధారివి కమ్ము. ఒంటరిగా నుండుము. ఉద్రేకకరములగు సమస్తమైన పోటిని విస్మరించుము. సత్సాంగత్య మొనర్చుము. యోగవాసిష్టము, ఉపనిషత్తులు మొదలగు జ్ఞానోదయము కలిగించు గ్రంథములను చదువుము. బ్రహ్మభావన కలిగియుండుము. 'ఓం'ను భావ-అర్థసహితముగ జపించుము. ఇందువలన విఘ్నకారులగు సంకల్పములన్నియు నాశమగును.

447. 'తూష్ణీంభూతావస్థ' యనునది మనస్సుయొక్క ఒక ప్రశాంతస్థితి. ఇందు మనస్సు దేనియందును ఇష్టముగాని అయిష్టముగాని లేకుండ కొంతకాలము వరకుండును. ఇది 'జాగ్రదవస్థ' యందు వచ్చును. ఇదికూడ ధ్యాసమునకు విఘ్నకారియే; ఇదికూడ లేకుండ చేసికొనవలెను. అజ్ఞానులగు సాధకులు దీనిని 'సమాధి'గా తలంచి మోసపోవుచుందురు.

448. 'మనుష్యుడి ప్రపంచమునుండి పోయినప్పు డాతని వాక్కు మనస్సునం దణగియుండును. మనస్సు ప్రాణమునందు దాగియుండును. ఈ ప్రాణము అగ్నియందును, అగ్నిపరబ్రహ్మ మందును అణగియుండును. (ఛాందోగ్యోపనిషత్తు.)

449. మనస్సు 'మహత్' లేక బుద్ధియందైక్య మగును. బుద్ధి విశ్వబుద్ధియందును, విశ్వబుద్ధి అవ్యక్తము నందును, అవ్యక్తము బ్రహ్మమందును లయమగును. దీనిని మనస్సు యొక్క 'లయచింతన' యందురు.

450. శాంభవీముద్ర, భ్రుకుటిదృష్టి (రెండు కనుబొమల మధ్య చూచుట), నాసికాగ్రదృష్టి (ముక్కుపుటముపై చూచుట), నాదానుసంధానము (చెవియందు మ్రోగు మ్రోతను వినుట) — ఇవన్నియు లయయోగమునకు చెందును. వీటినభ్యసించుటవలన మనస్సు త్వరగ లయమగును. 'ఉన్మణీస్థితి' త్వరగా లభించును. 'ఉన్మణీ అవస్థ' (లయయోగుల) భక్తుల 'భావసమాధి' లాటిది. 'శాంభవీముద్ర' యందు కనులు తెరచియే యుండును. కాని మనస్సు తన ధ్యాన లక్ష్యముపై లగ్న మొనర్చబడియే యుండును. ఈ ముద్ర యందు కండ్లు బాహ్యవిషయములను చూడవు.

451. మనస్సు, ఇంద్రియములు స్వాధీనమగుటచే 'కారణేంద్రియ వ్యాపారము (అంతఃకరణము మరియు ఇంద్రియములయొక్క వివిధ కృత్యములు) అడగును. జీవాత్మ నసిం

చును. బ్రహ్మత్వము మాత్రమే నిలుచును. ఇదే 'కేవల అస్తి' యన.

452. 'మనోలయము'న మనస్సుతిరిగి ఉద్భవించును. కాని 'మనోనాశము' నందలులగాదు. అది నసించును. మనోలయము జ్ఞానమును పొందుటకు సరిపోదు. కావున బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందుటకు 'మనోనాశ' మావశ్యకము. 'మనోనాశ' మన, మనస్సునకు ప్రస్తుతమున్న రూపము లేకుండ పోవుట; మనోలయము నిద్రావస్థలో వచ్చును. మనస్సు తన మూలా విద్యయందు ఆ సమయమున అణగి యుండును.

మ నో నా శ ము

453. సమస్తవిధములగు మాయచే కల్పింపబడి, వేదనలతో కూడియున్న అపాయములనుండి తప్పించుకొనుట యన, మనస్సును నసింపజేయుటయే. ఈమనోనాశముచే ఆత్మ ప్రకాశింపసాగును.

454. 'మనోనాశము' రెండువిధములు (1) స్వరూప మనోనాశము; అన, జీవన్ముక్తులయందువలె మనస్సుయొక్క స్వరూపము నసించుట 2. అరూప మనోనాశము: మరణించిన పిదప మనస్సుకు రూపములేకుండ పోయిన రీతిని, మనస్సు రూపములేకుండ పోవుట (విదేహముక్తులవలె). మొదటిదానిని, మనస్సును రూపసహితముగ నాశమొనర్చుట యనియు, రెండవదానిని రూపములేకుండ మనస్సును నాశమొనర్చుట యనియు నందురు.

455. “మనఃక్షయము” (మనోనాశము) చేయుట కైదు మార్గములు గలవు. ఇందు రెండు యోగసిద్ధాంతముకు, మిగత మూడు జ్ఞానయోగమునకు సంబంధించినవి.

(1) ఏదైన సంకల్పము కలిగినప్పుడు, దానిని బయటకు నెట్టి వేయుము. నీకు నీవు, “నేతి, నేతి— ఇదికాదు, ఇది కాదు. ఈ సంకల్పము నాకక్కరలేదు” అని చెప్పుకొనుము.

(2) ప్రతిపక్షభావన,— అన, నీకు కలిగిన సంకల్పమునకు వ్యతిరేకమైన సంకల్పమును తెచ్చికొనుట. అసూయకు ప్రేమ, భయము వచ్చినప్పుడు ధైర్యము తెచ్చుకొనుట మొ.

(3) బ్రహ్మభావనను కలిగియుండుట; ఇందుచే సంకల్పము లన్నియు నసించును. (4) మనస్సుచేయుకృత్యములకు సాక్షివై యుండి, అది చేయు సంకల్పమునకు ప్రతికూలముగగాని అనుకూలముగగానినుండక ఉదాసీనుడవై యుండుట. (5)

“నేనెవరిని? అనెడి విచారణ చేయుట. ఇందువలన సంకల్పము లన్నియు నసించును. మొదటి రెండింటికంటె యిదిచాలా సులభమైనది, ఎక్కువ లాభకారి.

456 సంకల్పము, కోరిక, రాగము, ద్వేషము, అహంకారము, మనస్సు— అను నీ ఆరునూ జీవుడను వాని భవనముయొక్క ఇటుకరాళ్ళు. ఈ ఆరు జీవునియొక్క అస్తిత్వమును కాపాడు గొలుసుయొక్క ఆరు కొక్కెములు. ఇందులో ఏ ఒక్కదానిని నసింపజేసినను మిగతవన్నియు నసించును.

457. కావున మనస్సనెడి వృక్షముయొక్క సంకల్పము లనెడి కొమ్మలను ప్రతిదినము కొట్టివేయుచుండుము. ఇటుల క్రమక్రమముగ మొదలంట పెరికివేయుచు ఈ మనస్సనెడి

వృక్షమునకు తల్లివేరు 'నేను' కావున కొమ్మలతోపాటు ఈ 'నేను'ను కూడ నసింపజేసినచో, అది తిరిగి మొలకవేయకుండ నసించును. వాసనానాశముచే మనోనాశము కలుగును.

458. నైరాగ్యము, వాసనాత్మాగము లనువాటిచే మనస్సును పలుచపరచవలెను. ఇటులనున్న మనస్సును 'తను మానసి' యందురు.

459. శక్తి, పదవి, ధనము, పాండిత్యము అనునవి 'నేను' అను 'అభిమానము'ను బలపరచును. ఇవి మనస్సును కూడ చిక్కగాచేయును. కావున మనస్సుయొక్క జటిలత్వమును పారద్రోలవలెననిన పైవాటినన్నిటిని వదలవలెను.

460. హఠయోగరీత్యా "ప్రాణ నిరోధనము" వలన గాని, రాజయోగరీత్యా మనస్సుయొక్క చంచలత్వము (యోగ శ్చిత్తవృత్తి నిరోధః) నాపుజేసిగాని మనస్సును నసింపజేయ వచ్చును. ప్రాణము - మనస్సు ఒకేలంకె యందుండుటచే ఈ రెంటిలో ఏ ఒక్కదానిని నిరోధించినను రెండునూ స్వాధీనమగును. గాలిలేకుండ చేసినచో దీప మారిపోవును. దీపము నార్పుటచే గాలి తనంత తానే పోవును. ఇదేరీతిని ప్రాణము మనస్సు సంబంధము కలిగియున్నది. ధ్యానసమయమున శ్వాస చాల మందగించియుండును. ఇదియే ధారణచే ప్రాణము తనంతతానే ఆగిపోవుననుటకు దృష్టాంతము.

461. "ప్రాణాయామము" మనోనాశము చేయజాలదు. వృత్తులుమాత్రము కొంతకాలమువరకు అణగియుండును.

462. హృదయపద్మమందలి పరమాత్మ భావనను ఎల్లప్పుడు కలిగియుండుటయే సహజ కుంభకము. ఇందువలన

మనస్సు హృదయమందు లఱుంచును. ఇదే ఉత్తమోత్తమ స్థితి. మనస్సు తనలో తాను లఱుంచుటయే పరమానందము.

463. ఆత్మజ్ఞానముచే మనోనాశము కలుగును. ఇట్టి జ్ఞాని, అతనిదృష్టి, చూచు పదార్థము - అంతయు నొక్కటే యగును.

464. నీ వొకచోట ప్రశాంతముగ కూర్చొని, నీవు తలచెడి ప్రతి విషయమును ఈ ఒక్క జీవితమునకు సంబంధించినదేననియు, నీ ఒక్క జీవితము, అందుకు సంబంధించిన కృత్యాదులు భగవంతుని యందలి ఒక అంశమనియు తలంచుచో, ఈ శరీరము, మనస్సు-భౌతికరూపమున కన్నించ జాలవు. ఏలనన, నీరూపము (మనస్సు, శరీరము) ఒక అంశ మాత్రమేనని నీకు తోచిచదిగదా! అందుచే నీ మనస్సు, నీ శరీరమే - నీ ఈ రెండే పూర్ణమైన రూపములని నీవనుకొన జాలవు. అందుచే నీకాపరమాత్మభావమున్నా, పరమాత్మ యందొక అంశననెడి భావమున్నా నిలచును.

465. 'నేను' యొక్క సత్యస్వభావమును కనుగొనగల బ్రహ్మజ్ఞానము మనస్సును నాశమొనర్చుటకు అగ్నివంటిది. అదే గీతయందు చెప్పిన జ్ఞానాగ్ని. "జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్ కురు తేతథా-జ్ఞానమను అగ్నిసర్వకర్మలను['నేను'తో సహా] భస్మమొనర్చి వేయును [గీత 4-37.]

466. మనస్సు ప్రపంచమునంతను రెప్పపాటులో సృష్టించుటకు నాశమొనర్చుటకు సమర్థమైయున్నది. ఆత్మ భావనను కలిగింపకుండ చేసెడి ఈ మనస్సును, వాసనా

నాశము, ప్రాణనిరోధము, బ్రహ్మవిచారము లేక మహావాక్య చింతనములలో దేనిచేనైన చంపివేయుము.

467. సత్సంగమునల్లను, యోగవాసిష్ఠము, ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, ఆత్మ పురాణము, సర్వవేదాంత సిద్ధాంత సారసంగ్రహము, శంకరుని అపరోక్షానుభూతి మొదలుగాగల ఆత్మజ్ఞానమును కలిగించు గ్రంథపఠనవల్లను, అజ్ఞానముతో నిండియున్న యీ మనస్సును చంపుము.

మనస్సును స్వాధీన పరచుకొనుట

9

468. “మనోజయఏవ మహాజయః - మనస్సును జయించుటే గొప్ప విజయము” “మనజీతా, జగత్ జీతా” మనస్సును జయించుటయన ప్రపంచమును జయించెనని అర్థము.

469. ఈవైపున స్థూలద్రవ్యము, ఆవైపున పరిశుద్ధాత్మ, మనస్సీ రెండు ఒడ్డులను కలపెడి వంతెన. కావున ఈ వంతెనను దాటుము (మనస్సును జయించుము). నీకు బ్రహ్మ లభించును.

470. కోరికలు లేకుండ చేసికొనుట, అహంకారమును నశింపజేయుట, సంకల్ప వినాశము, వీటన్నిటి భావము మనోనాశ మొనర్చుటయే.

471. మనస్సునలేచు ప్రతి సంకల్పమును చంపి వేయుము. ఇందువలన మనస్సు స్వాధీనపడును.

472. ఎల్లప్పుడు దేవుని గురించి తలచుచుండుము. సులభముగ మనస్సు వశపడును.

473. మనస్సును వశపరుచుకొనుటకు రెండు ప్రధాన విషయములు గలవు. (1) ప్రాణనిరోధము, (2) సంగత్యాగము (ప్రజా సమూహములకు దూరముగ నుండుట). రెండవదాని భావము ప్రపంచమునకు, ప్రాపంచిక విషయములకు దూరముగా నుండుట.

474. 'మనస్సు' సంకల్ప - వికల్పములకు కారకురాలు. కావున దీనిని స్వాధీన మొనర్చుకొనవలెను. మనస్సును నిరోధించుటకు కుంభకము (ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసల నాపుట) ఆవశ్యకము. కావున నీవు ప్రతిదినము కుంభకమును చేయవలెను. పూరకము, కుంభకము, రేచకము (గాలి పీల్చుట, ఆపు చేయుట, గాలివిడచుట)లను క్రమముగ నభ్యసించవలెను. అందువలన మనస్సుకు ఏకాగ్రత లభించును. కుంభక మొనర్చు కాలమును క్రమమైన అభ్యాసము, సరియైన ఆహారములచే అధిక మొనర్పవలెను. యోగసాధన యందు తీర్థుడైన గురువు నొద్ద కుంభకము నభ్యసించవలెను. ఇది హఠయోగ విధానము.

475. నీ కోరికలను నెరవేర్చుకొనకుము.

476. శమము, దమముల నభ్యసించుటచే మన శ్శాంతి (ఉపరామత) లభించును.

477. ఇంద్రియములను జయించి, మనస్సునకు గల అజ్ఞానమును నాశ మొనర్చినప్పుడే పవిత్రుడగు గురువు చేసిన బోధనలు లాభ కారు లగును.

478. బ్రహ్మవిచారణ, ప్రాణాయామము, జపముల వలననే పూర్ణముగ మనస్సువశపడును. తదితరసద్ధతులన్నియు వీటికి సహాయకములే.

479. ప్రాణాయామము మనస్సు నందలి అపరిశుద్ధతను, రాజసిక తామసికములను తొలగించి సంకల్పములను క్రమక్రమముగ లేకుండ చేయును.

480. మనస్సు వశపడిన పిదప, నీవు ఒక పట్టణమందలి మేడయందున్నను, హిమాలయ మందలి గుహ యందున్నను ఒకటే.

481. మనస్సును స్వాధీనపరచుకొనుటవల్ల శరీరము కూడ స్వాధీన మగును. కావున మనస్సును జయించి శరీరమును బానిసగ చేసికొనుము.

482. మనో నిరోధము వల్ల ఏ విధమైన వృత్తియు నుండదు. కాని శూన్యవృత్తి యుండును. ఇందువలన సంస్కారములు నశించవు.

483. మనస్సును జయించినవాడే నిజమగు బలశాలియు మహారాజునూ. కోరికలు, కామములు - అనువాటిని జయించినవాడే నిజమగు భాగ్యశాలి.

స మా ధి

10

484. ధ్యానమునందు మనస్సొకే విషయమున పూర్తిగా లయమై యుండుటను సమాధి యందురు. ఆసమయమున మనస్సు తనను ధ్యానవిషయముగనే తలంచును. ధ్యాని -

ఆతని చేతిద్వారా చేయుటకు దేవుడే సంకల్పించెనని తలచవలెను.

487. 'సమాధి'లో వినుటగాని చూచుటగాని వుండదు. భౌతిక లేక మానసిక చైతన్యముండదు. ఆధాత్మిక చైతన్యమొక్కటే వుండును. నీ నిజస్వరూపమగు 'సత్తు' మాత్రమే యుండును.

488. 'తురీయము' బ్రహ్మలో మనస్సు ఐక్యమగు ఒక స్థితి. ఇది అఖండ బ్రహ్మనందముయొక్క చతుర్థ భూమిక. ఇదే ముక్తి లేక మోక్షము.

489. ఇచ్చట మరియొక మూడింటికి సముదాయము గలదు. ఈ మూడింటిని సాధనసమయమున మానసికముగ తలచుము. ఇందువలన మిక్కిలి లాభము కలుగును. (1) ధ్యానము, (2) దేవునియందు నిండ్రియుండుట (3) దేవుడు తాను ఒకటేనని తలచుట.

490. ఆత్మపై ధ్యానము నిలుపుము. ఆత్మలో మనస్సును నింపియుంచుము. అందువలన భ్రమరకీటక న్యాయము వలె మనస్సు బ్రహ్మముగనగును. నీ వెటుల తలచిన నటుల కాగలవు. బ్రహ్మనని తలచుటచే బ్రహ్మవు కాగలవు.

491. ఉష్ణతో చేయబడిన ఒకబొమ్మ నీటియందు కరగి కలసిపోయిన రీతిని, నిర్వికల్పసమాధియందు మనస్సు బ్రహ్మములో ఐక్యమగును.

492. చిత్తశుద్ధితో గాఢముగ వేదాంత గ్రంథములను చదువుటకూడ ఒకవిధమగు సమాధియే. ఇందువలన మనస్సు ప్రాపంచిక సంకల్పములు లేనిదిగ నగును.

493. సుషుమ్నానాడిపై నెక్కునప్పుడు మూలా ధారచక్రమువద్ద గల బ్రహ్మగంధి, మణిపూరచక్రమువద్ద గల విష్ణుగంధి, ఆజ్ఞాచక్రము వద్దగల రుద్రగంధి; అనబడు మూడు గ్రంథులను భేదించవలెను. ఈ గ్రంథులు కుండలినీ శక్తిని పై కెక్కనివ్వవు. భస్మిక ప్రాణాయామము ఈమూడు గ్రంథులను భేదించగలదు. ఇటుల చేయుటవలన సర్పమువలె మూడున్నరచుట్లు చుట్టుకొని ముఖమునుక్రిందివై పుకలిగియుండి మూలాధారచక్రమందు శయనించియున్న కులకుండలినీశక్తి లేచి తల పై భాగమునగల సహస్రారచక్రము వై పుకు పోవును. ఆ పోవునప్పుడు తనతోపాటు మనస్సును ప్రాణమును కూడ తీసికొనిపోవును. అప్పుడు ప్రాపంచిక ధ్యాస సాధకున కుండదు. సమాధి ప్రారంభమగును.

494. అహంకారమును నాశమొనర్చుటకు నాల్గు పద్ధతులు గలవు. రెండు అద్వైత పద్ధతులు (అనుకూల ప్రతికూలములు), ఒకటి భక్తులపద్ధతి (ఆత్మనివేదనము) ఒకటి నిష్కామ కర్మయోగుల ఆత్మత్యాగము. వేదాంతులయొక్క ప్రతికూల భావనయందు “నేను శరీరమును, మనస్సును కాను,” అని తలచెదరు.

495. “బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్యా జీవో బ్రహ్మైవ నా పరః - బ్రహ్మయే నిజము; జగత్తు అసత్యము. జీవుడు - బ్రహ్మ ఒకటే” ప్రపంచమన శరీరముకూడ. ఈ భావముపై ధ్యాన మొనర్చుము. ‘అహం’ నశించును. అనుకూలపద్ధతి ‘అంతయు ఆత్మయే!’ సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ - అంతయు బ్రహ్మయే. బ్రహ్మకు మినహా వేరెద్దియు లేదు.”

496. నేను, వాడు, నీవు, పాత్ర, గుడ్డ (నానాభావము, ద్వైత భావము) అనుభావము లేకుండ నుండుము. దీనికి మారుగ బ్రహ్మభావమును కలిగియుండుము. మనస్సు యొక్క సంకల్ప వికల్పములను నాశ మొనర్చుము. ఇదియే బ్రహ్మనిష్ఠ లేక అద్వైత నిష్ఠ.

497. చెరువునందుగల నీరు ఎండిపోవుట వలన, నీటి యందు కనిపించు సూర్య ప్రతిబింబము కూడ కన్పించకుండ పోవుచున్నది. అదే రీతిని మానస సరోవరము (Mind-lake) ఎండిపోవుటచే అందు ప్రతిబింబించుచున్న చైతన్యము (చిదాభాస) కూడ నశించును. అందుచే జీవాత్మ లేనిదగును. అప్పుడొక పరమాత్మయే నిలచును.

498. బ్రహ్మసంసర్గము కలిగియుండుటచే నీ సంశయములు, కర్మలు అన్నియు నశించును.

“భిద్యతే హృదయగంధి శ్చిద్యన్తే సర్వసంశయాః
క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే॥”

499 శస్త్రచికిత్స నభ్యసించు. విద్యార్థులు కల రనుకొనుము. వారికి నేర్పుటకుగాను ఒక కత్తిని నీటియందు తామరకాడనుంచి యిచ్చి, ఆచాకు యొక్క మొనగుచ్చి తామరకాడను పైకి తీయమని రనుకొనుము. మూర్ఖుడైన వాడు తోందరచే కాడను రెండుతుంపులుగానైన చేయును లేక నీటిలోనికి మునిగి పోవులాగునగానైన చేయును. మరొక మూర్ఖుడు గలడు; అతడు తెగుసేమో, లేక నీటియందు మునిగిపోవుసేమోయను భయముచే దానిని తాకనేలేడు. తెలివిగల వాడగు మరొకడు కత్తిమొనతో కొట్టు బబ్బ

తొందరగను, నెమ్మదిగను వుండకుండ సరిగ గుచ్చుకొను రీతిని కొట్టి, పని నెరవేర్చుకొనును. అదే రీతిని ధనార్జనకూడ చేయును.

500. ఇదేమాదిరి మరియొక ఉదాహరణ గలదు. ఒక నావికుడు గలడు; అతడు గాలివీత తీవ్రముగా నున్నప్పుడు నావను అతిత్వరగ నడపించెను. మరొకపుడు గాలి బాగా వీచ నందున నావను నెమ్మదిగ పోనిచ్చెను. మరొక తెలివిగలవాడు గాలివీత తక్కువగా నున్నప్పుడు నావను తొందరగను, గాలి వీత ఎక్కువగా నున్నప్పుడు ఒక మాదిరి వేగముతోనూ పడవను నడపి తన గమ్యస్థానమునకు సుఖముగ చేరెను.

501. ఇదేరీతిని సమాధిని పొందెడి లక్షణములు కని పించి నప్పుడు సాధకులు అమితపరిశ్రమ చేసి అతి త్వరలో సమాధిని పొందవలెనని ప్రయత్నించెదరు. అతిపరిశ్రమ వలన మనస్సు చీకాకు పడును. అందువలన వారికి సమాధి సిద్ధించుటలేదు. మరొకడు అమితశ్రమ వలన కలుగు నష్టమును తెలిసికొని తీవ్రమైన ప్రయత్నమును చేయనే చేయడు; అందువలన అతనికి సమాధి లభించుటలేదు. మరొక తెలివిగలవాడు సమానముగ పరిశ్రమచేసి ఎక్కువ తొందర, ఎక్కువ నెమ్మది లేకుండ నుండి సమాధిని పొందుచున్నాడు. తెలివిగలవాడీ రీతిని చేయవలెను.

502. మొదట మనస్సును జపము, ప్రాణాయామము, నత్సంగము, స్వాధ్యాయము, దాసము, యజ్ఞము, తపస్సు, స్వార్థరహితమైన సేవలచే పరిశుద్ధ పరచుము. ఆపైన మన స్సును దేవునిపై నిలుపుము. మానసిక కరణములను ఆధ్యా

త్మిక కిరణములతో ఐక్యపరచుము. ఆపైన సహజముగ సమాధి సిద్ధించును.

జ్ఞానియొక్క మనస్సు

11

503. ఆత్మను తెలిసికొని సవిత్ర వాసనలచే కర్మ లొనర్చువారికి పునర్జన్మ వుండదు. అట్టి జ్ఞానులందలి మనస్సు సాత్వికముగ నుండును.

504. పువ్వులు, పండ్లు విత్తునం దణగియున్నటుల, జ్ఞానమునకు కారణభూతమైన యీ సత్త్వము హృదయమందు వసించును. జీవన్ముక్తులయందుకూడ సాధారణమనస్సు నసించి నప్పటికి సాత్వికమనస్సు నసించదు. మనస్సనునదే లేనిచో ప్రాపంచికవ్యవహార మెట్లు సాగును? ఆతడు ప్రాపంచిక విషయములు, సౌఖ్యములందున్నప్పటికి వాటిచే ఏ విధమగు ఆనంద భేదములు పొందకుండ, తామరాకును నీరంటని రీతిని మెలగుచుండును.

505. ఇట్టి సాత్వికమనస్సుగల జ్ఞాని లక్షణము లీ దిగువ రీతి నుండును. అతనికి కోపము, కోరిక, కామసంకల్పము లను నవి వుండవు. సమదృష్టి కలిగియుండును. అతనికి బాధలు కలిగినప్పటికి వాటిచే మనస్సు వికలముగాదు.

506. జ్ఞానియొక్క మనస్సును మనస్సనరు. దానిని తత్త్వ (సత్య) మందురు. రసయోగముచే రాగి బంగారుగా మారినటుల జ్ఞానియొక్క మనస్సు మారిపోవును.

507. జ్ఞాని తనను బ్రహ్మస్వరూపముగ తలచి తన మనస్సు శరీరము లనునవి లోకవ్యవహారార్థమై ఏర్పడిన పరి కరములుగ తలచును. కాని అజ్ఞానియో, తనను-శరీరమును ఒకటిగా తలచి నాశనమగుచున్నాడు.

508. జీవన్ముక్తుని మనస్సుయొక్క ప్రకృతిని గమనిం చుము. ఎట్టి పరిస్థితియందైనను సమత్వముకలిగి ఒడుదుడు కులు లేకుండనుండును. విషయవాసన లేమాత్రము నుండవు. ఏవిధమైన ద్వంద్వము లాతనిని బాధించవు. అందుచే ప్రశాం తుడై యుండును. సుఖ - దుఃఖము లేమాత్రము బాధింపవు. సుఖముచే సంతోషము, దుఃఖముచే శోకమునొందడు. అపరి శుద్ధ వాసనలేమియు నుండవు. ప్రాపంచిక విషయముల కతీ తుడై వుండును.

509. వివిధవిషయముల ననుభవించుచున్నందువలన కలుగు మార్పులేవియు లేకున్నచో అట్టి మనస్సును బ్రహ్మ మనవచ్చును.

సాధారణ సూచనలు

12

510. అంతర్ముఖవృత్తిని కలిగియుండుము. నీలోని దోష ములను తెలిసికొనుము. ప్రశాంతమైన గదిలో ఏకాంతముగ కూర్చుని మనస్సుచేయు పనులను గమనించుము. అందుపై నీ స్వభావము మారుటకు ఒప్పుకొనును. నీదోషములను తొల గించుటకువలయు క్రమమైన పద్ధతిని తెలిసికొనుము. ఎడతెగని

సాధనచేయుము. వారమునకు, పక్షమునకు లేక మాసమున కొకమారు నీయం బట్టి అభివృద్ధి కలిగినదో గమనించుము. నీ అభివృద్ధిని గురించిన దినచర్యను కలిగియుండవలెను. నీవు కోరిన ఫలిత మేదేని ఒక పద్ధతిచే లభించకున్న మిశ్రమ పద్ధతిచే అట్టి ఫలితము పొందుటకు ప్రయత్నించుము. (యోగ విధానము, విచారణ).

ఓర్పు, పట్టుదల, ఆస్క్తి, శ్రద్ధ, సమ్మతము, ఉత్సాహము, దృఢనిశ్చయము--అనునవి సాధకునకు కావలసిన యోగ్యతలు. ఈలక్షణము లన్నియునున్న నే జయముకలుగును. ఆధ్యాత్మిక మార్గ మనేక కష్టములతో నిండియున్నది. వేలకొలది మనుష్యులలో ఏ కొద్దిమందియో అభ్యసించెనరు. వారిలో చాల కొద్దిమంది జయమును పొందుదురు. అనేకులు చివర వరకు పోవుట కష్టముగతోచి మధ్యయందే మానివేయుదురు. ధృతి, ధైర్యము, ఉత్సాహము గలిగియున్న ధీరుడే సచ్చిదానంద స్థితిని చేరగలడు.

511. నీ వేదైన నస్తువు లేక మనుష్యుని చూచి నప్పుడు ఆతనిని లేక దానిని ఆత్మ లేక నారాయణునిగా తలచుము. ఇటుల అభ్యసించుచున్నచో కొంతకాలమునకు నామరూపములు పోవును. ఆత్మ లేక నారాయణుడు మాత్రమే ప్రకాశించును. ప్రాపంచికభావము ఇందువలన లేకుండ పోవును. ఇట్టి స్థితిని పొందుటకు చాలకాలము పట్టును. ఎడతెగని పట్టుదల, ఓర్పు యిందుకు కావలెను. ఇటుల చేయుటచే ప్రతిచోటన నీవు ఆత్మను లేక నారాయణునే చూతువు. సాధనచేయు సమయమున నీపూర్వ సంస్కారములు నిమ్ము

యగ్గము సులభముగ బోధపడదు. ఈ పుస్తకము గురువు తప్పక కావలెను. హఠయోగ గ్రంథములలో గంగా యమునా సంగమమునంద పడుచుతనమందున్న ఈ ధ్వజము చీయని విధవ కూర్చొని యున్నది." అని పుస్తకము దీని అగ్రమేమి ?

ఆ యాననమందున్న నితరులను గుఱుమునాడి, గంగా యమునలు గంగళ, ఇతి అను నాములు. గోపనిషత్తులలో ఇటువలెను నర్థమిచ్చు ఒక మాటగలదు ! ఇటువలె యన 'అధిష్ఠాన దేవత' యని యర్థము. రామాయణమునకు కూడ అంతరార్థము గలదు. రామాయణ మన మనస్సును నిశానరుచు కొనుట. దశకంఠుని చంపుట యన కాను, క్రోధాది నశివిధ దుర్వృత్తులను చంపుట. సీత యన మనస్సు. రాముడు భుజ్జ బ్రహ్మ. సీతను లంకనుండి తెచ్చి రామునికేర్చుటయన మనస్సనెడి సీతను లంకయనెడి దుర్వృత్తులనుండి మరల్చి రాముడను బ్రహ్మలో ఐక్యపరచుట. అయోధ్య యన సహ స్రారచక్రము.

516. ధ్యానముచేయు చోటునం దే విధమగు శబ్దము కలుగరాదు. అది మనస్సును చెదరగొట్టును. అర్థముగల శబ్దము మరింత విఘ్నకారి.

517. సన్యాస మొక మానసికస్థితి. మనస్సు అపరిమముగ నున్నవాడు కషాయవత్త్రములు కట్టినను సన్యాసికాడ మానసిక పారిశుధ్యమును కలిగి, సుఖదుఃఖము లనువాటిని బాధింపబడనివాడు సమస్త ప్రాపంచిక వ్యవహారముల నొనర్చు.

సన్నను అశనిని తామరాకును సీరంటని యట్లుల వివిధముగు
ర్కలు అంటును.

518. మనస్సున నీ గాగోదయము కలుగుట చే
ధ్యాత్రిక సామ్రాజ్యపు కోటగోడలు తెరువబడును.

519. మంత్రమందు మహాత్మగమైన శక్తిగలదు. అవి
సన్నను పరిశుద్ధపరచును. స్థైర్యాగ్యమును కలిగింపజేయును.
సంతోషమునల్ల ఈశ్వరనిర్మలము కలుగును. ప్రహ్లాదుడు,
కాల్మీకి, ధృష్టుడు మొదలగువా రట్టివారలే.

520. నేటి కాలపు ప్రజలు హతయోగ, రాజయోగము
ందలి సాధనలనుచేసి జయమును పొందుటకు కావలసిన శక్తి
నివారుగనున్నారు. అందువలన వారు వీటిపై గల విశ్వాస
మును కోల్పోయిరి. కావున భక్తియోగము అందరికి అను
కూలమైనది, తేమ కరమైనది అయివున్నది. ఎవరైనను దేవుని
సామమును జపించ వచ్చును. భక్తి పూర్తిగా విజృంభించుటచే
సాధకుడు సహజముగ బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందును.

521. మానధారణ నభ్యసించు ప్రారంభస్థితిలో చాల
స్వముగను, అసంభవముగను తోచును. కాని దృఢ ప్రతి
త్తో నుండి మనస్సును దేవునిపైలగ్నమొనర్చిన సులభముగా
మానధారణ చేయగలుగుదువు.

522. యోగి తన సూక్ష్మశరీరమును భౌతికశరీరము
నుండి వేరుజేసి రెప్పపాటులో ఎంతదూరమున కైన వెళ్ళి
వచ్చి మరల తన శరీరమందు ప్రవేశించగలడు.

523. నీ భవిష్యమందలి మరుజన్మ ఎక్కువగా నిజన్మయందు చేయు కర్మలపై నాధారపడి ఉండును. ఏమైన అపాయము లేకుండ ప్రపంచమున ఎన్నో పనుల చేయవచ్చును. కావున సాధకులు సన్మాన్యుల యున్న వారికిది చాలావరకు తోడ్పడగలను.

524. దేవునితో నీకు ఎడబాటును కలిగించున మనస్సు. నీకు దేవునకు మధ్య మనస్సనెడి గోడవున్నది. భక్తి 'ఓం'చింతనలచే ఈ గోడను పడగొట్టి ఈశ్వర సాక్షాత్కామొనర్చు కొనుము.

